



ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจและสังคมในการเลี้ยงสัตว์  
แบบบูรณาการ ตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง  
(Economy of Profitability in Animal Production and Social  
Community Applied Research of Sufficient Economy Philosophy  
on the Sustainable of Life)

รองศาสตราจารย์ ดร. ฐิตาภรณ์ คงดี	หัวหน้าโครงการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สมชาย ศรีพูล	ผู้ร่วมวิจัย
ศาสตราจารย์.ดร. ชาญวิทย์ วัชรพุกก์	ผู้ร่วมวิจัย

คณะเทคโนโลยีการเกษตรและเทคโนโลยีอุตสาหกรรม  
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์  
2560

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยประเภทเงินงบประมาณ  
จากสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ปีงบประมาณ 2556

## กิตติกรรมประกาศ

โครงการวิจัย เรื่อง ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจและสังคมในการเลี้ยงสัตว์แบบบูรณาการตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ โดย สถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ จึงขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

รายงานการวิจัยฉบับนี้นำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบการผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ และวิเคราะห์ข้อมูลภาพรวมเพื่อการใช้ประโยชน์ บนพื้นฐานการเลี้ยงสัตว์แบบบูรณาการตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง เป็นประโยชน์ต่อผู้สนใจ นักเรียน นักศึกษา หากมีข้อผิดพลาดประการใดผู้วิจัยยินดีนำไปปรับปรุงแก้ไขในโอกาสต่อไป

ฐิตาภรณ์ คงดี และคณะ

## ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจและสังคมในการเลี้ยงสัตว์แบบบูรณาการ ตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง\*

ฐิตาภรณ์ คงดี<sup>1</sup>, สมชาย ศรีพล<sup>2</sup> และ ชาญวิทย์ วัชรพุก<sup>3</sup>

### บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เครือข่ายศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงเป็นแหล่งเรียนรู้ของเกษตรกร ศึกษาผลตอบแทนทางเศรษฐกิจและสังคมในการเลี้ยงสัตว์แบบบูรณาการตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืน ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอาชีพทำนาสนใจการเลี้ยงสัตว์เป็นอาชีพเสริม ครว้เรือนใช้พื้นที่ในการเลี้ยงสัตว์ไว้กินเองในครอบครัวและปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ( $\bar{X} = 4.29$ ) มีรายได้เพิ่มขึ้นจากการเลี้ยงกระบือสุกร และไก่ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ( $\bar{X} = 3.51$ ) ตามลำดับ มีการออมทรัพย์จากการปลูกพืชเลี้ยงสัตว์ มีเครือข่ายร่วมกับชุมชนอื่น เอื้ออาทร รู้รักสามัคคีต่อกัน ชุมชนมีการประชาสัมพันธ์ การประกันราคาผลประโยชน์ต่างๆ จากรัฐบาลฯ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ( $\bar{X} = 3.94$ ) ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการเลี้ยงสัตว์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ( $\bar{X} = 3.32$ ) มีการใช้ปุ๋ยชีวภาพ-น้ำหมักชีวภาพในการเลี้ยงสัตว์ การลดการใช้พลังงานโดยใช้เทคโนโลยีลดความร้อนในการสร้างโรงเรือนเลี้ยงสัตว์ที่เหมาะสม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ( $\bar{X} = 3.01$ ) ปลูกพืช-เลี้ยงสัตว์ ปลอดภัย สุขภาพดี สร้างค่านิยมในการรักษาสุขภาพและเพิ่มมูลค่าผลผลิตฯ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อย ( $\bar{X} = 2.19$ ) ตามลำดับ

การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ด้านการวางแผนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3 ห่วง 2 เงื่อนไข โดยใช้การบริหารวงจรคุณภาพ PDCA พบว่า ด้านการวางแผน (Plan) มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ( $\bar{X} = 3.48$ ) คือ เน้นการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน วางแผนประชุมร่วมกัน ด้านการลงมือปฏิบัติ (Do) คือ ดำเนินการตามแผน-ประชุมสรุปงานพร้อมระบุปัญหาในแต่ละวัน/กิจกรรม มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ด้านการตรวจสอบ (Check) มีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก ( $\bar{X} = 3.58$ ) มีการประเมินความสำเร็จของโครงการตามวัตถุประสงค์และตัวชี้วัดของโครงการ (Act) นำผลการประเมินพร้อมทั้งข้อเสนอแนะมาพัฒนาและปรับปรุงในปีถัดไป มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ( $\bar{X} = 3.71$ ) ตามลำดับ

**Keywords :** ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ, ผลตอบแทนทางสังคม, การเลี้ยงสัตว์แบบเศรษฐกิจพอเพียง

\* บทความวิจัยได้รับทุนสนับสนุนโดยมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ร่วมกับคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

<sup>1</sup> รองศาสตราจารย์, คณะเทคโนโลยีการเกษตรและเทคโนโลยีอุตสาหกรรม  
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, E-mail: t.khongdee@gmail.com,

<sup>2</sup> ผู้ช่วยศาสตราจารย์, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

<sup>3</sup> ศาสตราจารย์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

## Economy of Profitability in Animal Production and Social Community Applied Research of Sufficient Economy Philosophy on the Sustainable of Life.\*

Titaporn Khongdee<sup>1</sup>, Somchai Sripoon<sup>2</sup>, Chanvit Vajrabukka<sup>3</sup>

### Abstract

This research aimed at Economy of Profitability in Animal Production and Social Community Applied Research of Sufficient Economy Philosophy on the Sustainable of Life. The research found that respondents are mainly farmers and interested in the animals as a career. The philosophy of the integration of the animal in accordance with the sufficiency economy average ( $\bar{x} = 4.29$ ) at a high level. Income households increased the buffalo, swine and chicken with a mean ( $\bar{x} = 3.51$ ) the level of household savings in the order of growing animals and sufficiency economy network with other communities each other unity together. The community held a press insurance benefits from the government's average ( $\bar{x} = 3.94$ ) is at a high level. The use of appropriate technology in animal husbandry integrated works sufficiency averages ( $\bar{x} = 3.32$ ) at a moderate level and use of organic fertilizer - fermented in the animal. To reduce energy by using technology modified roof has an average ( $\bar{x} = 3.01$ ) at a moderate level. Most households are growing animal nontoxic to added value in maintaining the health and productivity of the average value ( $\bar{x} = 2.19$ ), respectively

Development resources planning the philosophy of sufficiency economy 3 sts 2 conditions by administering a quality PDCA found that (Plan), the mean ( $\bar{x} = 3.48$ ) in a very emphasis on participation in operation the joint plan to form a joint meeting. The implementation (Do) is carried out as planned. The average minimum the collection of data related to all operations. The success of (Check) had an average gross at a high level ( $\bar{x} = 3.58$ ) to evaluate the success of the project objectives. Indicators of the project (Act) to evaluate the results and recommendations to improve next year with the average level ( $\bar{x} = 3.71$ ), respectively.

**Keywords :** Economy and Social Community, Sufficient Economy Philosophy.

---

\* This research is supported by Nakhon Sawan Rajabhat University cooperation with NRCT.

<sup>1</sup> Associate Professor, Faculty of Agricultural and Industrial Technology,  
Nakhon Sawan Rajabhat University, E-mail : [t.khongdee@gmail.com](mailto:t.khongdee@gmail.com).

<sup>2</sup> Assistant Professor, Nakhon Sawan Rajabhat University.

<sup>3</sup> Professor, Kasetsart University.

## สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ก
บทคัดย่อภาษาไทย	ข
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญตาราง	จ
สารบัญภาพ	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	1
บทที่ 2 การตรวจเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	5
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	27
บทที่ 4 ผลการวิจัย	33
บทที่ 5 สรุปและอภิปรายผลการวิจัย	67
บทที่ 6 อภิปรายผลการวิจัย	75
บรรณานุกรม	77
ภาคผนวก	80

## สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
4.1 แสดงความถี่และอัตราร้อยละจำแนกข้อมูลทั่วไปของประชาชนกลุ่มตัวอย่าง	33
4.2 ข้อมูลปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม	35
4.3 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ประชาชน ผสมผสานระหว่าง ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ ด้านการลดรายจ่าย ในการเลี้ยงสัตว์แบบบูรณาการตาม แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง	37
4.4 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ประชาชน ผสมผสานระหว่าง ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ ด้านการเพิ่มรายได้ ในการเลี้ยงสัตว์แบบบูรณาการตาม แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง	38
4.5 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ประชาชน ผสมผสานระหว่าง ผลตอบแทนทางสังคม ด้านการประหยัด ในการเลี้ยงสัตว์แบบบูรณาการตามแนว พระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง	39
4.6 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ประชาชน ผสมผสานระหว่าง ผลตอบแทนทางสังคม ด้านการเอื้ออาทร-ความสามัคคีต่อกัน ในการเลี้ยงสัตว์แบบ บูรณาการตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง	41
4.7 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ประชาชน ผสมผสานระหว่าง ผลตอบแทนทางสังคม ด้านการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการเลี้ยงสัตว์แบบบูรณา การตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง	42
4.8 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ด้าน การวางแผนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3 ห่วง 2 เงื่อนไขโดยใช้การ บริหารวงจรคุณภาพ PDCA	43
4.9 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ด้าน การลงมือปฏิบัติตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3 ห่วง 2 เงื่อนไขโดยใช้การ บริหารวงจรคุณภาพ PDCA	44
4.10 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ด้าน การตรวจสอบตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3 ห่วง 2 เงื่อนไขโดยใช้การ บริหารวงจรคุณภาพ PDCA	45
4.11 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ด้าน การปรับปรุงการดำเนินงานกิจกรรม ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3 ห่วง 2 เงื่อนไขโดยใช้การบริหารวงจรคุณภาพ PDCA	46
4.12 แสดงภาพรวมค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่ง เรียนรู้ด้านการมีส่วนร่วมโดยภาพรวมตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3 ห่วง 2 เงื่อนไขโดยใช้การบริหารวงจรคุณภาพ PDCA	46
4.13 แสดงความสำเร็จของชุมชนศูนย์การเรียนรู้ทั้ง 15 ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจ พอเพียง	47

## สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
2.1 หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3 ห่วง 2 เงื่อนไข	6
2.2 วงจรการจัดการ	19
4.1 การส่งเสริมเทคนิคการสร้างปลักต้นในการเลี้ยงกระบือเพื่อระบายความร้อน เกษตรกรสามารถทำได้ง่าย	49
4.2 การส่งเสริม เทคนิคการสร้างหลังคาสองชั้นเพื่อลดอุณหภูมิ เพิ่มผลผลิต และ ฟื้นฟูระบบสืบพันธุ์ในการเลี้ยงกระบือ เกษตรกรสามารถทำได้ง่าย	50
4.3 การส่งเสริม เทคนิคการเลี้ยงหมูหลุม เกษตรกรสามารถทำได้ง่าย และการเลี้ยง ลูกสุกรสายพันธุ์ที่มีความแข็งแรง เจริญเติบโตดี ทนต่อโรคและสภาพอากาศที่มี อุณหภูมิสูง เขตร้อนชื้นของประเทศไทย	51
4.4 การส่งเสริม การคัดเลือกพ่อพันธุ์ที่ดีเพื่อผสมสร้างลูกสุกรที่เป็นพ่อแม่พันธุ์ ทดแทน หรือลูกสุกรขุน ที่มีคุณภาพ ความแข็งแรง เจริญเติบโตดี ทนต่อโรคและ สภาพอากาศที่มีอุณหภูมิสูง	52
4.5 ลูกสุกรขุน ที่มีคุณภาพ ความแข็งแรง เจริญเติบโตดี ทนต่อโรคและสภาพอากาศ ที่มีอุณหภูมิสูง	52
4.6 เลือกซื้อพันธุ์ลูกไก่ที่ปลอดเชื้อโรคมี่ความแข็งแรง เจริญเติบโตดี ทนต่อโรคและสภาพอากาศที่มีอุณหภูมิสูง	54
4.7 การจัดการระยะต่างๆ ให้เหมาะสม เช่น การกก การให้น้ำ ให้อาหาร	55
4.8 เลือกซื้อพันธุ์ลูกเป็ดที่ปลอดเชื้อโรคมี่ความแข็งแรง เจริญเติบโตดี ทนต่อโรคและสภาพอากาศที่มีอุณหภูมิสูง	55
4.9 การเลี้ยงไก่และเป็ด สามารถบูรณาการร่วมกันได้บูรณาการในแนวทางเศรษฐกิจ พอเพียง	56
4.10 การถ่ายทอดเทคโนโลยีการผสมอาหาร กระบือ สุกร สัตว์ปีก ใช้เองตาม วัตถุดิบที่ล้นตลาด หรือมีมากในท้องถิ่นเพื่อลดต้นทุนค่าอาหารในการผลิต บูรณาการ ในแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง	56
4.11 การถ่ายทอดเทคโนโลยีการใช้ผลพลอยได้ทางการเกษตร ฟางข้าว มาผสมใน สูตรอาหารกระบือเพื่อลดต้นทุนค่าอาหารในการผลิตด้านอาหารสัตว์ บูรณาการใน แนวทางเศรษฐกิจพอเพียง	57
4.12 การถ่ายทอดเทคโนโลยีการผสมอาหาร กระบือ สุกร สัตว์ปีก ใช้รูปแบบสด และอัดเม็ด จากวัตถุดิบที่สามารถหาได้ในท้องถิ่น บูรณาการในแนวทางเศรษฐกิจ พอเพียง	57
4.13 ข้อมูลทางการตลาด การซื้อขายกระบือ สุกร สัตว์ปีก ฯลฯ สัปดาห์ที่ 2 ตุลาคม 2560	58
4.14 ข้อมูลทางการตลาด การซื้อขายกระบือ สุกร สัตว์ปีก ฯลฯ สัปดาห์ที่ 3 ตุลาคม 2560	59

## สารบัญญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
4.15 ข้อมูลทางการตลาด การซื้อขายกระบือ สุกร สัตว์ปีก ฯลฯ สัปดาห์ที่ 4 ตุลาคม 2560	60
5.1 ข้อมูลทางการตลาด การซื้อขายกระบือ สุกร สัตว์ปีก ฯลฯ	63

# บทที่ 1

## บทนำ

### ความสำคัญและที่มาของปัญหา

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นนโยบายสำคัญระดับชาติที่สภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กำหนดไว้ตั้งแต่ในแผนพัฒนาฉบับที่ 8-9 เป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศ โดยกระทรวงมหาดไทย (2551) ได้มอบให้กรมการพัฒนาชุมชน เป็นเจ้าภาพหลักรับผิดชอบในการขับเคลื่อนขยายผลหมู่บ้านพอเพียง โดยบูรณาการการทำงานร่วมกันในทุกกรมและรัฐวิสาหกิจโดยเฉพาะกรมการปกครองและกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ในการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้สัมฤทธิ์ผลอย่างยั่งยืน และได้จัดทำกรอบแนวคิดในการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นรากฐานของชีวิตประชาชนในหมู่บ้าน โดยใช้หลักการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม การทำงานร่วมกัน และการเรียนรู้จากการปฏิบัติและใช้เทคนิค กระตุ้นความคิด สร้างจิตสำนึกด้วยการตั้งใจคำถามที่โดนใจ ไม่ใช่ บอกให้จำ เริ่มต้นด้วยตัวชี้วัดเป็นเป้าหมายโดยใช้พัฒนากร อาสาสมัคร ผู้นำชุมชน เป็นชุดปฏิบัติการร่วมกับกรรมการหมู่บ้านและภาคีการพัฒนาเพื่อให้เกิดผลเป็นรูปธรรม ทั้งในระดับหมู่บ้านและครัวเรือนโดยมียุทธศาสตร์ เพื่อให้ประชาชนได้ปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งถือได้ว่าเป็นการพัฒนาประชาชนให้เข้มแข็ง และเป็นการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืนอีกด้วย แต่การดำเนินงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไม่ได้ดำเนินงานไปด้วยความราบรื่นทั้งหมด อาจมีปัญหาบางประการที่เป็นปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน และการวัดประเมินผลการดำเนินงานเพื่อการพัฒนาต่อไป

ภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งเป็นรากฐานของความเป็นชาติไทย มีการสืบทอดมาจากบรรพชนอย่างต่อเนื่อง แต่ในปัจจุบันมีเทคโนโลยีสมัยที่สามารถจัดเก็บและอำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนรู้และถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นได้มาก จึงสมควรที่จะได้รับการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้และการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นระบบเพื่อให้ประชาชนได้นำไปใช้ในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน คณะผู้วิจัยต้องการทราบถึงกระบวนการเรียนรู้และการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกระบวนการเรียนรู้และการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นอกจากนี้ จะได้นำข้อค้นพบจากการวิจัยไปพัฒนารูปแบบกระบวนการเรียนรู้และการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต่อไป

### นิยามศัพท์และตัวแปร

หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ประสิทธิผล ในประเด็นต่อไปนี้ 1. ด้านการลดรายจ่าย 2. ด้านการเพิ่มรายได้ 3. ด้านการเรียนรู้แบบบูรณาการด้านปศุสัตว์ 4. ด้านการเอื้ออารีต่อกันในการแบ่งปัน 5. สร้างการมีส่วนร่วม 6. การจัดทำแผนการเรียนรู้การปศุสัตว์และการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น 7. นำแผนการเรียนรู้และการถ่ายทอดภูมิปัญญาไปปฏิบัติในการเลี้ยงสัตว์แบบบูรณาการตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืนต่อไป 8. ประเมินผล

ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ หมายถึง ผลตอบแทนเมื่อมีการบูรณาการการปลูกสัตว์แบบผสมผสาน ตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เกษตรกรมีรายได้ ลดรายจ่าย และมีการประหยัด แบ่งปัน สามัคคีตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ผลตอบแทนทางสังคม หมายถึง ผลตอบแทนซึ่งเกิดจากการบูรณาการการปลูกสัตว์แบบผสมผสาน ตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเกษตรกร ได้รับประสิทธิผลทางสังคม ดังต่อไปนี้ 1. ด้านการลดรายจ่าย 2. ด้านการเพิ่มรายได้ 3. ด้านการเรียนรู้แบบบูรณาการด้านปศุสัตว์ 4. ด้านการเอื้ออารีต่อกันในการแบ่งปัน 5. สร้างการมีส่วนร่วม 6. การจัดทำแผนการเรียนรู้การปลูกสัตว์และการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น 7. นำแผนการเรียนรู้และการถ่ายทอดภูมิปัญญาไปปฏิบัติในการเลี้ยงสัตว์แบบบูรณาการตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืนต่อไป 8. ประเมินผล

ด้านการลดรายจ่าย หมายถึง เมื่อมีการจัดการบูรณาการด้านปศุสัตว์ เกษตรกรสามารถจัดการปศุสัตว์เพื่อลดความเสี่ยงในการทำปศุสัตว์เชิงเดี่ยวได้เมื่อประสบปัญหา ลดรายจ่ายในเรื่องการจัดการอาหาร พันธุ์สัตว์ โดยมีการทดแทนโดยระบบ แบบแผนผสมผสาน หมุนเวียนได้ตามหลักวิชาการ ร่วมกับการใช้ภูมิปัญญา ลดค่าใช้จ่ายในต้นทุนการผลิตที่เพิ่มขึ้น

ด้านการเพิ่มรายได้ หมายถึง เมื่อสามารถมีการทดแทนไม่ว่าจะเป็นพันธุ์สัตว์ อาหารและการจัดการต่างๆ โดยเกษตรกรสามารถปรับใช้ได้อย่างบูรณาการ เกษตรกรจึงมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการจำหน่ายผลผลิตและมีรายได้เพิ่มขึ้น จากการประกอบสูตรอาหารและการจัดการที่เหมาะสมได้เอง มีการหมุนเวียนผลผลิตเพื่อ รอการจำหน่ายผลผลิตใหม่โดยมีรายได้อย่างต่อเนื่อง

ด้านการประหยัด หมายถึง เกษตรกรสามารถประหยัดการซื้อพันธุ์สัตว์ การซื้ออาหารสัตว์ราคาแพง โดยเกษตรกรสามารถจัดหา และจัดการสิ่งต่างๆ ได้เอง ทำให้ประหยัดค่าใช้จ่ายต้นทุนการผลิตต่างๆ ลงได้มาก

ด้านการเรียนรู้แบบบูรณาการด้านปศุสัตว์ หมายถึง การเรียนรู้ในการเลี้ยงสัตว์ร่วมกับสิ่งอื่น และสามารถบริหารจัดการให้มีการอยู่ร่วมกันได้อย่างเกิดประโยชน์สูงสุด

ด้านการเอื้ออารีต่อกันในการแบ่งปัน หมายถึง การแบ่งปันสิ่งที่มี สร้างความรักความสามัคคีในชุมชน มีจิตสาธารณะในการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

การมีส่วนร่วม หมายถึง การมีกิจกรรมร่วมกันในชุมชน มีการแสดงความคิดเห็นปฏิบัติงานร่วมกัน โดยการกระจายการเรียนรู้ แต่สามารถนำผลการเรียนรู้ว่าอธิบายความแตกต่าง เทคนิค ในการปฏิบัติของแต่ละพื้นที่มาปรับใช้ได้อย่างยั่งยืน

การจัดทำแผนการเรียนรู้การปลูกสัตว์และการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง การจัดทำแผนการเรียนรู้การปลูกสัตว์โดยใช้วิชาการกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประกอบกันได้อย่างลงตัว และเป็นที่ยอมรับร่วมกัน มีเป้าหมายของการเกิดประโยชน์โดยยึดส่วนรวมเป็นสำคัญ

การถ่ายทอดภูมิปัญญา หมายถึง การอธิบาย การบรรยาย การให้คำแนะนำ ผู้ฟังสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้องบรรลุเป้าหมายตรงตามวัตถุประสงค์ ตามความสามารถในการสร้างสรรค์ ปฏิบัติ ได้รับการยอมรับและเป็นประโยชน์ในการพัฒนาท้องถิ่น - ชุมชน

ประเมินผล หมายถึง การติดตามผลการดำเนินงาน ปัญหา อุปสรรค หาแนวทางแก้ไข และพัฒนาต่อยอดภูมิปัญญาต่อไป

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ มีเครือข่ายการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงทั้งหมด 15 ศูนย์และมีการนำเกษตรกรผู้ร่วมโครงการเข้ามาให้ความรู้ทั้งในมหาวิทยาลัยและลงพื้นที่ชุมชนโดยตรง มีการทำเกษตรแบบผสมผสาน คือ การปลูกพืช การเลี้ยงปศุสัตว์ และการประมง ควบคู่กันไป โดยอาศัยจุดแข็งของผลผลิต

ชนิดหนึ่งช่วยเหลือจุดต่อของผลผลิตอีกชนิดหนึ่งดังกล่าว และมีศักยภาพพอที่จะพัฒนาให้เกิดประโยชน์ในทางวิชาการ และเป็นศูนย์การเรียนรู้ให้กับชุมชนได้อย่างยั่งยืนต่อไป จึงสมควรอย่างยิ่งในการศึกษาผลตอบแทนทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคม ในการทดลองทำการปศุสัตว์ในเชิงบูรณาการ การศึกษาผลตอบแทนดังกล่าว ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้เกษตรกรสามารถถ่ายทอดและต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น และมีข้อมูลแนะนำกับเกษตรกรที่สนใจในการปฏิบัติตามแนวพระราชดำริอย่างยั่งยืนต่อไป มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์มีเครือข่ายการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงของแต่ละชุมชนโดยมีแนวทางให้ศูนย์การเรียนรู้เป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับชุมชนเพื่อบูรณาการกิจกรรมต่าง ๆ ตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง ร่วมกันทำงานเป็นทีม เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำชุมชนกับการปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนโดยใช้หลักการบริหารวงจรคุณภาพได้อย่างเหมาะสม

### วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เครือข่ายศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงเป็นแหล่งเรียนรู้ของเกษตรกร ศึกษาผลตอบแทนทางเศรษฐกิจและสังคมในการเลี้ยงสัตว์แบบบูรณาการตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืน

### แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

สุนทร (2544) กล่าวว่า การดำรงชีพแบบ “เศรษฐกิจแบบพอเพียง” เป็นการเข้าสู่มาตรฐาน “พออยู่ พอกิน” ตามแนวพระราชดำริ อาจปฏิบัติตนโดยการยึดความประหยัด ตัดทอนค่าใช้จ่าย ลดละความฟุ้งเฟ้อในการดำรงชีพอย่างจริงจัง ในขณะที่ วัฒน (2549) กล่าวว่า หลักการปฏิบัติตนให้พอเพียงคือการยึดหลักความประหยัด อุดออม โดย สมพร (2549) ได้ชี้ให้เห็นว่า สาเหตุประการหนึ่งของความยากจน คือ การขาดการประหยัดและอุดออม ใช้เงินมากกว่ารายได้ ตามคำกล่าวที่ว่า “มีรายได้น้อย แต่รสนิยมสูง” ส่วน พุทธิพันธ์ (2549) ได้กล่าวไว้ว่า การทำเกษตรทฤษฎีใหม่เป็นการทำการเกษตรโดยแบ่งพื้นที่การใช้สอยออกเป็นสวน ๆ โดยเน้นการมีแหล่งน้ำไว้ใช้ในช่วงฤดูแล้ง มีการปลูกพืช ปลูกต้นไม้ที่หลากหลาย และเลี้ยงสัตว์ ทำให้เกษตรกรมีความมั่นคงทางด้านอาหารโดยไม่ต้องพึ่งพิงจากภายนอก เมื่อเหลือจากการบริโภคก็ขายสร้างรายได้ ทำให้เกิดความมั่นคง (กระทรวงมหาดไทย, 2551)

สุนทร (2544) ได้เน้นย้ำให้เห็นถึงความสำคัญว่า เศรษฐกิจพอเพียงให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่มของชาวบ้าน การพัฒนาองค์กรของชาวบ้านให้แข็งแรงและมีเครือข่ายที่กว้างขวางมากขึ้นเศรษฐกิจจึงจะสามารถขยายตัวไปพร้อม ๆ กับสภาพการณ์ด้านการกระจายรายได้ที่ดีขึ้น โดย ธวัชชัย (2549) ได้อ้างถึงคำอธิบายของ สุขเมธ ตันติเวชกุล ว่า แนวความคิด “เศรษฐกิจพอเพียง” จากพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้น เราสามารถที่จะยึดเป็นหลักในการปฏิบัติได้กับทุกอาชีพ นั่นคือ การจะทำงานอะไรต้องเริ่มต้นด้วยการเรียนรู้ก่อนต้องมีสติจึงจะเกิดปัญญา โดยมีกรอบแนวคิดในการวิจัยดังต่อไปนี้

เครือข่ายศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง 15 ศูนย์การเรียนรู้



การปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชน ผสมผสานระหว่าง  
ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจและสังคมในการเลี้ยงสัตว์แบบบูรณาการ  
ตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง



ความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำชุมชนกับการปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชน  
การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ด้านการวางแผนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3 ห่วง 2 เงื่อนไข  
โดยใช้การบริหารวงจรคุณภาพ PDCA

## บทที่ 2

### การตรวจเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

#### ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะถึง “เศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งเป็นแนวทางการดำเนินชีวิต และปฏิบัติตนของประชาชนทุกระดับ ให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์และการเปลี่ยนแปลงต่างๆ จากภายนอกและภายใน

“เศรษฐกิจพอเพียง” นี้เป็นปรัชญาที่หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุมีผล และความจำเป็นที่จะต้องมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ซึ่งจะต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างมากที่จะนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้วางแผนและดำเนินการทุกขั้นตอน โดยต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติทุกระดับให้มีความสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และมีความรอบรู้ที่เหมาะสม จนสามารถดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และมีความรอบคอบเพื่อให้สมดุลและพร้อมที่จะรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในด้านวัตถุ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อมและด้านวัฒนธรรมที่มาจากโลกภายนอกได้ (พลาดิศัย, 2549)

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางทางดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอด นานกว่า 25 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ และเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางแก้ไขให้รอดพ้นและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน ภายใต้โลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและการบริหารประเทศให้ดำเนินไปใน “ทางสายกลาง” โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้สามารถก้าวทันโลกยุคโลกาภิวัตน์ (คณะเศรษฐศาสตร์เกษตร, 2544)

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงอธิบาย “พอเพียง หมายถึง พอมีพอกิน คือ มีกิน มีอยู่ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่หรูหราก็ได้ แต่ว่าพอ พอมีพอกินก็แปลว่า เศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง ถ้าแต่ละคนมีพอกินก็ใช้ได้ ยิ่งถ้าประเทศมีพอกินก็ยิ่งดี...” พระองค์ได้ทรงเปรียบเทียบคำว่า “พอเพียง” กับคำว่า “Self – Sufficiency” หมายความว่า ผลิตอะไร มีพอที่จะใช้ไม่ต้องขอยืมคนอื่น ๆ อยู่ได้ด้วยตนเองแต่คำว่าพอเพียงนี้ มีความหมายกว้างขวางยิ่งกว่านี้อีก คือ คำว่าพอ ก็พอเพียงนี้ พอแค่นี้เอง คนเราถ้าพอใจในความต้องการมันก็มีโลกน้อย เมื่อมีโลกน้อยก็เบียดเบียนผู้อื่นน้อย”

“พอเพียงนี้อาจจะมี มีมาก อาจจะมีของหรูหราก็ได้ แต่ว่าต้องไม่เบียดเบียนคนอื่น ต้องให้พอประมาณ พุดจาก็พอเพียง ทำอะไรก็พอเพียง ปฏิบัติก็พอเพียง ฉะนั้นความพอเพียงนี้ก็แปลว่าความพอประมาณและความมีเหตุผล”

พระราชดำรัสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชทานแก่ปวงชนชาวไทยนี้ก็คือ วิถีชีวิตไทยที่ยึดเส้นทางสายกลางความพอดี ความพอดีประกอบด้วยหลักสำคัญ 5 ประการ คือ

1. ความพอดีด้านจิตใจ คือ ต้องเข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเองได้ มีจิตสำนึกที่ดี เอื้ออาทร ประนีประนอม นึกถึงผลประโยชน์ส่วนรวม
2. ความพอดีด้านสังคม คือ ต้องมีความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สร้างความเข้มแข็ง ได้แก่ ชุมชน รู้จักผนึกกำลัง และที่สำคัญมีกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากฐานรากที่มั่นคงและแข็งแรง

3. ความพอดีด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือ รู้จักใช้และจัดการอย่างฉลาดและรอบคอบ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนสูงสุด และที่สำคัญใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในประเทศเพื่อพัฒนาประเทศให้มั่นคงอยู่เป็นขั้นเป็นตอนไป

4. ความพอดีด้านเทคโนโลยี คือ รู้จักใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมให้สอดคล้องกับความต้องการและควรพัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาชาวบ้านของเราเอง และสอดคล้องกับประโยชน์ต่อสภาพแวดล้อมของเราเอง

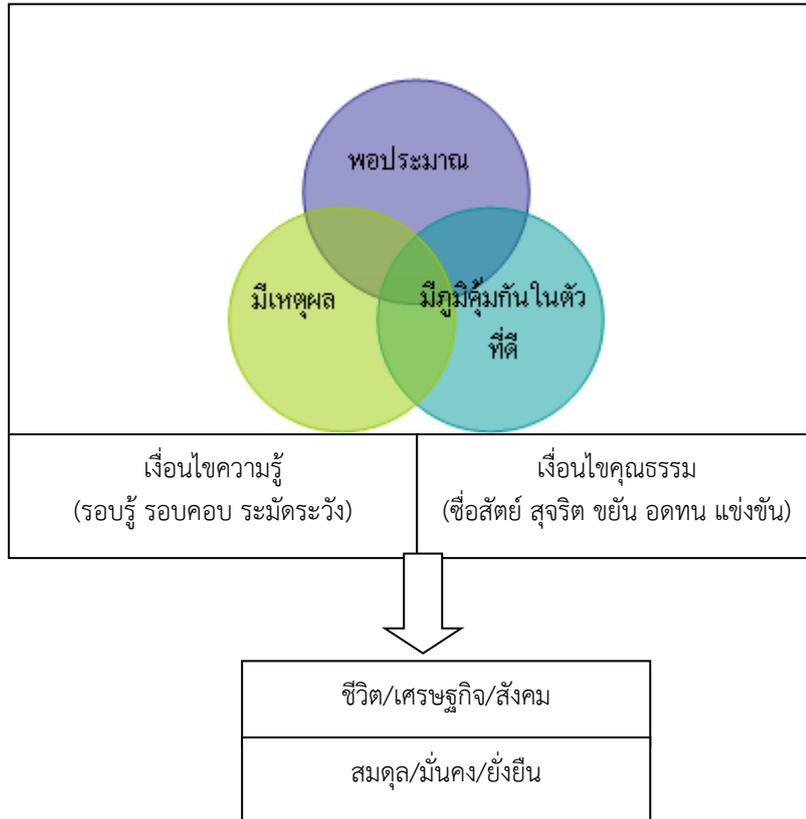
5. ความพอดีด้านเศรษฐกิจ คือ เพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย ดำรงชีวิตอย่างพอควร พออยู่ พอกิน สมควรอัตราและฐานะของตน

สิน (2544) กล่าวว่าระบบการเกษตร จากได้รับผลกระทบของการพัฒนาและการเกษตรแผนใหม่ จนทำให้ระบบนิเวศเสียความสมดุล ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถูกทำลาย คุณภาพชีวิตของคนไม่ดี “จึงมีนักคิดทางตะวันออกคิดค้นระบบเกษตรกรรมทางเลือก (alternative agriculture) ทั้งทางเลือกในแง่การผลิต อุดมการณ์ และปรัชญา การฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่น และการงดใช้สารเคมี เช่น พุทธเกษตร การเกษตรยั่งยืน”

อภิพรธ (2544) กล่าวว่า “การเกษตรยั่งยืน (sustainable agriculture) เป็นแนวทางการใช้วิชาการเกษตร เพื่อสามารถที่จะจัดการ ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและการพัฒนาเทคโนโลยี ตลอดจนการปรับปรุงนโยบายของรัฐหรือสถาบัน ในลักษณะที่จะทำให้เกิดการคงไว้และสามารถนำมาใช้ต่อไปได้เรื่อย ๆ ตามความต้องการของมนุษย์ ทั้งในปัจจุบันและอนาคต” การเกษตรยั่งยืนนั้นเป็นลักษณะที่ประนีประนอม อยู่ระหว่างกลางของเกษตรธรรมชาติกับเกษตรพาณิชย์ คือ เอาหลักของมัชฌิมาปฏิปทา หรือทางสายกลางเป็นที่ตั้ง ... การเกษตรยั่งยืนเป็นวิธีการทำฟาร์มในลักษณะที่มีความหลากหลายทางชีวภาพ เช่น การปลูกพืชตามลำดับ และการปลูกพืชสลับหรือการปลูกพืชแซม ซึ่งเป็นการปลูกพืชมากกว่าหนึ่งลงไปพร้อม ๆ กับการปลูกคาบเกี่ยวกัน ก่อให้เกิดการปลูกพืชแบบผสมผสาน (mixed farming)

ประเวศ (2542) ได้อธิบายว่า เศรษฐกิจพอเพียงคือ เศรษฐกิจที่มีรูปแบบทางสายกลางหรือเศรษฐกิจแบบมัชฌิมาปฏิปทา เพราะเชื่อมโยงทุกเรื่องเข้ามาด้วยกันทั้งเศรษฐกิจ จิตใจ สังคมวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจพอเพียงไม่ได้แปลว่าไม่เกี่ยวข้องกับใคร ไม่ค้าขาย ไม่ส่งออกไม่ผลิตเพื่อผู้อื่น ไม่ทำเศรษฐกิจมหาภาค ซึ่งส่วนใหญ่คนมักจะเข้าใจผิดคิดว่าเป็นอย่างนั้น เพราะชอบนำเอาคำว่าเศรษฐกิจไปใช้ในความหมายว่าเป็นการแสวงหาเงินแต่เพียงอย่างเดียว เมื่อพิจารณาโดยหลักการเศรษฐกิจพอเพียงหมายถึงความพึงพอใจอย่างน้อย 7 ประการด้วยกัน คือ

1. พอเพียงสำหรับทุกคน ทุกครอบครัวไม่ใช่เศรษฐกิจแบบทอดทิ้งกัน
2. จิตใจพอเพียง ทำให้รักและเอื้ออาทรคนอื่นได้ คนที่ไม่พอจะรักคนอื่นไม่เป็นและทำลาย
3. สิ่งแวดล้อมพอเพียง การอนุรักษ์และเพิ่มพูนสิ่งแวดล้อมทำให้ยังชีพและทำมาหากินได้ เช่น การทำเกษตรผสมผสานซึ่งได้ทั้งอาหาร สิ่งแวดล้อม และเงิน
4. ชุมชนเข้มแข็งพอเพียง การรวมตัวเป็นชุมชนเข้มแข็งจะทำให้สามารถแก้ปัญหาต่างๆ ได้
5. ปัญญาพอเพียง มีการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติและปรับตัวได้อย่างต่อเนื่อง
6. อยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมพอเพียง วัฒนธรรม หมายถึง วิถีชีวิตของกลุ่มคนที่สัมพันธ์อยู่กับสิ่งแวดล้อมที่หลากหลาย ดังนั้น เศรษฐกิจจึงควรสัมพันธ์และเติบโตขึ้นจากรากฐานทางวัฒนธรรมจึงจะมั่นคง
7. มีความมั่นคงพอเพียง ไม่ใช่ুবวาบเดียวจน เดียวรวยกะทันหัน เดียวไม่มีกินมีใช้ ถ้าเป็นเช่นนั้นมนุษย์อาจตกในภาวะที่ทนไม่ไหว สุขภาพจิตเสีย แต่เศรษฐกิจที่พอเพียงจะทำให้สุขภาพจิตดีเนื่องจากมีความมั่นคง



ภาพที่ 2.1 หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3 ห่วง 2 เงื่อนไข  
ที่มา : (ประเวศ, 2542)

จากภาพที่ 2.1 หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสรุปง่าย ๆ คือ 3 ห่วง 2 เงื่อนไข อันประกอบไปด้วยพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี และมีความรู้ มีคุณธรรม ซึ่งจะนำไปสู่ชีวิต เศรษฐกิจสังคม และสิ่งแวดล้อมที่ก้าวหน้าอย่างสมดุล มั่นคง ยั่งยืน ดังรูปภาพที่ 2.1 โดยที่ก่อนตัดสินใจทำการสิ่งใด ทั้งการทำงาน และการดำรงชีวิต ควรพิจารณาถึง 3 ห่วงหลัก ดังนี้

ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดี ไม่น้อยเกินไป และไม่มากเกินไป และไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

ความมีเหตุผล คือ การคิดทบทวนอย่างรอบคอบ ต้องพิจารณาจากเหตุทุกอย่างที่เกี่ยวข้องและยังต้องคำนึงถึงผลที่ตามมาด้วย

มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี คือ การรู้จักจัดการกับความเสี่ยงที่เกิดขึ้นในอนาคต การเตรียมตัวให้พร้อม เพื่อรับกับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่เกิดขึ้น

ส่วนความหมายของ 2 เงื่อนไข

ความรู้ คือ ความรอบรู้ ในสิ่งที่จะทำอย่างถ่องแท้และรอบด้าน มีความรอบคอบ ที่จะนำความรู้มาพิจารณาเพื่อวางแผน ไม่หือหวา หุนหันพลันแล่น มีความระมัดระวัง ใช้ความรู้ให้เหมาะกับกาลและเทศะ

คุณธรรม หมายถึง ความซื่อสัตย์สุจริต มีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต รู้จักการแบ่งปัน ไม่โลภ และไม่ตระหนี่ เป็นคนเก่งอย่างเดียวไม่พอ ต้องเป็นคนดีด้วยความเก่งและความดีของเราจะเอื้อประโยชน์แก่ตัวเราและสังคม

## เงื่อนไขแห่งความสำเร็จ

คณะกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง (2550) ได้สรุปปัจจัยที่เป็นเงื่อนไขแห่งความสำเร็จในการน้อมรับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต ดังนี้

1. การรู้จักตนเอง ทำตนให้เป็นที่พึงของตนเอง รู้จักพัฒนาตนเองด้วยการพยายามทำจิตใจให้ผ่องใส มีจิตใจที่เข้มแข็งมีจิตสำนึกที่ดี มีจิตใจเอื้ออาทร รวมทั้งมีความเจริญและมีความเย็นในจิตใจอยู่เป็นประจำอย่างต่อเนื่อง

2. พึ่งพาตนเองและพึ่งพาซึ่งกันและกัน ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ คือ เมื่อมีปัญหาจากการดำเนินชีวิต ก็ให้ใช้สติปัญญาไตร่ตรองหาสาเหตุของปัญหาและแก้ไขไปตามเหตุและปัจจัยด้วยความสามารถและศักยภาพที่ตนเองมีอยู่ ก่อนที่จะคิดถึงผู้อื่น และมีการปรึกษาหารือถ้อยทีถ้อยอาศัย ช่วยเหลือซึ่งกันและกันในชุมชน

3. การใช้ชีวิตอย่างพอเพียง รู้จักลดกิเลสและลดความต้องการของตนเองลง เพื่อให้เหลือแรงและเวลาในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ตลอดจนทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวมได้มากขึ้น

4. พลัง เศรษฐกิจพอเพียงเกิดได้ถ้ามี “พลัง” ต้อง ยอมรับว่างานเกษตรนั้นเป็นงานที่ต้องใช้ระยะเวลา และบางกิจกรรมจำเป็นต้องใช้ความพิถีพิถันจึงจะเห็นผล ดังนั้นคนที่อยู่ในอาชีพนี้จึงต้องมีความอดทน และความพยายามค่อนข้างสูงจึงจะประสบความสำเร็จในอาชีพจากแง่มุมดังกล่าวของการประกอบอาชีพเกษตรกรรมตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงจึงจำเป็นต้องมีชุมชน และเครือข่ายที่มีความต้องการและความเห็นที่ไปในทิศทางเดียวกันตามหลัก “ทิสฺสุ สามัญญตา” เพื่อสร้างแรงบันดาลใจ และให้กำลังใจซึ่งกันและกัน ตลอดทั้งการจัดการกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้คนในชุมชนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อทบทวนกิจกรรมที่ตนเองได้ทำมา เพื่อสร้างเป็นชุดความรู้สำหรับเป็นแนวปฏิบัติของชุมชนต่อไป ดังเช่น เครือข่ายของกลุ่มอโศก (สันตอโศก ปฐมอโศก ศีระอโศก ราชธานีอโศก ฯลฯ) เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านและพหุภาคีภาคอีสาน เครือข่ายเกษตรอินทรีย์ เป็นต้น แต่ถ้าหากทำอยู่คนเดียวท่ามกลางมรสุมกระแสโลกาภิวัตน์ การทำเศรษฐกิจพอเพียงให้ประสบผลสำเร็จนั้นคงยากและต้องใช้เวลานาน

5. การเรียนรู้ตลอดเวลา การพัฒนาอาชีพให้ประสบความสำเร็จ ความรู้نب่ว่าเป็นพื้นฐานของการนำไปสู่ความสำเร็จ มีผู้รู้ (ปราชญ์ชาวบ้าน) หลายคนกล่าวว่า “...การที่เกษตรกรล้มเหลว ไม่ประสบความสำเร็จในอาชีพเป็นผลสืบเนื่องมาจากความรู้ไม่พอใช้ เนื่องจากเกษตรกรไม่ยอมเรียนรู้ ส่วนใหญ่มีแต่เลียนรู้ (คัดลอก) โดยไม่ผ่านกระบวนการวิเคราะห์ด้วยเหตุด้วยผลสุดท้ายจึงขาดความรู้ และต้องประสบกับความล้มเหลวในอาชีพ...” ดังนั้นเกษตรกรที่ทำเศรษฐกิจพอเพียงให้ประสบผลสำเร็จต้องรู้จักเรียนรู้ พัฒนาตนเอง รู้จักรากเหง้า รู้อดีต และรู้จักอนาคต โดยการเรียนรู้จากธรรมชาติและประสบการณ์ในโลกกว้างด้วยตนเองหรือจากการแลกเปลี่ยนร่วมกับผู้อื่น ให้เกิดเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่ทุกคนช่วยกันพัฒนาชีวิตของตนเองและผู้อื่นร่วมกัน มีการสืบทอดและเรียนรู้เพื่อพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นและพัฒนาให้เป็นสังคมที่มั่นคงและยั่งยืนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงโดยใช้คุณธรรมและวัฒนธรรมเป็นตัวนำ โดยไม่ได้ใช้เงินเป็นตัวตั้ง

อย่างไรก็ตามในระบบการผลิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงนั้น การตลาดยังมีความสำคัญเช่นกัน สำหรับเป็นจุดในการกระจายสินค้าไปสู่ผู้บริโภค แต่ต้องเป็นตลาดที่มีความเป็นธรรม กล่าวคือเป็นตลาดที่ไม่ค้ากำไรเกินควร ไม่เอาไรต์เอาเปรียบผู้ผลิตและผู้บริโภค เน้นผลผลิตที่ปลอดภัย และรักษาสิ่งแวดล้อม ดังนั้นพลังของกลุ่ม และเครือข่ายจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะเป็นตัวกลางในการรวบรวมผลผลิต การแปรรูปผลิตภัณฑ์ ตลอดทั้งการต่อช่องทางการค้าให้กับสมาชิกในชุมชนอันจะส่งผลถึงความยั่งยืนในอาชีพ

สรุปได้ว่า แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาในการดำเนินชีวิต เพื่อให้สามารถปรับตัวรับการเปลี่ยนแปลงต่อสถานการณ์โลกในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม

มุ่งเน้นการพึ่งตนเองโดยยึดหลักความพอประมาณ ความมีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี บนเงื่อนไขการมีความรู้ คู่คุณธรรม ซึ่งจะนำไปสู่ชีวิต เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมที่ก้าวหน้าอย่างสมดุล มั่นคง และยั่งยืน

### การปลูกรั้วในครัวเรือน ทำสวนครัว และเลี้ยงสัตว์ไว้กินเอง

สุนทร (2544) ได้กล่าวว่า การดำรงชีพแบบ “เศรษฐกิจแบบพอเพียง” เป็นการเข้าสู่มาตรฐาน “พออยู่ พอกิน” ตามพระราชดำริ อาจปฏิบัติตนโดยการยึดความประหยัด ตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้าน ลดละความฟุ่มเฟือยในการดำรงชีพอย่างจริงจัง ดังพระราชดำรัสว่า “...ความเป็นอยู่ ที่ต้องไม่ฟุ้งเฟ้อ ต้องประหยัดไปในทางที่ถูกต้อง...”

ในขณะที่ วัฒน (2549) ได้กล่าวว่า เศรษฐกิจแบบพอเพียงตามแนวพระราชดำริของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้น สรุปลักษณ์ ๆ ทางการปฏิบัติตนให้พอเพียงโดยการยึดหลักความประหยัด อุดออม ตัดทอนรายจ่าย อะไรที่ไม่จำเป็นก็ให้ลดเสีย โดยเฉพาะสิ่งที่ไม่จำเป็นต่อการดำรงชีพอย่ายึดติด วัตถุ เพราะนั่นจะนำมาซึ่งความไม่พอในการดำรงชีวิต

รายงานผลการดำเนินงานของคณะกรรมการอำนวยการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กระทรวงมหาดไทย (2551) ได้รายงานว่ ครัวเรือนทำสวนครัว มีการปลูกผักสวนครัว ครัวเรือนปลูก พืชผัก การปลูกผักปลอดสารพิษ และครัวเรือนปลูกผักสวนครัวบริเวณและหัวไร่ปลายนา) ความเข้าใจกับ ครัวเรือน ใช้ชีวิตอย่างมีเหตุผล ตนเองโดยลด ละ เลิก อบายมุข ทุกประเภท

ในปีเดียวกันนี้ สมพร (2549) ได้ชี้ให้เห็นว่า สาเหตุประการหนึ่งของความยากจน คือ การขาด การประหยัดและอดออม ใช้เงินมากกว่ารายได้ ใช้จ่ายเงินซื้อเครื่องอุปโภคบริโภคที่เกินจำเป็น ใช้จ่ายเงิน เพื่อการเที่ยวเตร่และความสนุกสนานที่เกินขอบเขต คนไทยมักจะชอบแข่งขันในการใช้สินค้าที่มียี่ห้อราคา แพง ทำให้ใช้จ่ายเงินอย่างสุรุ่ยสุร่ายฟุ่มเฟือยเกินฐานะ ตามคำกล่าวที่ว่า “มีรายได้น้อย แต่รสนิยมสูง”

บ้านห้วยยาง ตำบลหนองหลุม อำเภอลำลูกเกด จังหวัดพิจิตร ครัวเรือนในบ้านห้วยยาง ทุก ครัวเรือนปลูกผักสวนครัวไว้กินเองครบทุกครัวเรือน เช่น ตะไคร้ ข่า กระเพรา โหระพา มะกรูด มะนาว คื่นช่าย กวางตุ้งและมีครัวเรือนที่เลี้ยงสัตว์ไว้กินเอง เลี้ยงกบ เลี้ยงปลา เลี้ยงสุกร เลี้ยงกระบือ และเลี้ยงโค เหลือก็ ขายและแบ่งปันให้กับญาติพี่น้อง เพื่อนบ้าน บ้านห้วยยางมีครัวเรือนที่ทำสวนครัว และเลี้ยงสัตว์ไว้กินเอง 126 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 100% (คณะกรรมการอำนวยการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กระทรวงมหาดไทย, 2551)

### การเลี้ยงสัตว์ กระบือ สุกร และสัตว์ปีก เป็นอาชีพเสริม

พุทธิพันธ์ (2549) ได้กล่าวว่า การทำเกษตรทฤษฎีใหม่ เป็นการทำการเกษตรโดยแบ่งพื้นที่การ ใช้สอยออกเป็นสวน ๆ โดยเน้นการมีแหล่งน้ำไว้ใช้ในฤดูแล้ง มีการปลูกพืช ปลูกต้นไม้ที่หลากหลาย และเลี้ยงสัตว์ ทำให้เกษตรกรมีความมั่นคงทางด้านอาหาร โดยไม่ต้องพึ่งพิงจากภายนอก เมื่อเหลือจากการ บริโภคก็ขายสร้างรายได้ ทำให้เกิดความมั่นคงหารรายได้ เกษตรกรสามารถพึ่งตนเองได้

รายงานผลการดำเนินงานของคณะกรรมการอำนวยการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กระทรวงมหาดไทย (2551) ได้รายงานว่ หมู่บ้านมีครัวเรือนทำอาชีพเสริม โดยแยกออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้ ด้านเกษตรกรรม (เลี้ยงปลาในบ่อพลาสติก เลี้ยงวัว ปลาตูก) ด้านอุตสาหกรรมในครัวเรือน (จำหน่ายอาหาร

แปรรูป ทอผ้า ครั้วเรือนมื่ออาชีพเสริม) และด้านพาณิชย์กรรมค้าขาย (รวมกลุ่มอาชีพเพื่อพัฒนา ทักษะในอาชีพให้มีประสิทธิภาพครัวเรือนใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม (มีครัวเรือนใช้เครื่องมือที่หาได้ในท้องถิ่น เพื่อใช้ในการเกษตรและกิจกรรมอื่นๆ เพื่อเพิ่มรายได้)

ชาวบ้านนาโด นอกจากการทำนาซึ่งเป็นอาชีพหลักแล้ว ชาวบ้านนาโดยังประกอบอาชีพเสริมอีกหลายอาชีพ ทั้งที่เป็นเกษตรกรรม อุตสาหกรรมในครอบครัว ค้าขาย และรับจ้างชาวบ้านนาโดร้อยละ 80 จะปลูกมันสำปะหลังไว้ในที่ดินที่ไม่เหมาะแก่การทำนา ขนาดพื้นที่ตั้งแต่ 3 – 20 ไร่ ซึ่งสร้างรายได้ให้ประมาณไร่ละ 4,000 บาท นอกจากนี้ ยังมีรายได้จากการปลูกผักสวนครัวไว้กินเองในครัวเรือน แต่ก็มีผลผลิตมากพอเหลือขายให้กับหมู่บ้านใกล้เคียง หรืออำเภอข้างเคียง เช่น อ.เซกา จ.หนองคาย ประมาณ 1,500 – 2,000 บาท นอกจากรายได้เพิ่มจากการเกษตรแล้วชาวบ้านนาโดยังจักสานไม้ไผ่ประเภทอุปกรณ์จับปลาและอื่นๆ ทำให้มีรายได้เพิ่มเติมเดือนละ 1,000 – 1,500 บาท ทุกครัวเรือนในหมู่บ้านจะทำกิจกรรมลดรายจ่ายของครัวเรือนตนเอง ได้แก่ การทำปุ๋ยหมัก ปลูกผักสวนครัวไว้กินได้ โดยทุกครัวเรือนจะต้องปลูกผักสวนครัวอย่างน้อย 5 ชนิด ยึดถือคติที่ว่า “ปลูกทุกอย่างที่กิน กินทุกอย่างที่ปลูก” เลี้ยงไก่ 3 สายพันธุ์ และเลี้ยงกบ/ปลาในบ่อซีเมนต์ชาวบ้านนาโดบอกว่า นอกจากจะลดรายจ่ายในครัวเรือนได้แล้ว ยังได้ประโยชน์หลายอย่างจากกิจกรรมที่ทำด้วย เช่น มีการแลกเปลี่ยนพืชผักซึ่งกันและกัน การแลกเปลี่ยนของน้อยหมัดไป เพราะทุกครัวเรือนมีผักสวนครัวเรือนของตัวเอง คนในครัวเรือนได้ออกกำลังกายทุกวัน เพราะรดน้ำพืชผักผลไม้ ลูกหลานได้ฝึกฝนให้รู้จักความรับผิดชอบในการรดน้ำ พรวนดิน ใส่ปุ๋ย มีการวางแผน เนื่องการปลูกพืชต้องปลูกตามฤดูกาล ส่วนกระถางรถยนต์ก็ใช้ป้องกันเปิดไถ่ได้ด้วย และยังทำให้สภาพแวดล้อมในหมู่บ้านสวยงามน่าอยู่ ประหยัดพื้นที่ในการปลูกและใช้น้ำที่เหลือใช้จากซักผ้ามารดน้ำต้นไม้ได้ประหยัดค่าน้ำมันเชื่อเพลิง เพราะไม่ต้องหาซื้อจากที่อื่นให้เปลืองน้ำมันในการเดินทาง (คณะกรรมการอำนวยการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กระทรวงมหาดไทย, 2551)

## การประหยัด

### ครัวเรือนมีการเก็บออม

พุทธิพันธ์ (2549) ได้กล่าวการประหยัดว่า ควรมีการทำบัญชีรายรับจ่าย เมื่อตระหนักถึงภาระหนี้สินที่เป็นปัญหาหลักของครอบครัว จึงมีการทำบัญชีรับจ่าย บันทึกรายได้และรายจ่ายของแต่ละวัน เพื่อจะได้ทราบค่าใช้จ่ายของครอบครัว แล้วนำมาปรับการใช้จ่ายในแต่ละวันให้สมดุลกับ การดำรงชีวิต ลดภาระหนี้สิน และเพื่อให้มีเงินเหลือเก็บ มีเงินออมไว้ใช้ในยามจำเป็น ธวัชชัย พิษผล (2549) ได้อ้างถึงคำอธิบายของ สุเมธ ตันติเวชกุล ว่า แนวความคิด “เศรษฐกิจพอเพียง” จากพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้น เราสามารถที่จะยึดเป็นหลักในการปฏิบัติได้กับทุกอาชีพ นั่นคือ ต้องมีความอ่อนน้อมถ่อมตน เรียบง่ายและประหยัด

รายงานผลการดำเนินงานของคณะกรรมการอำนวยการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กระทรวงมหาดไทย (2551) ได้รายงานว่ บ้านห้วยยาง ตำบลหนองหลุม อำเภอ วชิรบำรุงมี จังหวัด พิจิตร ครัวเรือนมีการออมทรัพย์ (มีการออมทรัพย์กับกลุ่มสตรี กลุ่มสหกรณ์ กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ การออมเงินสัจจะรายเดือนในการฝากเงินออมของสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ฯ ในหมู่บ้านมีการเพิ่มหุ้นกองทุนหมู่บ้าน มีการวางแผนการใช้จ่ายเงินโดยการทำบัญชีรับจ่าย มีแผนการใช้จ่าย และการถือสัจจะในการลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น ชุมชนมีการออมทรัพย์ (ชุมชนมีการออมจากสถาบันการเงิน กองทุนหมู่บ้านจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ และสร้างเครือข่ายกับกองทุนอื่น นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมอื่นๆ เช่น มีศูนย์สาธิตการตลาด ธนาคารข้าว ร้านค้า เป็นต้น)

## การเรียนรู้

### ชุมชนมีการสืบทอดและใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ชนิษฐา (2542) ได้กล่าวถึงลักษณะชุมชนที่มีความเข้มแข็งดังนี้

1. สมาชิกชุมชนเรียนรู้ที่จะพัฒนาตนเองและชุมชน จากการเข้าร่วมเวทีชาวบ้านและการทำงานร่วมกัน
2. มีแผนของชุมชนในการพัฒนาทุกด้าน โดยมุ่งพึ่งตนเอง เอื้อประโยชน์ต่อสมาชิกชุมชนทุก ๆ คน และหวังผลการพัฒนาที่ยั่งยืน
3. การพึ่งภายนอก เป็นการพึ่งเพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ในที่สุด ไม่ใช่การพึ่งพาตลอดไป
4. มีเครือข่ายความร่วมมือกับหมู่บ้าน/ชุมชน ท้องถิ่น หน่วยงาน และบุคคลต่าง ๆ ในลักษณะความสัมพันธ์แบบเพื่อนแท้

ธีระพงษ์ (2543) ยังนำหลักการพิจารณาถึงพลังสร้างสรรค์ชุมชนคือ พลังคน พลังกลุ่ม พลังทุน พลังธุรกิจ พลังเอื้ออาทร และพลังการเรียนรู้และการสื่อสารมาประกอบใช้ดังนี้ การจัดการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน เช่น ความถี่ของการพูดคุยหรือสนทนาอย่างจริงจังพิเคราะห์ การร่วมกิจกรรมสาธารณะ การกระจายข่าวสาร การร่วมตรวจสอบ ติดตามประเมินผลการพัฒนาและบทบาทการมีส่วนร่วมของผู้หญิง เด็กและเยาวชน

วัฒน์ (2549) ได้กล่าวถึงการเรียนรู้ของชุมชนว่า ประชาชนอย่าหยุดนิ่งในการขวนขวายหาความรู้ เพราะถ้ามีความรู้เราจะสร้างตัวของเราได้ และสร้างความก้าวหน้าให้แก่ชีวิตได้ และจะยืนได้อย่างมั่นคงด้วยตัวของเราเอง

รายงานของคณะกรรมการอำนวยการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กระทรวงมหาดไทย (2551) ได้รายงานว่ ชุมชนมีการสืบทอดและใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การผลิตหมอน ขวานผ้าขีดการทอเสื่อกก การสีข้าวด้วยมือ การมัดหมี่ / ทอผ้า การย้อมสีผ้าด้วยวัตถุดิบจากธรรมชาติ การทำพานบายศรีสู่ขวัญ สืบทอดประเพณีการแสดงหมอลำหมอแคน สืบทอดประเพณีท้องถิ่นบุญเดือน 3 การสืบทอดภูมิปัญญา การนวดแผนไทย การใช้สมุนไพรในการดูแลสุขภาพ สืบทอดภูมิปัญญาการใช้ยาสมุนไพร มีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ศึกษาฐานด้านเศรษฐกิจพอเพียงจากสถานที่จริง ศึกษาและปรับใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

นอกจากนี้ พุทธิพันธ์ (2549) ยังได้นำตัวอย่างปัจจัยความสำเร็จของคุณสุด ลำภา มา นำเสนออีกว่า

1. ศึกษาเรียนรู้ทดลองด้วยตนเอง จากประสบการณ์การทำเกษตร แบบใช้สารเคมี จนทำให้เกิดผลกระทบมากมาย โดยเฉพาะปัญหานี้สิน จึงมีแนวคิดที่จะแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยการทำเกษตรที่ไม่ใช้สารเคมี เริ่มจากการศึกษาเรียนรู้ และทดลองด้วยตนเองลองผิดลองถูก ซึ่งเน้นการใช้สิ่งที่มีอยู่ในธรรมชาติ มาประยุกต์ ใช้ให้เหมาะสมกับการปลูกพืชแต่ละชนิด จากการศึกษาและทดลองมาเรื่อย ๆ ทำให้ได้สูตรต่าง ๆ ที่ใช้กับการเกษตรได้อย่างเหมาะสม สมดุลกับธรรมชาติและเป็นองค์ความรู้ใหม่ ๆ ในการทำการเกษตรที่พึ่งธรรมชาติได้

2. มีนักวิชาการสนับสนุน การที่มึนักวิชาการคอยเป็นที่ปรึกษาให้การสนับสนุนด้านความรู้ เทคนิคต่าง ๆ ที่เกษตรกรไม่สามารถทำได้ เช่น การหาค่าแร่ธาตุในดิน การวิเคราะห์สารจากเมล็ดสะเดาที่สามารถกำจัดศัตรูพืชได้ เป็นต้น เมื่อได้ความรู้เทคนิคจากนักวิชาการแล้วก็นำมาประยุกต์ใช้กับวิธีการของ

ตนเอง ภูมิปัญญาที่มีอยู่ทำให้สามารถทำการเกษตรได้อย่างสมดุลกับธรรมชาติ โดยไม่ต้องพึ่งพาการใช้สารเคมี ได้ผลผลิตที่ปลอดภัย ผู้ผลิตและผู้บริโภค มีความปลอดภัย

### ครัวเรือนมีการเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวัน

รายงานผลการดำเนินงานของคณะกรรมการอำนวยการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กระทรวงมหาดไทย (2551) ได้รายงาน ว่า ศูนย์การเรียนรู้และการอนุรักษ์วิถีชีวิตไทยทรงดำ เป็นศูนย์ที่แสดงถึงวิถีชีวิตของไทยทรงดำเพื่อให้ลูก ให้หลานได้เรียนรู้ถึงวิถีชีวิตการทำมาหากิน เครื่องมือที่ใช้ในการประกอบอาชีพ การกินการอยู่การนอน เครื่องเรือนที่ใช้ในสมัยก่อน รวมถึงการอนุรักษ์รูปแบบที่อยู่อาศัย ด้านในของบ้านได้ระบุไว้ชัดเจนว่าใช้สำหรับทำอะไร มีห้องอะไรบ้าง ประเพณีเป็นอย่างไร เป็นศูนย์การเรียนรู้วิถีชีวิตของไทยทรงดำได้เป็นอย่างดี

แม้ว่าวัฒนธรรมประเพณีของชาวบ้านนาโตะจะไม่แตกต่างจากหมู่บ้านอื่น แต่การจัดงานบุญประเพณีของหมู่บ้านแต่ละครั้ง ชาวบ้านจะต้องไปจ้างดนตรีจากหมู่บ้านอื่นๆ เพื่อสร้างความสนุกสนานเพลิดเพลินตามประเพณีทำให้หมู่บ้านต้องเสียค่าใช้จ่ายแต่ละครั้ง 2,000 – 3,000 บาท ซึ่งเมื่อรวมกันแล้วในแต่ละปีต้องเสียค่าใช้จ่ายไม่น้อย ลุงสมศรี รัตนเทพ (อายุ 68 ปี) ซึ่งเป็นผู้มีความรู้ด้านเครื่องดนตรีพื้นบ้าน เช่น กลองยาว พิณ แคน จึงได้รวมกลุ่มผู้มีความรู้ดนตรีพื้นบ้าน 20 คน ตั้งเป็น “กลุ่มกลองยาวบ้านนาโตะ” ซึ่งได้ออกแสดงในงานประเพณีของหมู่บ้านและหมู่บ้านใกล้เคียง และเป็นที่ยู้งักกันแพร่หลาย นำรายได้มาช่วยเหลือครอบครัวและลดรายจ่ายของหมู่บ้านอีกทางหนึ่ง ปัจจุบันกลุ่มกลองยาวได้ถ่ายทอดความรู้สู่ชนรุ่นหลัง โดยการสอนตีกลองยาว ตีพิณ เป่าแคน แก่เยาวชนและเด็กนักเรียนในชุมชน เพื่อสืบทอดภูมิปัญญาอันมีค่าไม่ให้สูญหายไปจากบ้านนาโตะ

### การเอื้ออารีต่อกัน

#### ชุมชนมีการดูแลช่วยเหลือคนจน คนด้อยโอกาสและคนประสบปัญหา

ชัยอนันต์ (2541) ได้ให้ข้อสรุปหลัก ๆ ในแง่ของการพิจารณาเกี่ยวกับความเข้มแข็งของชุมชนว่าควรมีองค์ประกอบ 2 ประการคือ

1. ศักยภาพของชุมชน คือสิ่งที่มีอยู่ภายในองค์ประกอบของชุมชน เป็นความพร้อมในเชิงคุณสมบัติ เช่น การมีวิสัยทัศน์ ความรู้ คุณธรรม ภาวะผู้นำ ความเอื้ออาทรของสมาชิก มีพัฒนาการและความปรารถนาของสมาชิกแต่ละคนของชุมชน สิ่งบ่งชี้ในด้านศักยภาพของชุมชนได้แก่ สมาชิกของชุมชนมีความรู้ มีทรัพยากรในการผลิตในระดับครัวเรือน มีเศรษฐกิจพอมีพอกินสมาชิกมีคุณธรรมตามแนวทางของศาสนา มีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเพื่อนบ้านหรือสมาชิกของชุมชน มีภูมิปัญญาดั้งเดิมของท้องถิ่น

2. ความสามารถของชุมชน คือสิ่งที่แสดงออกในรูปแบบพฤติกรรมของการกระทำเพื่อให้เกิดประสิทธิผล ความสามารถของชุมชนอาจแสดงโดยการเกิดขึ้นขององค์กรชุมชนที่ทำงานได้ มีเศรษฐกิจที่ดี พึ่งตนเองได้ มีการจัดระเบียบของชุมชน สามารถแสวงหาจัดการการใช้ประโยชน์และอนุรักษ์ทรัพยากรของชุมชนได้ ข้อบ่งชี้ที่สำคัญคือ วิสัยทัศน์ ภูมิปัญญาใหม่ องค์กร กิจกรรม สมาชิกมีส่วนร่วม การจัดการชุมชน การจัดการทรัพยากร

ชนิษฐา (2542) ได้กล่าวถึงลักษณะชุมชนที่มีความเข้มแข็ง

1. สมาชิกชุมชนมีความเชื่อมั่นว่าตนเองและคนในชุมชนสามารถแก้ปัญหาและพัฒนาชีวิต

ความเป็นอยู่ของตนเองได้

2. สมาชิกของชุมชนรักที่จะพึ่งตนเอง มีความเอื้ออาทร รักห่วงใยกัน และพร้อมที่จะจัดการกับปัญหาของตนเองและชุมชนร่วมกัน

3. สมาชิกเลือกผู้นำชุมชน ผู้นำการเปลี่ยนแปลง และผู้แทนชุมชนด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง

4. สมาชิกทุกคนมีการตัดสินใจและทำงานร่วมกันในชุมชนอย่างต่อเนื่อง จนเป็นวิถีชีวิตของชุมชน โดยมี ผู้นำชุมชนร่วมผลักดันอย่างแข็งขัน

5. สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมประเมินสภาพปัญหาของชุมชน ร่วมกำหนดอนาคตของชุมชน ร่วมคิด ตัดสินใจ ดำเนินงาน ติดตามและประเมินผลการแก้ปัญหาและการพัฒนาของชุมชน

ธวัชชัย (2549) ได้อ้างถึงคำอธิบายของ สุเมธ ตันติเวชกุล ว่า แนวความคิด “เศรษฐกิจพอเพียง” จากพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้น เราสามารถที่จะยึดเป็นหลักในการปฏิบัติได้กับทุกอาชีพ นั่นคือ ต้องรับฟังความคิดเห็นและเคารพความคิดเห็นของผู้อื่นบ้าง เพื่อไม่ให้เกิดการทะเลาะเบาะแว้งกัน ควรมีความขยันหมั่นเพียรและมีความตั้งใจจริงในการทำงานเพื่อที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ ต้องมีความสุจริตและมีความกตัญญู ซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุด ควรพึ่งตนเองให้ได้ก่อนที่จะพึ่งคนอื่นและส่งเสริมคนเก่งคนดีไม่อิงฉ้อเพื่อนร่วมงาน นอกจากนี้ต้องมีความเอื้อเพื่อซึ่งกันและกัน ครอบคลุมสังคมและประเทศชาติจึงจะอยู่รอดได้

สมพร (2549) ได้กล่าวถึงการเอื้ออารีต่อกันไว้ว่าประชาชนควรมีความเมตตา เอื้ออาทรต่อกัน ร่วมมือและช่วยเหลือกัน ไม่เบียดเบียนกัน ไม่เอาัดเอาเปรียบกัน ไม่มุ่งร้ายทำลายกัน ประกอบสัมมาอาชีพด้วยความขยันหมั่นเพียร ซื่อสัตย์ สุจริต ใฝ่หาความรู้เพื่อนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์

### ชุมชน “รู้รักสามัคคี”

เสรี (2548) ได้กล่าวว่า การดำเนินงานของเครือข่ายขององค์กรชุมชน พบว่า สิ่งที่ทำให้เครือข่ายอยู่ได้อย่างยั่งยืน นอกจากการมีแกนนำที่เข้มแข็ง มีความรู้ภูมิปัญญาแล้ว ยังต้องมีการดำเนินงานที่ทำให้สมาชิกอยากเป็นเครือข่ายไปอีกนาน คือ

1. การเรียนรู้ร่วมกัน เครือข่ายองค์กรชุมชนมีฐานอยู่ที่ “ความรู้” จึงต้องมีการเรียนรู้ ไม่ว่าจะเป็นการประชุม สัมมนา การฝึกอบรมร่วมกัน ไปศึกษาดูงานด้วยกัน หรือไปมาหาสู่เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในที่ของสมาชิก การเรียนรู้ต้องทำกันต่อเนื่อง และทำให้สมาชิกในชุมชนได้ร่วมเรียนรู้ด้วย ไม่ใช่เรียนรู้แต่ผู้นำเท่านั้น การจัดการเรียนรู้หลากหลายรูปแบบอย่างต่อเนื่อง จึงต้องมี และเครือข่ายจะดำเนินการได้ดี ถ้าหากร่วมมือกันแบ่งงานกันทำ

2. การแบ่งปันทรัพยากร เครือข่ายที่สามารถแบ่งปัน แลกเปลี่ยนทรัพยากรที่ตนเองมีให้คนอื่นได้เป็นการแสดงออกถึงความเป็นสมาชิกเครือข่ายที่ต้องการเอื้ออาทรต่อกัน อาจพัฒนาไปสู่การแลกเปลี่ยนผลผลิตของแต่ละแห่งในเชิงแลกเปลี่ยนข้างของเหมือนในอดีต หรือในเชิงพาณิชย์ที่เรียกกันว่าระบบบาร์เตอร์ แบบหักบัญชีที่ทำกันระหว่างประเทศ ระหว่างบริษัทและวันนี้กำลังเกิดขึ้น ระหว่างอำเภอ จังหวัด และองค์กรต่าง ๆ

3. การทำกิจกรรมร่วม โดยการทำโครงการร่วม ลงทุนร่วม ซึ่งเป็นอีกก้าวหนึ่งที่ทำให้เครือข่ายได้ทำงานร่วมกัน การลงทุนดังกล่าวกำลังเกิดขึ้นเป็นจำนวนมากพร้อมกับการเกิดของวิสาหกิจชุมชน ซึ่งเป็นระบบการจัดการเศรษฐกิจของชุมชน เป็นเครือข่ายกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่จะสำเร็จได้โดยอาศัยเครือข่ายทางสังคม ไม่ใช่เพราะเงินอย่างเดียว เพราะเครือข่ายทางสังคมคือจุดแข็งของระบบเศรษฐกิจชุมชน

4. ความรู้สึกเป็นพี่เป็นน้องที่ช่วยให้อยากทำงานร่วมกัน อยากช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ไม่ใช่เพียงเพราะผลประโยชน์ทางวัตถุสิ่งของ แต่เพราะอยากช่วยกันให้ทำงานให้ได้ แก้ปัญหาให้ได้ ข้อนี้เป็นปัจจัยสำคัญที่สุดที่ทำให้เครือข่ายอยู่ได้ ทั้งนี้เพราะมีรากฐานอยู่ที่ภูมิปัญญาของท้องถิ่นทุกแห่ง ซึ่งในอดีตผู้คนก็อยู่กันเป็น “เครือข่าย” มาตลอด พี่พวอาศัยกันในรูปแบบที่ “เป็นธรรมชาติ”

รายงานของผลการดำเนินงานของคณะกรรมการอำนวยการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกระทรวงมหาดไทย (2551) ได้รายงานไว้ว่า บ้านห้วยห้างมีการจัดทำแผนชุมชนและนำแผนที่ได้ไปสู่การปฏิบัติ เพื่อแก้ปัญหาของชุมชนร่วมกัน โดยให้ประชาชนในหมู่บ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น เสนอแนะปัญหาความต้องการต่าง ๆ ในพื้นที่มีการจัดทำเวทีประชุมร่วมกัน 4 กิจกรรม เป็นกิจกรรมที่หมู่บ้านประชาชนสามารถทำเองได้ คือ

- 1) การแก้ไขปัญหาการใช้ปุ๋ยเคมี โดยให้ครัวเรือนใช้ปุ๋ยชีวภาพแทน
- 2) การแก้ปัญหาเรื่องมีรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย โดยให้ครัวเรือนจัดทำบัญชีครัวเรือนการปลูกผักสวนครัว การเลี้ยงสัตว์ไว้กินเอง การทำน้ำยาล้างจาน การถนอมอาหารและประกอบอาชีพเสริม
- 3) การแก้ไขปัญหาเรื่องคนจน คนด้อยโอกาสไม่ได้รับการดูแลอย่างทั่วถึง โดยให้กองทุนที่มีผลกำไรได้จัดสรรผลกำไรส่วนหนึ่งเพื่อช่วยเหลือดูแลให้สวัสดิการแก่คนในชุมชน
- 4) การแก้ไขปัญหาด้านแหล่งน้ำและความเป็นระเบียบของหมู่บ้าน โดยให้ครัวเรือนช่วยกันปลูกต้นไม้ ทำความสะอาดบริเวณบ้าน ถนน ใช้ปุ๋ยชีวภาพในการประกอบอาชีพ เพื่อรักษาน้ำในห้วยหนองคลองบึงต่าง ๆ วิธีการดำรงชีวิตของชาวบ้านนาโตะ นอกจากจะเรียบง่าย ช่วยเหลือกันเหมือนพี่เหมือนน้องแล้ว ยังสร้างสรรค์ประโยชน์จากกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นให้เกิดแก่ส่วนรวมมากขึ้นไปอีก เช่น จัดสรรผลกำไรจากเงินกองทุนต่างๆ ในหมู่บ้าน เช่น กองทุนหมู่บ้าน กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มตัดเย็บเสื้อผ้า กลุ่มทอผ้า กลุ่มกลองยาว มาช่วยเหลือครัวเรือนที่ประสบปัญหาความเดือดร้อน

สุนทร (2544) ได้เน้นย้ำถึงความสำคัญว่า เศรษฐกิจพอเพียงให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่มของชาวบ้าน ทั้งนี้ กลุ่มชาวบ้านหรือองค์กรชาวบ้านจะทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ให้หลากหลายครอบคลุมทั้งการเกษตรแบบผสมผสาน หัตถกรรมการแปรรูปอาหาร การทำธุรกิจค้าขาย และการท่องเที่ยวระดับชุมชน ฯลฯ เมื่อองค์กรชาวบ้านเหล่านี้ได้รับการพัฒนาให้แข็งแรง และมีเครือข่ายที่กว้างขวางมากขึ้นแล้ว เกษตรกรทั้งหมดในชุมชนก็จะได้รับการดูแลให้มีรายได้เพิ่มขึ้น รวมทั้งได้รับการแก้ไขปัญหาในทุก ๆ ด้าน เมื่อเป็นเช่นนี้ เศรษฐกิจโดยรวมของประเทศก็จะสามารถเติบโตไปได้อย่างมีเสถียรภาพ ซึ่งหมายความว่าเศรษฐกิจสามารถขยายตัวไปพร้อม ๆ กับสภาพการณ์ด้านการกระจายรายได้ที่ดีขึ้น

รัชชชัย (2549) ได้อ้างถึงคำอธิบายของ สุเมธ ตันติเวชกุล ว่า แนวความคิด “เศรษฐกิจพอเพียง” จากพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้น เราสามารถที่จะยึดเป็นหลักในการปฏิบัติได้กับทุกอาชีพ นั่นคือ การจะทำงานอะไรต้องเริ่มต้นด้วยการเรียนรู้ก่อน ต้องมีสติจึงจะเกิดปัญญา

ฉลาด (2550) การจัดการความรู้เป็นกระบวนการที่ดำเนินการร่วมกันขององค์กรเพื่อให้เกิดการพัฒนาคนพัฒนางานและพัฒนาองค์กรที่ต่อเนื่อง โดยมีความรู้และกระบวนการจัดการความรู้เป็นเครื่องมือที่สำคัญอย่างยิ่งของการพัฒนาประเทศ ผลการวิจัยสรุปผลได้ดังนี้

1. ได้แผนการจัดกิจกรรมการจัดการความรู้ควบคู่กับการพัฒนากลุ่ม แบ่งออกเป็น 5 ระยะ คือ 1) การเตรียมชุมชน 2) การสร้างแรงจูงใจ จิตสำนึก ส่งเสริมการมีส่วนร่วมและสร้างวิสัยทัศน์ 3) การจัดทำแผน/พัฒนาศักยภาพทีม 4) นำแผนไปปฏิบัติและพัฒนางาน และ 5) ประเมินสรุปผล
2. ผลการพัฒนาและทดลองใช้รูปแบบการจัดการความรู้องค์กรชุมชน พบว่า

2.1 รูปแบบการจัดการความรู้องค์กรชุมชนที่พัฒนาประกอบด้วย 18 กิจกรรมหลักคือ (1) ทำความเข้าใจกับผู้นำชุมชน (2) สร้างทีมและแกนนำ (3) ศึกษาบริบทชุมชน กลุ่มองค์กรชุมชนและสภาพการจัดการความรู้ (4) สร้างแรงจูงใจและจิตสำนึกในการทำงานร่วมกัน (5) สร้างวิสัยทัศน์การจัดการความรู้ (6) สร้างความเข้าใจกิจกรรมพัฒนาการจัดการความรู้ (7) จัดทำแผนกิจกรรมพัฒนาการจัดการความรู้และแผนความรู้ (8) พัฒนาความรู้พื้นฐานด้านคอมพิวเตอร์สำหรับผู้จัดเก็บข้อมูล (9) สร้างตัวชี้วัดความสำเร็จของกลุ่ม (10) ส่งเสริมแสวงหาความรู้และศึกษาดูงานการจัดการความรู้ที่ดีเด่น (11) ทำการสรุปบทวนแผนกิจกรรมในกระบวนการจัดการความรู้ของกลุ่ม (12) ดำเนินการนำร่องใช้กิจกรรมในกระบวนการจัดการความรู้ (13) การสรุปบทเรียนสะท้อนผลและบทวนแผนการจัดการความรู้ระดับกลุ่มหมู่บ้าน (14) ดำเนินการยกระดับองค์ความรู้และจัดการความรู้ในประเด็นอื่นเกิดองค์ความรู้ที่ชัดเจน 6 ด้าน คือ การสร้าง การจำแนก การจัดเก็บ การนำความรู้ไปใช้ การแบ่งปันแลกเปลี่ยน และการประเมินผล (15) ประเมินกระบวนการจัดการความรู้ (16) ประเมินการเรียนรู้ระดับกลุ่มและหมู่บ้าน (17) การเสริมแรงทางบวกให้รางวัล เผยแพร่ผลงานเว็บไซต์ และ (18) เวทีสรุปผลการจัดการความรู้

2.2 ผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดการความรู้องค์กรชุมชน พบว่า 1) เกิดบุคคลเรียนรู้ได้แก่ ผู้ร่วมวิจัย คือ ผู้อำนวยการความสะอาด ผู้ปฏิบัติงานกลุ่ม ผู้จัดบันทึก และผู้ประสานงาน 2) การจัดการความรู้ ที่มาของความรู้ได้จากปัญหา การตั้งคำถาม การแก้ปัญหาด้วยการปฏิบัติจริงจนเกิดองค์ความรู้ที่เหมาะสม 3) กระบวนการเรียนรู้ ต้องมีที่มาของการสร้างความรู้ การจำแนกการจัดเก็บ การนำไปใช้ การแลกเปลี่ยน และการประเมินผล 4) ความรู้ที่ผ่านการสกัดขุมความรู้ของบุคคลที่ฝังอยู่ในตัวเอง มาผสมผสานกับความรู้ที่อยู่ภายนอกเกิดความเหมาะสมกับบริบท มีการปรับปรุงพัฒนางานให้ดีขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ ได้แก่ (1) การบริหารจัดการ (2) ด้านเทคนิคการผลิต 5) มีศูนย์จัดการความรู้ที่เป็นตัวขับเคลื่อนให้กลุ่มได้พบปะแลกเปลี่ยนความรู้ทั้งภายในและภายนอกชุมชน มีการใช้เว็บไซต์ และอินเทอร์เน็ต 6) มีชุดความรู้และชิ้นงานกลุ่ม

3. กลุ่มองค์กรชุมชนมีความพึงพอใจในการดำเนินการจัดการความรู้องค์กรชุมชนโดยรวมอยู่ในระดับมาก

4. ปัจจัยแห่งความสำเร็จของรูปแบบการจัดการความรู้องค์กรชุมชน ประกอบด้วย 1) บุคคลมีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ 2) การใช้ภาวะผู้นำของผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัย 3) ความสามารถในการปฏิบัติงานตามบทบาทที่ผู้ร่วมวิจัย 4) การเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมวิจัยได้มีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มแรก 5) บรรยากาศในการทำงานแบบมีส่วนร่วม 6) กระบวนการเรียนรู้ควบคู่ด้วยวิถีปฏิบัติ และ 7) มีกลไกขับเคลื่อน คือ ศูนย์จัดการความรู้ขององค์กรชุมชน

โดยสรุปรูปแบบการจัดการความรู้องค์กรชุมชนที่ผ่านการทดลองใช้และปรับปรุง พบว่าเป็นรูปแบบที่มีความเหมาะสม องค์กรชุมชนมีระบบกลไกขับเคลื่อนการจัดการความรู้หนุนเสริมการพัฒนาชุมชน บุคลากรเกิดการเรียนรู้มีความเข้าใจเชื่อมั่น สามารถดำเนินการจัดการความรู้ได้อย่างได้ผล

ปราณี (2548) การวิจัยและพัฒนาภูมิปัญญาไทยเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ในแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่ภาคกลาง มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ และเครือข่ายการถ่ายทอดภูมิปัญญาไทยผสมผสานกับเทคโนโลยีที่เหมาะสมสมัยใหม่ หรือภูมิปัญญาสากลที่จะนำไปสู่การพัฒนากระบวนการผลิต การแปรรูปผลผลิต ในแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ ในพื้นที่ภาคกลางลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา-ป่าสัก ได้แก่ จังหวัดลพบุรี จังหวัดสระบุรี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และจังหวัดนนทบุรี เพื่อส่งเสริมสนับสนุนและเชื่อมโยงกระบวนการการผลิตที่มีอยู่เดิมในท้องถิ่นให้เกิดเครือข่ายแลกเปลี่ยน เรียนรู้รวมทั้งถ่ายทอดประสบการณ์ และเทคโนโลยีซึ่งกันและกันสรุปผลการวิจัยดังนี้

1. การสร้างเครือข่าย แลกเปลี่ยนเรียนรู้ก่อให้เกิดการพัฒนาภูมิปัญญา
2. เวทีประชาคมทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ การเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้อง คือ นักวิจัย นักวิชาการ นักพัฒนาทั้งภาครัฐและเอกชน ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำกลุ่มอาชีพ และประชาชน
3. กระบวนการวิจัยแบบ RLDP ก่อให้เกิดผลดีทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม
4. การพัฒนาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีใหม่ที่ก่อให้เกิดความอบอุ่นในครอบครัว ความเข้มแข็งของกลุ่มองค์กรชุมชนและการพัฒนาที่ยั่งยืน

การสำรวจศักยภาพภูมิปัญญาท้องถิ่นและความพร้อมในการพัฒนาของชุมชนรอบเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ และชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากโครงการเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนในแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีใหม่ สู่อการเพิ่มศักยภาพแก่ชุมชนท้องถิ่นด้วยการบูรณาการภูมิปัญญาพื้นบ้านผสมผสานภูมิปัญญาสากล (เทคโนโลยีที่เหมาะสม) ให้เพิ่มพูนศักยภาพของความเป็นชุมชนทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม รอบเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ เกิดการสร้างเครือข่ายและพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ สู่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ทั้งในระดับครอบครัวชุมชน และท้องถิ่น โดยเน้น การศึกษาศักยภาพและพัฒนาเครือข่ายกระบวนการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น พัฒนากระบวนการผลิตผลิตภัณฑ์ ด้วยเทคโนโลยีที่เหมาะสมในพื้นที่ชุมชนเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์และเพื่อพัฒนาผลผลิตของชุมชนให้พึ่งตนเองและพอเพียงในระดับครอบครัวและรวมกลุ่มกันเพื่อให้มีพลังการผลิตเพียงพอในระดับชุมชนและสามารถพัฒนากระบวนการผลิตสู่ระบบตลาดได้

การศึกษาวิจัยตามกระบวนการ RLDP Model (Research and Learning for Development to Product) ปรากฏผลการดำเนินการดังนี้

1. การสืบค้น การสำรวจศักยภาพภูมิปัญญาท้องถิ่นและความพร้อมในการพัฒนาของชุมชนรอบเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ พบองค์ความรู้ภูมิปัญญาพื้นบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านต่าง ๆ ที่ยังคงมีอยู่ในชุมชนและครัวเรือน พบภูมิปัญญาด้านหัตถกรรม เช่น การทอผ้า การทอเสื่ออกก และการจักสานใบลาน ด้านอาหาร โภชนาการ แปรรูปอาหาร เช่น การถนอมอาหาร ปลาร้า ปลาเจ่า และปลาอย่าง ภูมิปัญญาด้านการหมักการดอง เช่น ไวน์ผลไม้ และภูมิปัญญาด้านแพทย์แผนไทย เช่น ยาไทย การนวด แผนไทย เป็นต้น

2. การจัดเวทีเสวนา ประชุมสัมมนา ศึกษาดูงาน และการสาธิตทดลอง ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์และองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมกัน การใช้เวทีประชาคม และการเชื่อมโยงกับเครือข่ายภูมิปัญญาท้องถิ่นอื่น ๆ เป็นการเรียนรู้และพัฒนาระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่นกับภูมิปัญญาสากล และเทคโนโลยีสมัยใหม่ ตามศักยภาพและการเรียนรู้ชุมชนนั้น ๆ เช่นการใช้หมักชีวภาพในการเกษตรของชุมชนทำดินดำ การพัฒนาปลาอย่างรมควันและการทำปลาร้าสมุนไพร ของชุมชนชัยบาดาล และชุมชนชัยบาดาลใหม่ การทำลูกประคบและการนวดสมุนไพร ของชุมชนน้ำตกวังก้านเหลือง และไวน์ผลไม้ชุมชนของชุมชนชัยบาดาล

3. ผลจากการสืบสานและต่อยอดทางภูมิปัญญาพื้นบ้าน โดยการนำเอาองค์ความรู้ภูมิปัญญาดั้งเดิม ทั้งที่มีอยู่แล้วและองค์ความรู้ใหม่มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้นำชุมชน/องค์กร นักวิจัยนักวิชาการ นักพัฒนาทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ผู้นำกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ที่จะนำไปสู่การเรียนรู้และพัฒนาผลิตภัณฑ์ การบริหารจัดการที่เหมาะสม จากการผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นกับภูมิปัญญาสากล ให้เกิดผลผลิตและผลิตภัณฑ์ในชุมชนด้วย เช่น พืชผักปลอดสารเคมี ผลิตภัณฑ์เครื่องจักสาน ผ้าทอพื้นเมือง และผลิตภัณฑ์จากปลา เช่น ปลาอย่าง ปลาป่น ปลาร้า และไวน์ผลไม้

4. ผลการส่งเสริมและพัฒนาได้นำไปสู่การผลิต เพื่อการยังชีพแบบพึ่งพาตนเอง ในระดับครอบครัว อย่างพออยู่ พอกิน ซึ่งสอดคล้องกับปรัชญาทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1 (Self-Sufficiency Economy) เกิดการรวมกลุ่ม/องค์กรชุมชน และเชื่อมโยงเครือข่าย พึ่งพาอาศัยเกื้อกูลซึ่งกันและกัน เพื่อให้กลุ่ม/องค์กรเกิดกระบวนการเรียนรู้ และพัฒนาผลิตภัณฑ์ เพิ่มศักยภาพความเข้มแข็งของชุมชนให้มีความยั่งยืน เป็นการพัฒนาตามทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 2 (Co-operative Economy) และการเชื่อมโยงความร่วมมือกับองค์กรภายนอก พัฒนาก้าวสู่ทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 3 (Trade Economy) เพื่อพัฒนาคุณภาพของผลิตภัณฑ์ ในระบบตลาดระดับท้องถิ่น ภูมิภาคและระดับชาติ เช่น ผ้าทอโคกสูง การทอเสื่อกกและผลิตภัณฑ์เสื่อกกของกลุ่มแม่บ้านทำดินดำ เครื่องจักสานโบราณ ปลาย่างรมควัน ปลาไร่สับสมุนไพรมะนาวและไวน์ผลไม้ เป็นต้น

### แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารวงจรคุณภาพหรือวงจรเดมมิ่ง

อุทัย (2538) กล่าวถึง วงจร PDCA ไว้ ดังนี้ วงจร PDCA หรือวงจรเดมมิ่งคือ แนวความคิดในการแก้ปัญหา (Problem Solving) และการพัฒนากระบวนการ (Process Improvement) อย่างต่อเนื่องซึ่งนำเสนอโดย ดร.เดมมิ่ง ซึ่งถือว่าเป็นแนวคิดพื้นฐานของวิธีการต่าง ๆ ที่มีอยู่ในปัจจุบัน กระบวนการแก้ไขปัญหามาตามแนวทางของวงจรเดมมิ่ง ประกอบด้วย

1. Plan คือ การวางแผน จะครอบคลุมในเรื่องการกำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมาย วิธีการแก้ไขและจัดทำแผนดำเนินงาน ในบรรดาองค์ประกอบทั้ง 4 ของวงจร PDCA นั้น ขั้นตอน การวางแผน เป็นเรื่องสำคัญที่สุด แต่ไม่ได้หมายความว่า ไม่ว่าจะการดำเนินการในขั้นตอนที่เหลือจะเป็นอย่างไร ขอให้การวางแผนถูกต้องก็พอ แต่เนื่องจากทุกสิ่งทุกอย่างต้องอาศัยแผน ดังนั้น ถ้าแผนไม่ดีเสียแล้ว งานอื่นก็ไม่ดีด้วย ซึ่งถ้าแผนเดิมมีการวางแผนอย่างดี การแก้ไขก็มีน้อยและกิจกรรมต่าง ๆ ก็สามารถดำเนินได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่า ในการจัดทำแผน จำเป็นจะต้องมีการระบุข้อจำกัดของทรัพยากรที่มีและผลที่มีต่อแผน เช่น ทรัพยากรมนุษย์ วัตถุดิบ และเงินทุน ระยะเวลาที่เกี่ยวข้องและพิจารณาหาวิธีการที่เป็นไปได้ภายใต้ข้อจำกัดดังกล่าว ถ้าเป็นไปได้ การตรวจสอบความเป็นไปได้ในการผ่อนคลายนข้อจำกัดดังกล่าวด้วย ควรจะมีการพิจารณาข้อเสนอต่าง ๆ ก่อนที่จะกำหนดเลือกใช้ข้อเสนอที่ดีที่สุดเป็นแผนปฏิบัติการในแผน ควรกำหนดวิธีการต่าง ๆ ที่ใช้เพื่อตรวจสอบว่าแผนดังกล่าวมีการวางแผนที่ดี และมีการปฏิบัติตามอย่างถูกต้อง

2. Do คือ การลงมือปฏิบัติ หลังจากจบจากการวางแผนแล้ว ก็เข้าสู่ขั้นตอนการปฏิบัติงานหรือดำเนินงาน ขั้นตอนต่าง ๆ ที่เสนอไว้ ควรนำไปปฏิบัติเพื่อให้มั่นใจว่ามีการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ สิ่งที่ต้องคำนึงในขั้นตอนนี้ คือ

2.1 การสร้างความมั่นใจว่า ผู้รับผิดชอบดำเนินงาน ตระหนักถึงวัตถุประสงค์ และความจำเป็นของงานอย่างถ่องแท้

2.2 ให้ผู้รับผิดชอบดำเนินงานตามแผน รับรู้เนื้อหาในแผนอย่างถ่องแท้

2.3 จัดให้มีการศึกษาหรือฝึกอบรมเพื่อดำเนินงานตามแผน

2.4 จัดหาทรัพยากรที่จำเป็นตามที่กำหนด และเมื่อต้องการ

3. Check คือ การตรวจสอบผลการปฏิบัติ เมื่อทำการตรวจสอบผลการดำเนินงานตามแผน เพื่อให้สามารถเข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้นและดำเนินการแก้ไขจนได้กระบวนการหรือวิธีการปฏิบัติงานที่สามารถกำหนดเป็นมาตรฐาน ควรมีการประเมินในสองด้านและเป็นอิสระซึ่งกันและกัน

3.1 มีการดำเนินงานตามแผนอย่างถูกต้องหรือไม่

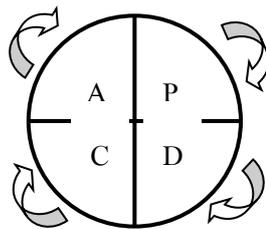
3.2 เนื้อหาของแผนมีสาระเพียงพอหรือไม่

ถ้าวัตถุประสงค์ของงานไม่บรรลุ นั้นหมายความว่า สภาพเงื่อนไขไม่เป็นไปตามข้อ 3.1หรือข้อ 3.2 หรือทั้งสองข้อเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องพิจารณาว่าอยู่ในกรณีใด เพราะการแก้ไขที่ต้องการในแต่ละข้อจะแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง

4. Act คือ การปฏิบัติตามผลการตรวจสอบ หรือแก้ไข การปฏิบัติการใด ๆ ที่เหมาะสมตามผลลัพธ์ที่ได้จากขั้นตอนการตรวจสอบ หากผลลัพธ์ไม่เป็นไปตามเป้าหมายจะต้องทำการปรับปรุงแก้ไขในกรณีผลลัพธ์เป็นไปตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ให้จัดทำเป็นมาตรฐาน ซึ่งเรียกขั้นตอนนี้ว่า การนำไปปฏิบัติและกำหนดเป็นมาตรฐาน (Action)

แม้ว่าวงจรคุณภาพจะเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องแต่สามารถเริ่มต้นจากขั้นตอนใดก็ได้ขึ้นอยู่กับปัญหาและขั้นตอนการทำงานหรือจะเริ่มจากการตรวจสอบสภาพความต้องการเปรียบเทียบกับสภาพที่เป็นจริงจะทำให้ได้ข้อสรุปว่าจะต้องดำเนินการอย่างไรในการแก้ไขปัญหาเพื่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนไปตามเป้าหมายที่วางไว้ (อุทัย, 2540)

ปรีทรรศน์ พันธบุรุษรงค์ (2545, หน้า 53-54) กล่าวว่า วงจรคุณภาพ (PDCA : plan do check act) คือ องค์ประกอบหลักของวงจรกิจการ



หมุนให้เร็ว หมุนให้ถูกต้อง

ภาพที่ 2.2 วงจรการจัดการ  
ที่มา : (ปรีทรรศน์, 2545)

จากภาพที่ 2.2 คำว่า หมุนให้เร็ว หมุนให้ถูกต้อง ที่อยู่ทางด้านขวาของวงจรกิจการนั้น คือ การหมุนวงจรอย่างถูกต้องตามขั้นตอน 1 รอบ จะส่งผลให้เกิดการปรับปรุงหรือแก้ไขปัญหาได้ 1 ระดับ การหมุนให้เร็วจะทำให้เกิดการปรับปรุงอย่างรวดเร็ว

P (Plan) คือ จะเริ่มนับจากการแสวงหาจุดที่เป็นปัญหา ระหว่างระดับความแตกต่างจุดที่มุ่งหวังและสภาพที่เป็นจริง เมื่อจับจุดที่เป็นปัญหาได้แล้ว จัดทำแผนมาตรการในการแก้ไข แล้วจึงเข้าสู่ขั้น D หรือ do ต่อไป

D (Do) คือ การปฏิบัติตามแผนมาตรการแก้ไขแผนใหม่ล่าสุด เพราะแผนคือสิ่งที่ปรับปรุงแก้ไขได้อยู่เสมอ ต้องแน่ใจว่าแผนที่จะลงมือปฏิบัตินั้นเป็นแผนที่ใหม่ล่าสุดจริงๆ

C (Check) คือ การเปรียบเทียบระหว่างผลลัพธ์กับค่าเป้าหมายเสมอ

A (Act) คือ การปฏิบัติหลังการตรวจสอบ ซึ่งเป็นไปได้หลายประการ ดังนี้

1. ในกรณีที่ผลลัพธ์ต่ำกว่าเป้าหมายจะต้องมีการทบทวนแผนของมาตรการแก้ไขแล้วดูว่าสิ่งที่ยังคงเป็นปัญหาอยู่นั้นมีสิ่งใดที่ปฏิบัติได้ทันทีให้ลงมือปฏิบัติเลย ส่วนสิ่งที่ปฏิบัติไม่ได้ทันที ให้สะท้อนสู่แผนการแก้ไขปัญหารอบต่อไป

2. ในกรณีที่ผลลัพธ์ดีกว่าเป้าหมาย จะต้องมีการทบทวนการกำหนดเป้าหมายว่าต่ำเกินไปหรือไม่ ควรมีการปรับเป้าหมายให้ดีกว่าเดิมหรือไม่ ผลลัพธ์เหนือกว่าความคาดหมายโดยปัจจัยภายนอกอื่น ๆ หรือไม่

3. ในกรณีที่ผลลัพธ์ได้ตรงตามเป้าหมายให้ทบทวนว่าได้มีการปฏิบัติตามแผนมาตรการแก้ไข ครบถ้วนหรือไม่ ถ้าใช่ แสดงว่าแผนนี้ถูกต้องและควรกำหนดเป็นวิธีการปฏิบัติงานมาตรฐานเพื่อรักษาให้ผลลัพธ์คงอยู่ในระดับที่ต้องการต่อไป

Hitoshi (2540) กล่าวถึง การบริหารงานด้วยระบบวงจรคุณภาพ จัดเป็นกิจกรรมการปรับปรุงและการควบคุมที่ประกอบด้วย การวางแผน การนำไปปฏิบัติ การตรวจสอบ และการปฏิบัติการแก้ไข โดยการวางแผน การนำแผนที่วางไว้มาปฏิบัติ ตรวจสอบผลลัพธ์ที่ได้ และถ้าผลลัพธ์ไม่ได้ตามที่คาดหมายไว้ จะมีการทบทวนแผนการเริ่มต้นใหม่อีกครั้งหนึ่ง ดังนั้น การควบคุมและการปรับปรุงสามารถอธิบายได้อีกแบบหนึ่งก็คือ การทำการวางแผน การกระทำ การตรวจสอบ และการแก้ไขซ้ำอีก การทำตามวงจรคุณภาพอย่างตั้งใจและถูกต้องจะช่วยให้เกิดความเชื่อมั่นในการทำงาน เมื่อวงจรคุณภาพหมุนซ้ำจะทำให้เกิดการปรับปรุงและระดับของผลลัพธ์สูงขึ้นเรื่อย ๆ และงานส่วนใหญ่จะกระทำซ้ำในสิ่งที่เคยทำมาก่อน ถึงแม้ว่างานนั้นจะดูเหมือนว่าเป็นงานใหม่ทั้งหมดก็ยังมีส่วนประกอบหลายส่วนที่เหมือนหรือคล้ายกับสิ่งที่เคยทำมาก่อน การปรับปรุงคุณภาพส่วนใหญ่จะเป็นการพิจารณาวิธีการของงานที่กระทำซ้ำอย่างระมัดระวังและเป็นระบบ ตรวจสอบผลลัพธ์ที่ได้ ตลอดจนมีการแก้ไขความไร้ประสิทธิภาพที่ค้นพบ ดังนี้

#### 1. การวางแผน (Plan)

ในบรรดาส่วนประกอบทั้งสี่ส่วนของวงจรคุณภาพนั้น ควรพิจารณาการวางแผนเป็นส่วนที่สำคัญที่สุด แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่าส่วนอื่นไม่มีความสำคัญ เพียงแต่ว่าส่วนการวางแผนจะเป็นส่วนที่ทำให้ส่วนอื่นสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ถ้าแผนการไม่เหมาะสมจะมีผลทำให้ส่วนอื่นไร้ประสิทธิภาพตามไปด้วย แต่ถ้ามีการเริ่มต้นวางแผนที่ดี จะทำให้มีการแก้ไขน้อยและกิจกรรมจะมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ระเบียบวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผน ในการปรับปรุงเป็นการลดช่องว่างระหว่างสิ่งที่ต้องการให้เป็นกับสิ่งที่เป็นอย่างจริง และกิจกรรมการปรับปรุงที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องมีมุมมองที่แม่นยำในทั้งสองสิ่ง เปรียบเสมือนการสร้างบ้านบนพื้นทราย ไม่ว่าจะออกความพยายามเพียงใดก็ตามถ้าภาพในมุมมองของสถานการณ์ที่ต้องการและสถานการณ์จริงไม่ชัดแล้ว ก็จะไม่ได้ผลลัพธ์กลับมา ดังนั้น จึงควรที่จะสร้างวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนประกอบด้วย การวิเคราะห์สถานการณ์และการจำแนกปัญหา การตั้งเป้าหมาย เข้าใจถึงข้อจำกัดและขอบเขต รวมถึงการนำมาพิจารณา มองถึงวิธีการปรับปรุงที่เป็นไปได้ ตัดสินใจถึงแผนปฏิบัติการ กำหนดวิธีสำหรับตรวจสอบและประเมินผลลัพธ์ที่ได้

การพัฒนาแผน โดยปกติปัญหาที่ถูกนำมาแก้ไขเพื่อปรับปรุงนั้นจะประกอบด้วยสาเหตุหลายประการ ในการแก้ปัญหานี้อย่างเป็นระบบ ผู้นำขององค์กรต้องทำการจัดทำและพัฒนาแผนการปรับปรุงและการพัฒนาแผนประกอบด้วย การกำหนดกิจกรรมพื้นฐานที่ต้องการปรับปรุงอย่างชัดเจน แยกกิจกรรมออกตามโครงสร้างองค์กร กระจายส่วนย่อยของกิจกรรมพื้นฐานไปตามฝ่ายต่าง ๆ ในองค์กร กำหนดวิธีการประเมินความสำเร็จในการบรรลุวัตถุประสงค์ของแต่ละฝ่ายให้ชัดเจน บุคคลที่มีตำแหน่งสูงสุดในองค์กรควรเป็นผู้ตัดสินใจในการมอบหมายงานและวิธีการประเมินผลโดยผ่านการพบปะสนทนากับแต่ละฝ่ายในองค์กร

ในทำนองเดียวกัน หัวหน้าฝ่ายงานแต่ละฝ่ายต้องออกแบบและพัฒนาแผนเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ได้รับมอบหมาย โดยแผนการจะได้รับการกระจายออกเป็นลำดับลงมาทั่วทั้งองค์กรด้วยวิธีนี้ และจะถูกพัฒนาอย่างเหมาะสมในแต่ละระดับในโครงสร้างองค์กรจนกระทั่งถึงระดับที่ไม่จำเป็นต้องกระจายลงอีกต่อไป ขั้นตอนสุดท้ายคือการตัดสินใจของบุคลากรที่ต้องทำงาน ทรัพยากรที่ต้องการ และตารางเวลาที่

ต้องปฏิบัติตาม และทำแผนการพัฒนาให้อยู่ในรูปของเอกสารทั้งหมดอย่างละเอียด ทั้งนี้ เพื่อให้มั่นใจว่าจะมีการสื่อสารแผนการได้อย่างแม่นยำที่สุด

ขณะที่สร้างแผนการควรมีความระมัดระวังในแนวทางที่มีส่วนช่วยในการสร้างแผนการอย่างถูกต้อง ประกอบด้วย ขณะที่สร้างแผนการจะต้องมีการชี้แจงให้ชัดเจนถึงข้อจำกัดด้านทรัพยากรและเวลาที่มี รวมทั้งต้องหาวิธีการทั้งหมดที่เป็นไปได้ภายใต้ข้อจำกัดเหล่านี้ อาจมีการผ่อนปรนข้อจำกัดเหล่านี้บ้าง หลังจากมีการพิจารณาข้อเสนอแนะทั้งหมดแล้ว ต้องทำการเลือกวิธีการที่ดีที่สุดเป็นแผนการปฏิบัติ ต้องมีการพัฒนาระเบียบวิธีการในการตรวจสอบและประเมินผลลัพธ์เพื่อดูว่าแผนการมีประสิทธิผลและมีการกระทำตามแผนและประสานกันกับแผนการเริ่มแรกหรือไม่ ต้องมีการรวบรวมสารสนเทศอย่างสม่ำเสมอและจัดอย่างเป็นระบบตลอดจนมีการนำมาใช้งานอย่างเต็มที่ในการวางแผนงาน ต้องมีการพิจารณาถึงสิ่งที่ต้องกระทำกับสิ่งที่น่ากระทำ ทรัพยากรมีอยู่อย่างจำกัด และเป็นไปไม่ได้ที่จะทำทุกสิ่งทุกอย่างในเวลาเดียวกัน ต้องพยายงความสมดุลระหว่างเป้าหมายกับทรัพยากร การตั้งเป้าหมายที่สูงเกินไปเป็นการสวนทางกับการเพิ่มผลผลิต จะต้องมีการสร้างระบบสารสนเทศที่มีประสิทธิภาพเพื่อสื่อสารเป้าหมายของแผนการไปสู่ทุกส่วนขององค์กร ทรัพยากรทางด้านวัสดุอาจมีจำกัดแต่ความสามารถของมนุษย์มีไม่จำกัด ดังนั้น จึงมีทางเป็นไปได้เสมอในการปรับปรุง ซึ่งจำเป็นต้องมีการพัฒนาความสามารถของมนุษย์อย่างสม่ำเสมอ

## 2. การลงมือปฏิบัติ (Do)

เพื่อให้มั่นใจว่าจะมีการนำแผนการมาปฏิบัติอย่างถูกต้องจึงจำเป็นต้องมีขั้นตอนในการสร้างความมั่นใจว่าฝ่ายที่รับผิดชอบในการนำแผนการไปปฏิบัติได้รับทราบถึงความสำคัญและความจำเป็นในแผนการนั้น ๆ การสร้างความมั่นใจว่ามีการติดต่อสื่อสารไปยังฝ่ายที่มีหน้าที่ในการปฏิบัติอย่างเหมาะสม การจัดให้มีการศึกษาและการอบรมที่ต้องการเพื่อการนำแผนการนั้น ๆ มาปฏิบัติ และการจัดหาทรัพยากรที่จำเป็นในเวลาที่เป็น

## 3. การตรวจสอบ (Check)

เมื่อทำการตรวจสอบและประเมินผลลัพธ์ของการปฏิบัติตามแผน ต้องมีการประเมินการปฏิบัติตามแผนหรือไม่ และตัวแผนการเองมีความเหมาะสมหรือไม่ การที่ไม่ประสบความสำเร็จตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ เป็นเพราะไม่ปฏิบัติตามแผนการ ความไม่เหมาะสมของแผนการ หรือจากทั้งสองประการรวมกัน เป็นเรื่องที่ต้องหาว่าสาเหตุมาจากประการไหน เนื่องจากการปฏิบัติการแก้ไขจะแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง ถ้าความล้มเหลวมาจากแผนการไม่เหมาะสม อาจเป็นผลมาจากสาเหตุความผิดพลาดในการทำความเข้าใจกับสถานการณ์ที่เป็นอยู่ การเลือกเทคนิคที่ใช้ผิด เนื่องจากมีข้อมูลข่าวสารไม่เพียงพอและมีความรู้ในขั้นตอนการวางแผนไม่เพียงพอ การประเมินผลกระทบจากการปฏิบัติตามแผนผิดพลาด หรือ ประเมินความสามารถของบุคลากรที่ต้องนำแผนมาใช้ผิดพลาด ถ้าความล้มเหลวจากการไม่ปฏิบัติตามแผน อาจเป็นผลมาจากสาเหตุขาดความตระหนักถึงความจำเป็นในการปรับปรุง การติดต่อสื่อสารที่ไม่เหมาะสมและมีความเข้าใจในแผนไม่เพียงพอ การให้การศึกษาและการฝึกอบรมไม่เพียงพอ ปัญหาเกี่ยวกับตัวผู้นำและการประสานงานระหว่างการปฏิบัติ หรือการประเมินทรัพยากรที่ต้องใช้น้อยเกินไป

## 4. การปฏิบัติการแก้ไข (Act)

ขณะที่ทำการปฏิบัติการแก้ไขมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องแยกแยะให้ชัดเจน ระหว่างการกำจัดปรากฏการณ์หรืออาการของปัญหาและการกำจัดสาเหตุ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า มีงานจำนวนมากมายที่ทำการเป็นประจำในงานชนิดนี้ การกำจัดแค่อาการไม่ได้ช่วยแก้ปัญหามีอยู่ เป็นเพียงแค่การเลื่อนการแก้ปัญหาลงไปเท่านั้น ดังนั้น ถ้าความล้มเหลวจากการวางแผนที่ไม่เหมาะสม การทบทวนแผนการ

เท่านั้นไม่เพียงพอต่อการแก้ปัญหา ต้องมีการปรับปรุงคุณภาพของกระบวนการวางแผนโดยการหาปัจจัยที่ไม่เหมาะสม สาเหตุของการวางแผน และทำการปฏิบัติการแก้ไข ความก้าวหน้าของการปรับปรุงจะเกิดขึ้นได้โดยการกำจัดสาเหตุมิใช่กำจัดอาการ และเมื่อไม่สามารถบรรลุถึงเป้าที่วางไว้ ควรมีการวิเคราะห์หาเหตุและมีการทบทวนแผนการ ดังเช่นที่กล่าวมาในหัวข้อการตรวจสอบ สาเหตุอาจมาจากตัวแผนการที่ไม่เหมาะสมหรือมีการปฏิบัติที่ไม่ถูกต้อง ดังนั้น เพื่อทำการปรับปรุง ต้องมีการชี้แจงสาเหตุแห่งความล้มเหลวอย่างถูกต้องและมีการเปลี่ยนแปลงแผนเพื่อให้สามารถดำเนินกิจกรรมไปได้อย่างมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น ควรมีการวางแผนการปรับปรุงคุณภาพเป็นรายปีและมีการทบทวนทุกปี เพื่อให้มั่นใจว่าแผนการดังกล่าวมีความไว้วางใจและเหมาะสม

จากหลักการวงจรคุณภาพที่กล่าวข้างต้นพอสรุปได้ว่า วงจรคุณภาพ (PDCA) ประกอบด้วย การวางแผน (Plan) การดำเนินการตามแผน (Do) การตรวจสอบ (Check) และการปรับปรุงแก้ไข (Act) โดยการวางแผน การลงมือปฏิบัติตามแผน การตรวจสอบผลลัพธ์ที่ได้ และหากไม่ได้ผลลัพธ์ตามที่คาดหวังไว้ จะต้องทำการทบทวนแผนการโดยเริ่มต้นใหม่และทำตามวงจรคุณภาพซ้ำอีก เมื่อวงจรคุณภาพหมุนซ้ำไปเรื่อย ๆ จะทำให้เกิดการปรับปรุงงานและระดับผลลัพธ์ที่สูงขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งหลักการดังกล่าวหากนำมาปรับใช้ให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาจะช่วยพัฒนาบุคลากรและผู้เรียนให้มีคุณภาพ

### **การบูรณาการผสมผสาน การเลี้ยงปศุสัตว์กับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง**

ภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งเป็นรากฐานของความเป็นชาติไทย มีการสืบทอดมาจากบรรพชนอย่างต่อเนื่อง แต่ในปัจจุบันมีเทคโนโลยีสมัยที่สามารถจัดเก็บและอำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนรู้และถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นได้มาก จึงสมควรที่จะได้รับการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้และการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นระบบเพื่อให้ประชาชนได้นำไปใช้ในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน คณะผู้วิจัยต้องการทราบถึงกระบวนการเรียนรู้และการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกระบวนการเรียนรู้และการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นอกจากนี้ จะได้นำข้อค้นพบจากการวิจัยไปพัฒนารูปแบบกระบวนการเรียนรู้และการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต่อไป

จากสภาวะปัจจุบันเกษตรกรมักประสบปัญหา ราคาผลผลิตที่ตกต่ำ เป็นเหตุให้เกษตรกรประสบกับภาวะขาดทุนในผลผลิตทางการเกษตรที่ได้รับ รวมทั้ง สืบเนื่องมาจากราคาดผลผลิตทางการเกษตร ทั้งด้านพืช ปศุสัตว์ และประมง มีความแปรปรวนอยู่ตลอดเวลา ในการแก้ไขปัญหา สำหรับเกษตรกรรายย่อย ควรจะมีการศึกษาความยั่งยืนในการนำการเกษตรแบบผสมผสาน คือ มีการปลูกพืช การเลี้ยงปศุสัตว์ และการประมง ควบคู่กันไปมาใช้ในการบูรณาการ ตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพื่อกระจายความเสี่ยงในผลผลิตการเกษตรเชิงเดี่ยว โดยอาศัยจุดแข็งของผลผลิตชนิดหนึ่งช่วยเหลือจุดด้อยของผลผลิตอีกชนิดหนึ่ง

การพัฒนาศักยภาพสินค้าปศุสัตว์ โดยปรับปรุงและการจัดการพันธุ์สัตว์เศรษฐกิจที่สำคัญ อาทิ กระบือ สุกรและสัตว์ปีก โดยการบูรณาการตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและสังคม พัฒนาการผลิตทุกขั้นตอนให้มีความปลอดภัยตามมาตรฐานสากล พัฒนาศักยภาพในการป้องกันและควบคุมโรคระบาดในสัตว์ การตรวจสอบและการรับรองมาตรฐานสินค้าปศุสัตว์และขยายการส่งออกสินค้าปศุสัตว์ในตลาดโลกรวมทั้งส่งเสริมการทำ ปศุสัตว์อินทรีย์ครัวเรือนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสร้างความมั่นคงด้านอาหาร เพื่อพัฒนาภาคเกษตรให้มีความเข้มแข็งโดยสร้างและพัฒนาคุณภาพเกษตรกรรุ่นใหม่ให้มีความสามารถในการบริหารจัดการผลผลิต ด้วยองค์ความรู้จากเทคโนโลยีที่

เหมาะสม ผ่านระบบการเรียนรู้ทั้งในและนอกระบบการศึกษาเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงภาคเกษตรและสังคมไทยส่งเสริมและสนับสนุนโครงการวิจัยตามแนวพระราชดำริ การวิจัยและการพัฒนาทางวิทยาศาสตร์จนถึงสามารถประยุกต์ใช้ได้จริง และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ รวมทั้งเร่งรัดการวิจัยพัฒนาเทคโนโลยีที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต และเทคโนโลยีพลังงานทดแทน เป็นต้น

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ มีเครือข่ายการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงทั้งหมด 15 ศูนย์และมีการนำการเกษตรผู้ร่วมโครงการเข้ามาให้ความรู้ทั้งในมหาวิทยาลัยและลงพื้นที่ชุมชนโดยตรง มีการทำเกษตรแบบผสมผสาน คือ การปลูกพืช การเลี้ยงปศุสัตว์ และการประมง ควบคู่กันไป โดยอาศัยจุดแข็งของผลผลิตชนิดหนึ่งช่วยเหลือจุดด้อยของผลผลิตอีกชนิดหนึ่งดังกล่าว และมีศักยภาพพอที่จะพัฒนาให้เกิดประโยชน์ในทางวิชาการ และเป็นศูนย์การเรียนรู้ให้กับชุมชนได้อย่างยั่งยืนต่อไปจึงสมควรอย่างยิ่งในการศึกษาผลตอบแทนทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคม ในการทดลองทำการปศุสัตว์ในเชิงบูรณาการ การศึกษาผลตอบแทนดังกล่าว ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้เกษตรกรสามารถถ่ายทอดและต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น และมีข้อมูลแนะนำกับเกษตรกรที่สนใจในการปฏิบัติตามแนวพระราชดำริอย่างยั่งยืนต่อไป

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นนโยบายสำคัญระดับชาติที่สภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติกำหนดไว้ตั้งแต่ในแผนพัฒนาฉบับที่ 8-9 จนถึงฉบับที่ 12 สศช. (กฤษฎีสัมพันธ์, 2560) เป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศ โดย กระทรวงมหาดไทย (2551) เพื่อพัฒนาประชาชนให้เข้มแข็งและเป็นการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืนโดยการเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติทุกระดับให้มีความสำนึกในคุณธรรม มีความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมที่จะรับความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในด้านวัตถุ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อมและด้านวัฒนธรรมที่มาจากโลกภายนอกได้ (พลาดิษฐ์, 2549)

ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจเมื่อมีการบูรณาการการปศุสัตว์แบบผสมผสานตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เกษตรกรมีรายได้ ลดรายจ่าย มีการประหยัด ออม แบ่งปัน เป็นต้น และผลตอบแทนทางสังคมที่เกิดขึ้น คือ เกษตรกรได้รับประสิทธิผลทางสังคม ด้านการเรียนรู้แบบบูรณาการ ด้านปศุสัตว์ ื่ออารีต่อกัน มีส่วนร่วม สามัคคี ในการรวมกลุ่มประกอบอาชีพตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืนต่อไป การพัฒนาศักยภาพสินค้าปศุสัตว์ อาทิ กระบือ สุกร และสัตว์ปีก เพื่อสร้างความมั่นคงด้านอาหารพัฒนาภาคเกษตรให้มีความเข้มแข็ง โดยสร้างและพัฒนาคุณภาพเกษตรกรรุ่นใหม่ให้มีความสามารถในการบริหารจัดการผลผลิตด้วยองค์ความรู้จากเทคโนโลยีที่เหมาะสม ผ่านระบบการเรียนรู้ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง การวิจัยและการพัฒนาทางวิทยาศาสตร์จนถึงสามารถประยุกต์ใช้ได้จริงและสามารถนำไป ใช้ประโยชน์ รวมทั้งเร่งรัดการวิจัยพัฒนาเทคโนโลยีที่เหมาะสมต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผ่านระบบชุมชนที่มีความเข้มแข็ง (ชนิษฐา, 2542)

จากสภาวะปัจจุบันเกษตรกรมักประสบปัญหา ราคาผลผลิตที่ตกต่ำ เป็นเหตุให้เกษตรกรประสบกับภาวะขาดทุนในผลผลิตทางการเกษตรที่ได้รับ รวมทั้ง สืบเนื่องมาจากราคาผลผลิตทางการเกษตร ทั้งด้านพืช ปศุสัตว์ และประมง มีความแปรปรวนอยู่ตลอดเวลา ในการแก้ไขปัญหา สำหรับเกษตรกรรายย่อย ควรจะมีการศึกษาความยั่งยืนในการนำการเกษตรแบบผสมผสาน คือ มีการปลูกพืช การเลี้ยงปศุสัตว์ และการประมง ควบคู่กันไปใช้ในการบูรณาการ ตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพื่อกระจายความเสี่ยงในผลผลิตการเกษตรเชิงเดี่ยว โดยอาศัยจุดแข็งของผลผลิตชนิดหนึ่งช่วยเหลือจุดด้อยของผลผลิตอีกชนิดหนึ่ง

การพัฒนาศักยภาพสินค้าปศุสัตว์ โดยปรับปรุงและการจัดการพันธุ์สัตว์เศรษฐกิจที่สำคัญ อาทิ กระบือ สุกรและสัตว์ปีก โดยการบูรณาการตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและสังคม พัฒนาการผลิตทุกขั้นตอนให้มีความปลอดภัยตามมาตรฐานสากล พัฒนาศักยภาพในการป้องกัน

และควบคุมโรคระบาดในสัตว์ การตรวจสอบและการรับรองมาตรฐานสินค้า ปศุสัตว์และขยายการส่งออกสินค้าปศุสัตว์ในตลาดโลก รวมทั้งส่งเสริมการทำปศุสัตว์อินทรีย์ครัวเรือนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสร้างความมั่นคงด้านอาหาร เพื่อพัฒนาภาคเกษตรให้มีความเข้มแข็งโดยสร้างและพัฒนาคุณภาพเกษตรกรรุ่นใหม่ให้มีความสามารถในการบริหารจัดการการผลิต ด้วยองค์ความรู้จากเทคโนโลยีที่เหมาะสม ผ่านระบบการเรียนรู้ทั้งในและนอกระบบการศึกษาเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงภาคเกษตรและสังคมไทยส่งเสริมและสนับสนุนโครงการวิจัยตามแนวพระราชดำริ การวิจัยและการพัฒนาทางวิทยาศาสตร์จนถึงสามารถประยุกต์ใช้ได้จริง และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ รวมทั้งเร่งรัดการวิจัยพัฒนาเทคโนโลยีที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต และเทคโนโลยีพลังงานทดแทน เป็นต้น

## บทที่ 3

### วิธีดำเนินการวิจัย

#### วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methodology) ทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) โดยเป็นวิจัยเชิงสำรวจ (Survey research) แบบวัดครั้งเดียว (One shot study) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยใช้แบบสัมภาษณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

#### ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ประชาชนที่เป็นสมาชิกศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง 15 ศูนย์การเรียนรู้ จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 190 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนที่เป็นสมาชิกของศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง 15 ศูนย์การเรียนรู้ จังหวัดนครสวรรค์ โดยการคำนวณหาขนาดตัวอย่าง (Sample size) โดยใช้สูตร (Yamane, 1973) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 140 คน โดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย

#### เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสอบถาม ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ซึ่งมีลักษณะเป็นคำถามแบบเลือกคำตอบ ส่วนที่ 2 โดยให้เลือกตอบได้คำตอบเดียว ใช้มาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) แบ่งออกเป็น 5 ระดับ
2. แบบสัมภาษณ์
  - 2.1 สร้างประเด็นคำถามที่กำหนดเป็นตัวแปรอิสระเพื่อการสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูล
  - 2.2 ดำเนินการสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูล ทดสอบเครื่องมือ ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือนำไปทดสอบด้วยการหาความตรงของเนื้อหา (Content validity) และการหาความเชื่อมั่น (Reliability)

#### การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) เป็นข้อมูลที่รวบรวมจากแบบสอบถามมีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้
  - 1.1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง
  - 1.2 คณะผู้วิจัยตรวจสอบความลรหัสตัวเลข (Code) ตามเกณฑ์ของเครื่องมือแต่ละส่วน
  - 1.3 คณะผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยดำเนินการสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลตามกลุ่มพื้นที่
2. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) รวบรวมข้อมูลประกอบกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย

#### รูปแบบการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methodology) ทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) โดยเป็นวิจัยเชิงสำรวจ (survey research) แบบวัดครั้งเดียว (one shot study) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยใช้แบบสัมภาษณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

## ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนที่เป็นสมาชิกศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง 15 ศูนย์การเรียนรู้จังหวัดนครสวรรค์ การสุ่มตัวอย่าง มีขั้นตอนดังนี้ การคำนวณหาขนาดตัวอย่าง (Sample size) โดยใช้สูตรต่อไปนี้ (Taro Yamane, 1967, p. 886-887)

## เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

### 1. แบบสอบถาม

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ ซึ่งมีลักษณะเป็นคำถามแบบเลือกคำตอบ

ส่วนที่ 2 ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการรักษาภูมิปัญญาการลอมฟางเพื่อใช้เป็นอาหารสัตว์ในฤดูแล้ง โดยให้เลือกตอบได้คำตอบเดียว ใช้มาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) แบ่งออกเป็น 5 ระดับ

กำหนดระดับคะแนนของข้อความ ดังต่อไปนี้	
มีการปฏิบัติมากที่สุด	ให้คะแนน 5
มีการปฏิบัติมาก	ให้คะแนน 4
มีการปฏิบัติปานกลาง	ให้คะแนน 3
มีการปฏิบัติน้อย	ให้คะแนน 2
มีการปฏิบัติที่น้อยที่สุด	ให้คะแนน 1

เมื่อรวบรวมและแจกแจงความถี่แล้วใช้คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างเป็นเกณฑ์ในการแปลความหมายของคะแนน โดยกำหนดระดับการปฏิบัติออกเป็น 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ซึ่งมีเกณฑ์การพิจารณา ดังนี้

$$\begin{aligned} \text{ช่องความกว้างของคะแนนระหว่างชั้น} &= \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}} \\ &= \frac{5 - 1}{5} = 0.80 \end{aligned}$$

จากหลักเกณฑ์ดังกล่าว สามารถแปลความหมายของระดับคะแนนได้ดังนี้

	คะแนน
มีการปฏิบัติมากที่สุด	4.21-5.00
มีการปฏิบัติมาก	3.41-4.20
มีการปฏิบัติปานกลาง	2.61-3.40
มีการปฏิบัติน้อย	1.81-2.60
มีการปฏิบัติที่น้อยที่สุด	1.00-1.80

## 2. แบบสัมภาษณ์

- 2.1 สร้างประเด็นคำถามที่กำหนดเป็นตัวแปรอิสระเพื่อการสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูล
- 2.2 ดำเนินการสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูล โดยการคัดเลือกจากตัวแทนของเกษตรกรที่กรอกแบบสอบถาม

### การทดสอบเครื่องมือ

คณะผู้วิจัยได้ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ โดยการนำไปทดสอบหาความตรง (Validity) และความเชื่อมั่น (Reliability) ดังนี้

1. การหาความตรงของเนื้อหา (Content Validity) คณะผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา เพื่อทำการตรวจสอบความถูกต้องของภาษาที่ใช้จากนั้นนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item Objective Congruence: IOC) ซึ่งได้ค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 0.60-1.00 หลังจากนั้นนำมาแก้ไขปรับปรุง เพื่อดำเนินการในขั้นต่อไป

2. การหาความเชื่อมั่น (Reliability) คณะผู้วิจัยนำแบบสอบถามทั้งหมดไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างในจังหวัดกำแพงเพชร ซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกัน จำนวน 30 ชุด นำแบบสอบถามที่ได้ไปทดสอบความเชื่อมั่นรวมโดยใช้วิธีการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ซึ่งมีสูตรในการคำนวณ ดังนี้ (วิเชียร เกตุสิงห์, มปป., หน้า 114 – 117)

$$\left\{ \begin{array}{l} \alpha \\ \text{เมื่อ } \alpha \\ k \\ V_i^2 \\ V_t^2 \end{array} \right. = \frac{k}{(k-1)} \left[ 1 - \frac{\sum V_i^2}{V_t^2} \right]$$

คือ ค่าความเชื่อมั่น

คือ จำนวนข้อ

คือ ความแปรปรวนของคะแนนแต่ละข้อ

คือ ความแปรปรวนของคะแนนรวมทุกข้อ

ในการหาค่าความเชื่อมั่นตามสูตรนี้ จะต้องนำคะแนนแต่ละข้อมาหาความแปรปรวนและต้องหาความแปรปรวนของคะแนนที่รวมทุกข้อเข้าด้วยกัน ได้ค่าความเชื่อมั่น ทั้งฉบับ (Alpha:  $\alpha$ ) เท่ากับ 0.978

### การเก็บรวบรวมข้อมูล

คณะผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูล 2 ประเภท ดังนี้

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นข้อมูลที่รวบรวมจากแบบสอบถามมีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

- 1.1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นกรอบในการศึกษาวิจัยแล้วนำมาสร้างเป็นแบบสอบถามเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

- 1.2 คณะผู้วิจัยติดต่อประสานกับกลุ่มตัวอย่างเพื่อแจกแบบสอบถามและสัมภาษณ์

1.3 คณะผู้วิจัยอธิบายขั้นตอนการดำเนินการและวัตถุประสงค์ของการวิจัยให้ผู้ช่วยผู้วิจัยได้ทราบ เพื่อให้ช่วยเก็บข้อมูลในพื้นที่ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดแบ่งกลุ่มผู้ช่วยวิจัยใน 2 จังหวัด พร้อมทั้งเตรียมเครื่องมือในการเก็บข้อมูลให้ผู้ช่วยผู้วิจัยได้นำไปดำเนินการ

1.4 คณะผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยเดินทางไปเพื่อพบกลุ่มตัวอย่างโดยการแจกแบบสอบถาม ในพื้นที่ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง

1.5 คณะผู้วิจัยตรวจสอบความถูกต้องและความครบถ้วนสมบูรณ์ของแบบสอบถาม ที่ได้รับตอบคืนมา

1.6 คณะผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความถูกต้องและความครบถ้วน คัดเลือกเฉพาะฉบับที่มีความสมบูรณ์ มาลงรหัสตัวเลข (code) ตามเกณฑ์ของเครื่องมือแต่ละส่วน แล้วจึงนำไปประมวลผล และวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นต่อไป

1.7 คณะผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยดำเนินการสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลตามที่กำหนดนัดหมาย ตามกลุ่มพื้นที่ของแต่ละจังหวัด โดยดำเนินการตามปฏิทินการวิจัย

2. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากหนังสือ ตำรา บทความ ผลงานวิจัยและเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้ประกอบการกำหนดกรอบแนวคิด ในการวิจัย (Conceptual Framework) ครั้งนี้และใช้อ้างอิง (Reference) ในการเขียนรายงานผลการวิจัย (Research Report)

### การวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อให้การวิจัยดำเนินไปอย่างน่าเชื่อถือ จึงใช้การวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นระบบและมีประสิทธิภาพ ซึ่งคณะผู้วิจัยมีขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูลดังต่อไปนี้

1. ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความถูกต้องของแบบสอบถามทุกฉบับก่อนเพื่อดูความสมบูรณ์ให้ครบถ้วน และลงหมายเลขประจำแบบสอบถามเพื่อให้เกิดความสะดวกต่อการตรวจสอบในภายหลัง

2. นำเอาข้อมูลจากแบบสอบถามมาลงรหัส (Coding sheets) และบันทึกลงหน่วยความจำของเครื่องคอมพิวเตอร์

3. ประมวลผลข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ (Statistical Package) SPSS for Windows (Statistical Package for the Social Science for Windows) เพื่อนำผลทางสถิติมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลและทดสอบสมมติฐาน

4. หลังจากทราบผลการทดสอบสมมติฐาน นำผลการทดสอบสมมติฐานที่ได้ไปทำการวิเคราะห์อิทธิพล (path analysis) หรือมีชื่ออื่น ๆ ที่แตกต่างกันไปอีก เช่น การวิเคราะห์เส้นทาง การวิเคราะห์วิถี การวิเคราะห์เส้นโยง เป็นต้น โดยเป็นการหาความสัมพันธ์เชิงเหตุผลและผลจากปรากฏการณ์จริงว่าสอดคล้องหรือขัดแย้งกับความสัมพันธ์ตามทฤษฎีหรือไม่ นอกจากนี้ยังศึกษาวิเคราะห์ผลกระทบทางตรง (direct effect) ผลกระทบทางอ้อม (indirect effect) และผลกระทบรวม (total effect) ของตัวแปรที่มีต่อตัวแปรตาม (บุระชัย เปี่ยมสมบูรณ์, 2527, หน้า 99) ซึ่งประมวลผลข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรม AMOS

### สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. การแจกแจงความถี่ (frequency) และค่าสถิติร้อยละ (percentage) ใช้ในการอธิบายข้อมูลทั่วไป

2. ค่าเฉลี่ย (mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) ใช้วิเคราะห์ระดับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและกระบวนการเรียนรู้และถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น และการปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและกระบวนการเรียนรู้และถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

3. กรณีตัวแปรอิสระและตัวแปรตามมีระดับการวัดแบบช่วงหรืออัตราส่วน (interval scale or ratio) ใช้การวิเคราะห์ความถดถอยอย่างง่าย (simple regression) ซึ่งตัวแปรที่ใช้ค่าสถิตินี้ทดสอบ ได้แก่ 1) การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การเรียนรู้เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การมีส่วนร่วมในชุมชน และภาวะผู้นำในชุมชนกับตัวแปรตามคือการปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 2) ภาวะผู้นำในชุมชน การมีส่วนร่วมในชุมชน ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สภาพแวดล้อมของชุมชน และทรัพยากรในชุมชน กับกระบวนการเรียนรู้และถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

4. ค่านัยสำคัญทางสถิติกำหนดไว้ที่ระดับ 0.05

## บทที่ 4

### ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาผลตอบแทนทางเศรษฐกิจและสังคมในการเลี้ยงสัตว์แบบบูรณาการตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง 15 ศูนย์การเรียนรู้จังหวัดนครสวรรค์ ดังนั้นเพื่อให้การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยจึงนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ข้อมูลปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม

ตอนที่ 3 ปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชน ผสมผสานระหว่างผลตอบแทนทางเศรษฐกิจและสังคมในการเลี้ยงสัตว์แบบบูรณาการตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง

ตอนที่ 4 ความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำชุมชนกับการปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชน

เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันในการแปลความหมายจากผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจึงกำหนดความหมายของสัญลักษณ์ ดังนี้

n	หมายถึง	จำนวนคนในกลุ่มตัวอย่าง
$\bar{X}$	หมายถึง	ค่าเฉลี่ย
S.D.	หมายถึง	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
MS	หมายถึง	ค่าเฉลี่ยของผลบวกกำลังสองของคะแนน (Mean of Square)
%	หมายถึง	ค่าร้อยละ (Percentage)
F	หมายถึง	ค่าทดสอบนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ของค่าเฉลี่ยมากกว่า 2 กลุ่ม (ค่าสถิติ f)
df	หมายถึง	degree of freedom
P (Probability level	หมายถึง	ค่าความน่าจะเป็นที่คำนวณได้
*	หมายถึง	ความมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

### ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

จากการศึกษาข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 192 คน ซึ่งประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน โดยมีรายละเอียดดังนี้

#### ตารางที่ 4.1 แสดงความถี่และอัตราร้อยละจำแนกข้อมูลทั่วไปของประชาชนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 190 คน

สถานภาพ	จำนวน (n)	ร้อยละ
<b>เพศ</b>		
ชาย	99	51.60
หญิง	91	47.89
<b>อายุ</b>		
ต่ำกว่า 26 ปี	5	2.65
26-30 ปี	12	6.31
31-35 ปี	4	2.10
36-40 ปี	20	10.53
41-45 ปี	32	16.84
46 ปี ขึ้นไป	117	61.57
<b>ระดับการศึกษา</b>		
ประถมศึกษา	125	65.10
มัธยมศึกษาตอนต้น	31	16.10
มัธยมศึกษาตอนปลาย /(ปวช.)	11	5.70
อนุปริญญา/(ปวส.)	8	4.20
ปริญญาตรี	15	7.80
สูงกว่าปริญญาตรี	2	1.00
<b>อาชีพ</b>		
ทำนา	80	42.10
ทำสวน	20	10.53
ทำไร่	27	14.1
เลี้ยงสัตว์	20	10.53
อื่น ๆ ได้แก่ ข้าราชการ		
รับจ้างทั่วไป ธุรกิจส่วนตัว		
พนักงานเอกชน ค้าขาย เป็นต้น	70	36.84

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

สถานภาพ	จำนวน (n)	ร้อยละ
<b>รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือน</b>		
ต่ำกว่า 5,000 บาท	78	41.06
5,001 – 10,000 บาท	7	3.68
10,001 – 15,000 บาท	87	45.79
15,001 – 20,000 บาท	13	6.84
20,001 – 25,000 บาท	1	0.53
25,001 บาทขึ้นไป	4	2.10
<b>รวม</b>	<b>190</b>	<b>100.00</b>

จากตารางที่ 4.1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็น เพศชาย จำนวน 99 คน คิดเป็นร้อยละ 51.60 อายุ 46 ปี ขึ้นไป จำนวน 117 คน คิดเป็นร้อยละ 61.57 มีวุฒิการศึกษาประถมศึกษา จำนวน 125 คน คิดเป็นร้อยละ 65.1 อาชีพทำนา คิดเป็นร้อยละ 42.10 มีอาชีพเลี้ยงสัตว์ 20 คน คิดเป็นร้อยละ 10.53 และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,001-15,000 บาท จำนวน 87 คน คิดเป็นร้อยละ 45.79

ส่วนใหญ่เกษตรกรมีอาชีพทำนา และมีความสนใจในการเลี้ยงสัตว์เป็นอาชีพเสริม สำหรับเกษตรกรที่มีอาชีพเลี้ยงสัตว์เดิมก็มีความต้องการข้อมูลในการบูรณาการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่เหมาะสม เนื่องจากแต่ละพื้นที่ แต่ละจังหวัดนั้น การปรับใช้รูปแบบต่างๆ ในการดำเนินกิจกรรมตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงมีความจำกัดในหลายด้าน หลายปัจจัย ขึ้นอยู่กับความเหมาะสม ความพร้อมของชุมชน และผู้ที่สนใจ เป็นสำคัญ ในส่วนของข้อมูลปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม ดังแสดงในตอนี่ 2 ตารางที่ 4.2

## ตอนที่ 2 ข้อมูลทั่วไปปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม

## ตารางที่ 4.2 ข้อมูลปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม

ข้อมูล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
<b>ลักษณะการทำงานเกษตร</b>		
ปลูกพืชล้มลุกเชิงเดี่ยว	19	13.60
ปลูกไม้ผล, ไม้ยืนต้นเชิงเดี่ยว	55	39.30
ปลูกพืชผสมผสาน	66	47.10
<b>การเลี้ยงสัตว์ผสมผสานตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง</b>		
กระบือ	48	34.30
ไก่	93	66.40
สุกร	62	44.30
ปลา	74	52.90
<b>จำนวนแรงงานที่สามารถช่วยเหลือทำการเกษตร</b>		
น้อยกว่า 2 คน	13	9.30
2-3 คน	72	51.40
มากกว่า 3 คน	41	29.30
4 คนขึ้นไป	14	10.00
<b>หนี้สิน</b>		
ต่ำกว่า 5,000 บาท	11	7.90
10,001-20,000 บาท	25	17.90
20,001-20,000 บาท	48	34.30
30,000 บาทขึ้นไป	56	40.00
<b>ส่วนร่วมในศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงของชุมชน</b>		
มีส่วนร่วมและเข้าร่วมกิจกรรมศูนย์อยู่เสมอ	77	55.00
มีส่วนร่วมและเข้าร่วมกิจกรรมเป็นบางครั้งตามสมควร	49	35.00
ไม่มีส่วนร่วมหรือไม่บ่อยนัก	14	10.00

## ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

ข้อมูล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
<b>ทราบเรื่องแนวคิดการบูรณาการการผสมผสานการเลี้ยงสัตว์ตาม</b>		
<b>เศรษฐกิจพอเพียง</b>		
วิทยุ	35	25.00
โทรทัศน์	10	7.10
หนังสือพิมพ์	19	13.60
การประชุม/อบรมฯ	74	52.90
อื่น ๆ	2	1.40
<b>สนใจอบรมเรื่องแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงและผลตอบแทนทาง</b>		
<b>เศรษฐกิจและสังคมของการบูรณาการการเลี้ยงสัตว์แบบผสมผสาน</b>		
น้อยกว่า 1 ครั้ง/ปี	10	7.10
ปีละ 1-2 ครั้ง	41	29.30
มากกว่า 1 ครั้ง/ปี	89	63.60
รวม	140	100.00

จากตารางที่ 4.2 จะเห็นได้ว่าจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม มีจำนวน 140 คน จำแนกตามปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมได้ดังนี้ ลักษณะการทำการเกษตรเป็นแบบปลูกพืชผสมผสาน จำนวน 66 คน คิดเป็นร้อยละ 47.10 มีการเลี้ยงสัตว์เป็นไก่หรือเป็ด จำนวน 93 คน คิดเป็นร้อยละ 66.40 คราวเรือนมีแรงงานที่สามารถช่วยเหลือในการทำการเกษตร 3-4 คน จำนวน 72 คน คิดเป็นร้อยละ 51.40 ปัจจุบันมีหนี้สิน 50,000 บาทขึ้นไป จำนวน 56 คน คิดเป็นร้อยละ 40.00 มีส่วนร่วมในศูนย์พัฒนาการเรียนรู้เข้าร่วมกิจกรรมศูนย์อยู่เสมอ จำนวน 77 คน คิดเป็น ร้อยละ 55.00 ทราบเรื่องแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงจากการประชุม/อบรม จำนวน 74 คน คิดเป็นร้อยละ 52.90 และได้รับการอบรมเรื่องแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง มากกว่า 1 ครั้ง/ปี จำนวน 89 คน คิดเป็นร้อยละ 63.60

ตอนที่ 3 การปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชน ผสมผสานระหว่างผลตอบแทนทางเศรษฐกิจและสังคมในการเลี้ยงสัตว์แบบบูรณาการตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง

ตารางที่ 4.3 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ประชาชน ผสมผสานระหว่างผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ ด้านการลดรายจ่าย ในการเลี้ยงสัตว์แบบบูรณาการตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง

ข้อ	รายการ	การปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง			
		$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	อันดับ
	<b>1. ด้านการลดรายจ่าย</b>				
	<b>1.1 การบูรณาการการเลี้ยงสัตว์ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง</b>				
1	ครัวเรือนใช้พื้นที่ในการเลี้ยงสัตว์ไว้กินเองในครอบครัว	4.29	0.86	มาก	1
2	ครัวเรือนใช้วัสดุ อาหารสัตว์ที่มีในท้องถิ่น จนสามารถเลี้ยงสัตว์ เป็นอาชีพหลักได้	2.77	0.90	ปานกลาง	3
3	ครัวเรือนมีการบูรณาการการเลี้ยง กระบือ สุกร และ ไก่ ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง	1.81	0.81	น้อย	5
4	ครัวเรือนสามารถเลี้ยงกระบือ สุกร และ ไก่ ได้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นรายได้หลักเลี้ยงครอบครัว	2.76	0.82	ปานกลาง	4
5	ครัวเรือนมีการเลี้ยงสัตว์ร่วมกับการปลูกพืชชนิดอื่นๆ	3.53	1.07	มาก	2
	รวม	3.03	0.89	ปานกลาง	

จากตารางที่ 4.3 พบว่าค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ประชาชน ผสมผสานระหว่างผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ ด้านการลดรายจ่าย ในการเลี้ยงสัตว์แบบบูรณาการตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง

**1. ด้านการลดรายจ่าย**

**1.1 การบูรณาการการเลี้ยงสัตว์ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง**

ครัวเรือนใช้พื้นที่ในการเลี้ยงสัตว์ไว้กินเองในครอบครัว ทำให้การปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนเรื่องการบูรณาการการเลี้ยงสัตว์ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงมีค่าเฉลี่ย ( $\bar{X}$ ) เท่ากับ 4.29 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.86 อยู่ในระดับ มาก และเป็นอันดับที่ 1 ส่วนครัวเรือนมีการเลี้ยงสัตว์ร่วมกับการปลูกพืชชนิดอื่นๆ มีค่าเฉลี่ย ( $\bar{X}$ ) เท่ากับ 3.53 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 1.07 อยู่ในระดับ มาก และเป็นอันดับที่ 2 ครัวเรือนใช้วัสดุ อาหารสัตว์ที่มีในท้องถิ่นจนสามารถเลี้ยงสัตว์ เป็นอาชีพหลักได้ มีค่าเฉลี่ย ( $\bar{X}$ ) เท่ากับ 2.77 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.90 อยู่ในระดับ ปานกลาง และเป็นอันดับที่ 3 ครัวเรือนสามารถเลี้ยงกระบือ สุกร และ ไก่ ได้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นรายได้หลักเลี้ยงครอบครัว มีค่าเฉลี่ย ( $\bar{X}$ ) เท่ากับ 2.76 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.82 อยู่ในระดับ ปานกลาง และเป็นอันดับที่ 4 และครัวเรือนมีการบูรณาการการเลี้ยง กระบือ สุกร

และ ใกล้เคียง ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงมีค่าเฉลี่ย ( $\bar{X}$ ) เท่ากับ 1.81 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.81 อยู่ในระดับ น้อย และเป็นอันดับที่ 5

**ตารางที่ 4.4** แสดงค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ประชาชน ผสมผสานระหว่างผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ ด้านการเพิ่มรายได้ ในการเลี้ยงสัตว์แบบบูรณาการตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง

ข้อ	รายการ	การปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง			
		$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	อันดับ
1	<b>2. ด้านการเพิ่มรายได้</b>				
	<b>2.1 ครัวเรือนมื่ออาชีพ</b>				
	ครัวเรือนมื่ออาชีพการเลี้ยงกระบือ การเลี้ยงสุกร และการเลี้ยงไก่	3.74	0.88	มาก	1
	ครัวเรือนมื่ออาชีพได้เพิ่มซึ้นการเลี้ยงกระบือ การเลี้ยงสุกร และการเลี้ยงไก่	3.51	0.82	มาก	2
3	ครัวเรือนมื่ออาชีพเสริมด้านการเกษตรกรรม เช่น เลี้ยงปลา การเลี้ยงกบ เป็นต้น	2.59	0.82	ปานกลาง	3
4	นักวิชาการเข้ามาให้ความรู้ บูรณาการการเลี้ยงกระบือ การเลี้ยงสุกร และการเลี้ยงไก่ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อสร้างรายได้เพิ่ม อย่างต่อเนื่อง	2.39	0.84	น้อย	4
	รวม	3.06	0.84	ปานกลาง	

จากตารางที่ 4.4 พบว่าค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ประชาชน ผสมผสานระหว่างผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ ด้านการเพิ่มรายได้ ในการเลี้ยงสัตว์แบบบูรณาการตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง

## 2. ด้านการเพิ่มรายได้

### 2.1 ครัวเรือนมื่ออาชีพเสริม มีรายได้จากการเลี้ยง กระบือ การเลี้ยงสุกร และการเลี้ยงไก่

ครัวเรือนมื่ออาชีพการเลี้ยงกระบือ การเลี้ยงสุกร และการเลี้ยงไก่ มีค่าเฉลี่ย ( $\bar{X}$ ) เท่ากับ 3.74 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.88 อยู่ที่ระดับ มาก เป็นอันดับที่ 1 ครัวเรือนมื่ออาชีพได้เพิ่มซึ้นการเลี้ยงกระบือ การเลี้ยงสุกร และการเลี้ยงไก่ มีค่าเฉลี่ย ( $\bar{X}$ ) เท่ากับ 3.51 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.82 อยู่ที่ระดับ มาก เป็นอันดับที่ 2 ครัวเรือนมื่ออาชีพเสริมด้านการเกษตรกรรม เช่น เลี้ยงปลา การเลี้ยงกบ เป็นต้น ค่าเฉลี่ย ( $\bar{X}$ ) เท่ากับ 2.59 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.82 อยู่ที่ระดับ ปานกลาง เป็นอันดับที่ 3 นักวิชาการเข้ามาให้ความรู้ บูรณาการการเลี้ยงกระบือ การเลี้ยงสุกร และการเลี้ยงไก่ ได้อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อสร้างรายได้เพิ่มอย่างต่อเนื่อง มีค่าเฉลี่ย ( $\bar{X}$ ) เท่ากับ 2.39 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.84 อยู่ที่ระดับ น้อย เป็นอันดับที่ 4 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.5 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ประชาชน ผสมผสานระหว่างผลตอบแทนทางสังคม ด้านการประหยัด ในการเลี้ยงสัตว์แบบบูรณาการตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง

ข้อ	รายการ	การปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง			
		$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	อันดับ
<b>3. ด้านการประหยัด</b>					
<b>3.1 ครัวเรือนมีการออมทรัพย์จากการปลูกพืชเลี้ยงสัตว์ อื่นๆ</b>					
1	สมาชิกครัวเรือนมีการฝากเงินไว้กับธนาคาร	3.98	0.85	มาก	1
2	สมาชิกครัวเรือนมีรายได้การฝากเงินไว้กับกลุ่มออมทรัพย์ในชุมชน	3.70	0.85	มาก	3
3	สมาชิกครัวเรือนมีการวางแผนการใช้จ่ายเงินโดยการทำบัญชี	2.95	1.03	ปานกลาง	5
4	สมาชิกครัวเรือนเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ในชุมชนมากกว่า 1 กองทุน เช่น กลุ่มสหกรณ์ กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ ฯลฯ	3.88	0.91	มาก	2
5	สมาชิกครัวเรือนลดละความฟุ่มเฟือยในการดำรงชีวิตอย่างจริงจัง	3.45	0.57	ปานกลาง	4
รวม		3.59	0.84	มาก	
<b>3.2 ชุมชนมีกลุ่มออมทรัพย์และมีเครือข่ายร่วมกับชุมชนอื่น</b>					
1	สมาชิกครัวเรือนเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตผลิตภัณฑ์จากพืชและสัตว์	3.56	0.67	มาก	1
2	สมาชิกครัวเรือนเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่ออาชีพอื่น	3.29	0.81	ปานกลาง	2
3	สมาชิกครัวเรือนมีการเชื่อมโยงเครือข่ายกับกลุ่มอาชีพอื่น	3.15	0.92	ปานกลาง	3
4	สมาชิกครัวเรือนมีการออมทรัพย์กับกลุ่มออมทรัพย์นอกชุมชน	2.84	1.09	ปานกลาง	4
รวม		3.21	0.87	ปานกลาง	

จากตารางที่ 4.5 พบว่าค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ประชาชน ผสมผสานระหว่างผลตอบแทนทางสังคม ด้านการประหยัด ในการเลี้ยงสัตว์แบบบูรณาการตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง

### 3. ด้านการประหยัด

#### 3.1 ครัวเรือนมีการออมทรัพย์จากการปลูกพืชเลี้ยงสัตว์ อื่นๆ

สมาชิกครัวเรือนมีการฝากเงินไว้กับธนาคาร มีค่าเฉลี่ย ( $\bar{X}$ ) เท่ากับ 3.98 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.85 อยู่ที่ระดับ มาก เป็นอันดับที่ 1 สมาชิกครัวเรือนเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ในชุมชนมากกว่า 1 กองทุน เช่น กลุ่มสหกรณ์ กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ ฯลฯ มีค่าเฉลี่ย ( $\bar{X}$ ) เท่ากับ 3.88 ส่วน

เบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.91 อยู่ที่ระดับ มาก เป็นอันดับที่ 2 สมาชิกครัวเรือนมีรายได้การฝากเงินไว้กับกลุ่มออมทรัพย์ในชุมชน มีค่าเฉลี่ย ( $\bar{X}$ ) เท่ากับ 3.70 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.85 อยู่ที่ระดับ มาก เป็นอันดับที่ 3 สมาชิกครัวเรือนลดความฟุ่มเฟือยในการดำรงชีวิตอย่างจริงจัง มีค่าเฉลี่ย ( $\bar{X}$ ) เท่ากับ 3.45 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.57 อยู่ที่ระดับ ปานกลาง เป็นอันดับที่ 4 สมาชิกครัวเรือนมีการวางแผนการใช้จ่ายเงินโดยการทำบัญชี มีค่าเฉลี่ย ( $\bar{X}$ ) เท่ากับ 2.95 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 1.03 อยู่ที่ระดับ ปานกลาง เป็นอันดับที่ 5 ตามลำดับ

### 3.2 ชุมชนมีกลุ่มออมทรัพย์และมีเครือข่ายร่วมกับชุมชนอื่น

สมาชิกครัวเรือนเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ผลิตภัณฑ์จากพืชและสัตว์ มีค่าเฉลี่ย ( $\bar{X}$ ) เท่ากับ 3.56 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.67 อยู่ที่ระดับ มาก เป็นอันดับที่ 1 สมาชิกครัวเรือนเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่ออาชีพอื่น มีค่าเฉลี่ย ( $\bar{X}$ ) เท่ากับ 3.29 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.81 อยู่ที่ระดับ ปานกลาง เป็นอันดับที่ 2 สมาชิกครัวเรือนมีการเชื่อมโยงเครือข่ายกับกลุ่มอาชีพอื่น มีค่าเฉลี่ย ( $\bar{X}$ ) เท่ากับ 3.15 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.92 อยู่ที่ระดับ ปานกลาง เป็นอันดับที่ 3 สมาชิกครัวเรือนมีการออมทรัพย์กับกลุ่มออมทรัพย์นอกชุมชน มีค่าเฉลี่ย ( $\bar{X}$ ) เท่ากับ 2.84 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 1.09 อยู่ที่ระดับ ปานกลาง เป็นอันดับที่ 4 ตามลำดับ

**ตารางที่ 4.6** แสดงค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ประชาชน ผสมผสานระหว่างผลตอบแทนทางสังคม ด้านการเอื้ออาทร-ความสามัคคีต่อกัน ในการเลี้ยงสัตว์แบบบูรณาการตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง

ข้อ	รายการ	การปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง			
		$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	อันดับ
1	<b>4. ด้านการเอื้ออาทร-รู้จักสามัคคีต่อกัน</b>				
	<b>4.1 ชุมชนมีการช่วยเหลือดูแลคนจน คนด้อยโอกาส และประสบปัญหาเอื้ออาทร รู้จักสามัคคีต่อกัน</b>				
	ชุมชนจัดให้มีการประชาสัมพันธ์ การประกันราคา ผลประโยชน์ต่างๆจากรัฐบาล ในการ ประกอบอาชีพ การปลูกพืชเลี้ยงสัตว์	3.94	0.78	มาก	1
	ชุมชนจัดให้มีกองทุนสงเคราะห์ผู้ด้อยโอกาส	3.17	0.79	ปานกลาง	4
	ชุมชนจัดให้มีกองทุนฌาปนกิจหมู่บ้าน	3.87	0.71	มาก	2
4	ชุมชนจัดให้มีการแสดงความคิดเห็นในกิจกรรมต่างๆ สร้างความสามัคคีในชุมชน	3.61	0.61	มาก	3
	รวม	3.65	0.72	มาก	3

จากตารางที่ 4.6 พบว่าค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ประชาชน ผสมผสานระหว่างผลตอบแทนทางสังคม ด้านการเอื้ออาทร-ความสามัคคีต่อกัน ในการเลี้ยงสัตว์แบบบูรณาการตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง

#### 4. ด้านการเอื้ออาทรต่อกัน

**4.1 ชุมชนมีการช่วยเหลือดูแลคนจน คนด้อยโอกาสและประสบปัญหาเอื้ออาทร รู้รักสามัคคีต่อกัน** ชุมชนจัดให้มีการประชาสัมพันธ์ การประกันราคา ผลประโยชน์ต่างๆจากรัฐบาล ในการ ประกอบอาชีพการปลูกพืชเลี้ยงสัตว์ มีค่าเฉลี่ย ( $\bar{X}$ ) เท่ากับ 3.94 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.78 อยู่ในระดับ มาก เป็นอันดับที่ 1 ชุมชนจัดให้มีการกองทุนฌาปนกิจหมู่บ้าน มีค่าเฉลี่ย ( $\bar{X}$ ) เท่ากับ 3.87 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.71 อยู่ในระดับ มาก เป็นอันดับที่ 2 ชุมชนจัดให้มีการแสดงความคิดเห็นในกิจกรรมต่างๆ สร้างความสามัคคีในชุมชน มีค่าเฉลี่ย ( $\bar{X}$ ) เท่ากับ 3.61 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.61 อยู่ในระดับ มาก เป็นอันดับที่ 3 และ ชุมชนจัดให้มีการกองทุนสงเคราะห์ผู้ด้อยโอกาส มีค่าเฉลี่ย ( $\bar{X}$ ) เท่ากับ 3.17 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.79 อยู่ในระดับ ปานกลาง เป็นอันดับที่ 4 ตามลำดับ

**ตารางที่ 4.7** แสดงค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ประชาชน ผสมผสานระหว่างผลตอบแทนทางสังคม ด้านการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการเลี้ยงสัตว์แบบบูรณาการตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง

ข้อ	รายการ	การปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง			
		$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	อันดับ
	<b>5. คราวเรือนใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม</b>				
1	ครัวเรือนมีการใช้อุปกรณ์เครื่องมือในการประกอบอาชีพอย่างเหมาะสมและคุ้มค่า เช่น รถไถนาขนาดเล็ก ใช้ไถนา สูบน้ำ และเป็นพาหนะ	3.32	1.05	ปานกลาง	1
2	ครัวเรือนมีการใช้ปุ๋ยชีวภาพในการเพาะปลูก น้ำหมักชีวภาพในการเลี้ยงสัตว์ การลดการใช้พลังงานโดยใช้เทคโนโลยีลดความร้อน ในการสร้างโรงเรือนเลี้ยงสัตว์ที่เหมาะสม	3.01	1.06	ปานกลาง	2
3	ครัวเรือนมีการปลูกผัก ปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ ปลอดภัย เพื่อสร้างค่านิยมในการรักสุขภาพ และเพิ่มมูลค่าผลผลิตทางการเกษตร	2.19	0.93	น้อย	3
4	ครอบครัวมีการใช้พลังงานทดแทนในการเพาะปลูก เช่น เครื่องสูบน้ำพลังงานไฟฟ้า หรือพลังงานแสงอาทิตย์	2.08	0.94	น้อย	4
	รวม	2.65	0.99	ปานกลาง	

จากตารางที่ 4.7 จะเห็นได้ว่าค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ประชาชน ผสมผสานระหว่างผลตอบแทนทางสังคม ด้านการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการเลี้ยงสัตว์แบบบูรณาการตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง ครัวเรือนมีการใช้อุปกรณ์เครื่องมือในการประกอบอาชีพอย่างเหมาะสมและคุ้มค่า เช่น รถไถนาขนาดเล็ก ใช้ไถนา สูบน้ำและเป็นพาหนะ มีค่าเฉลี่ย ( $\bar{X}$ ) เท่ากับ 3.32 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

เท่ากับ 1.05 อยู่ในระดับ ปานกลาง เป็นอันดับที่ 1 รองลงมาคือครัวเรือนมีการใช้ปุ๋ยชีวภาพในการเพาะปลูก น้ำหมักชีวภาพในการเลี้ยงสัตว์ การลดการใช้พลังงานโดยใช้เทคโนโลยีลดความร้อน ในการสร้างโรงเรือนเลี้ยง สัตว์ที่เหมาะสม มีค่าเฉลี่ย ( $\bar{X}$ ) เท่ากับ 3.01 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 1.06 อยู่ในระดับ ปาน กลาง เป็นอันดับที่ 2 ส่วนครัวเรือนที่มีการปลูกผัก ปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ ปลอดภัยพืช เพื่อสร้างค่านิยมในการ รักสุขภาพ และเพิ่มมูลค่าผลผลิตทางการเกษตร มีค่าเฉลี่ย ( $\bar{X}$ ) เท่ากับ 2.19 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.93 อยู่ในระดับ น้อย เป็นอันดับที่ 3 และครอบครัวมีการใช้พลังงานทดแทนในการเพาะปลูก เช่น เครื่องสูบน้ำพลังงานไฟฟ้า หรือพลังงานแสงอาทิตย์ มีค่าเฉลี่ย ( $\bar{X}$ ) เท่ากับ 2.08 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.94 อยู่ในระดับ น้อย เป็นอันดับที่ 4

#### ตอนที่ 4 ความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำชุมชนกับการปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชน

ตารางที่ 4.8 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ด้านการวางแผนตาม แนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3 ห่วง 2 เงื่อนไขโดยใช้การบริหารวงจรคุณภาพ PDCA

การวางแผน (Plan)	( $\bar{X}$ )	S.D.	การแปลผล	ลำดับ
1 แต่งตั้งคณะทำงานและวางแผนการดำเนิน โครงการ	3.59	0.62	มาก	2
2 มอบหมายงานในแต่ละกิจกรรมย่อย รายบุคคลที่ รับผิดชอบหลักอย่าง ชัดเจน โดยไม่ซ้ำซ้อนและ กำหนดเวลาแล้วเสร็จ	3.43	0.63	มาก	5
3 เน้นการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน โดยร่วมกัน วางแผนในรูปแบบการประชุมร่วมกัน	3.64	0.51	มาก	1
4 กำหนดวัตถุประสงค์และตัวชี้วัดความสำเร็จของ โครงการ	3.47	0.77	มาก	3
5 วางแผนงบประมาณที่มี ให้มีความหมายสอดคล้อง กับเนื้องาน	3.45	0.74	มาก	4
6 มีการวางแผนและให้ความสำคัญในการ ประชาสัมพันธ์โครงการ	3.43	0.66	มาก	6
7 วางแผน เตรียมความพร้อมในการเก็บข้อมูล เพื่อ สรุปลผลการดำเนินงาน เช่น การบันทึกภาพจาก การปฏิบัติกิจกรรม การเก็บข้อมูลจาก แบบสอบถาม เป็นต้น	3.36	0.69	ปานกลาง	7
รวม	3.48	0.62	มาก	

จากตารางที่ 4.8 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ด้านการ วางแผนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3 ห่วง 2 เงื่อนไขโดยใช้การบริหารวงจรคุณภาพ PDCA จะเห็น ได้ว่า ข้อมูลการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3 ห่วง 2 เงื่อนไข โดยใช้การบริหาร วงจร

คุณภาพ PDCA ด้านการวางแผน (Plan) มีค่าเฉลี่ย ( $\bar{X}$ ) เท่ากับ 3.48 อยู่ในระดับมาก ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) เท่ากับ 0.62 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อคำถามโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยสูงสุด อันดับที่ 1 คือ เน้นการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน โดยร่วมกันวางแผนในรูปแบบการประชุมร่วมกัน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ( $\bar{X}$ ) เท่ากับ 3.64 ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยรองลงมาคือ การแต่งตั้งคณะทำงานและวางแผนการดำเนินโครงการ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ( $\bar{X}$ ) เท่ากับ 3.59 และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ การวางแผน เตรียมความพร้อมในการเก็บข้อมูล เพื่อสรุปผลการดำเนินงาน เช่น การบันทึกภาพจากการปฏิบัติกิจกรรม การเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม เป็นต้น มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ( $\bar{X}$ ) เท่ากับ 3.36 ตามลำดับ

**ตารางที่ 4.9** แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ด้านการลงมือปฏิบัติตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3 ห่วง 2 เงื่อนไขโดยใช้การบริหารวงจรคุณภาพ PDCA

การลงมือปฏิบัติ (Do)	( $\bar{X}$ )	S.D.	การแปลผล	ลำดับ
1 ดำเนินการตามแผนที่วางไว้	3.59	0.57	มาก	1
2 ประชุมสรุปงาน พร้อมระบุปัญหาในแต่ละวัน/กิจกรรม	3.56	0.63	มาก	2
3 คาดการณ์เหตุการณ์ หรือกิจกรรมที่จะเกิดล่วงหน้า	3.54	0.59	มาก	3
4 บริหารความขัดแย้งที่อาจจะเกิดขึ้น ได้แก่ การทำงานร่วมกันระหว่างบุคคล โดยต้องสร้างความชัดเจนในการมอบหมายงาน และติดตามงาน การใช้จ่ายงบประมาณ การไว้วางใจซึ่งกันและกัน	3.49	0.51	มาก	4
5 เก็บข้อมูลในการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องทั้งหมด เช่น จำนวนผู้เข้าร่วมโครงการ/ความพึงพอใจ/ผลการทดสอบ/ปัญหา/อุปสรรค	3.24	0.74	ปานกลาง	5
รวม	3.48	0.51	มาก	

จากตารางที่ 4.9 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ด้านการลงมือปฏิบัติตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3 ห่วง 2 เงื่อนไขโดยใช้การบริหารวงจรคุณภาพ PDCA ข้อมูลการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3 ห่วง 2 เงื่อนไข โดยใช้การบริหารวงจรคุณภาพ PDCA ด้านการลงมือปฏิบัติ (Do) มีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก ( $\bar{X}$ ) เท่ากับ 3.48 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D. = 0.51) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อคำถามโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยสูงสุด อันดับที่ 1 คือ ดำเนินการตามแผนที่วางไว้ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ( $\bar{X}$ ) เท่ากับ 3.59 ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยรองลงมาคือ การประชุมสรุปงาน พร้อมระบุปัญหาในแต่ละวัน/กิจกรรม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ( $\bar{X}$ ) เท่ากับ 3.56 และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ การเก็บข้อมูลในการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องทั้งหมด เช่น จำนวนผู้เข้าร่วมโครงการ/ความพึงพอใจ/ผลการทดสอบ/ปัญหา/อุปสรรค มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ( $\bar{X}$ ) เท่ากับ 3.24 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.10 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ด้านการตรวจสอบตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3 ห่วง 2 เงื่อนไขโดยใช้การบริหารวงจรกิจคุณภาพ PDCA

	การตรวจสอบ (Check)	( $\bar{X}$ )	S.D.	การแปลผล	ลำดับ
1	ผู้รับผิดชอบหลักติดตามแผนงานหรือกำหนดการที่วางไว้	3.59	0.57	มาก	3
2	ติดตามการปฏิบัติงานของแต่ละฝ่ายและสรุปความคืบหน้าของแผนงานเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไข	3.49	0.52	มาก	5
3	ประเมินความสำเร็จของโครงการตามวัตถุประสงค์และตัวชี้วัดของโครงการ	3.64	0.57	มาก	1
4	สรุปผลข้อมูล ในการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องทั้งหมด เช่น จำนวนผู้เข้าร่วมโครงการ ที่เกี่ยวข้องกับตัวชี้วัดทั้งหมด เช่น จำนวนผู้เข้าร่วม ระดับความพึงพอใจ จากแบบประเมินการพึงพอใจ ปัญหาอุปสรรค ข้อเสนอแนะ งบประมาณ	3.59	0.52	มาก	4
5	ประเมินผลกระทบที่เกิดขึ้นจากโครงการ และประโยชน์ที่ได้รับ วิเคราะห์ความเป็นไปได้ในจัดโครงการครั้งต่อไป รวมทั้งสรุปปัญหา	3.61	0.70	มาก	2
	รวม	3.58	0.54	มาก	

จากตารางที่ 4.10 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ด้านการตรวจสอบตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3 ห่วง 2 เงื่อนไขโดยใช้การบริหารวงจรกิจคุณภาพ PDCA ข้อมูลการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3 ห่วง 2 เงื่อนไข โดยใช้การบริหารวงจรกิจคุณภาพ PDCA ด้านการตรวจสอบ (Check) มีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก ( $\bar{X}$  = 3.58) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D. = 0.54) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อคำถามโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ รายข้อที่ 3 ประเมินความสำเร็จของโครงการตามวัตถุประสงค์ และตัวชี้วัดของโครงการ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ( $\bar{X}$  = 3.64) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยรองลงมาคือ รายข้อที่ 5 ประเมินผลกระทบที่เกิดขึ้นจากโครงการ และประโยชน์ที่ได้รับ วิเคราะห์ความเป็นไปได้ในจัดโครงการครั้งต่อไป รวมทั้งสรุปปัญหา มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ( $\bar{X}$  = 3.61) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ รายข้อที่ 2 ติดตามการปฏิบัติงานของแต่ละฝ่ายและสรุปความคืบหน้าของแผนงานเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไข มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ( $\bar{X}$  = 3.49)

**ตารางที่ 4.11** แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ด้านการปรับปรุง การดำเนินกิจกรรม ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3 ห่วง 2 เงื่อนไขโดยใช้การบริหารวงจร คุณภาพ PDCA

การปรับปรุงการดำเนินกิจกรรม (Act)	( $\bar{X}$ )	S.D.	การแปลผล	ลำดับ
1 ติดตามความสำเร็จของโครงการ ตามวัตถุประสงค์ ที่ได้กำหนดไว้และตัวบ่งชี้ของโครงการ	3.53	0.56	มาก	2
2 ผลการนำแนวปฏิบัติที่ดีไปใช้ประโยชน์เพื่อนำ ข้อมูลที่ได้กลับมาทบทวนในปีถัดไป	3.53	0.56	มาก	3
3 นำผลการประเมินพร้อมทั้งข้อเสนอแนะ มาพัฒนา และปรับปรุงในปีถัดไป	3.71	0.49	มาก	1
รวม	3.59	0.50	มาก	

จากตารางที่ 4.11 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ด้านการ ปรับปรุงการดำเนินกิจกรรม ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3 ห่วง 2 เงื่อนไขโดยใช้การบริหารวงจร คุณภาพ PDCA ข้อมูลการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3 ห่วง 2 เงื่อนไข โดยใช้การ บริหารวงจรคุณภาพ PDCA การปรับปรุงการดำเนินกิจกรรม (Act) มีค่าเฉลี่ยรวม อยู่ในระดับมาก ( $\bar{X}$  = 3.59) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D. = 0.50) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อคำถามโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย สูงสุดคือ รายข้อที่ 3 นำผลการประเมินพร้อมทั้งข้อเสนอแนะ มาพัฒนาและปรับปรุงในปีถัดไป มีค่าเฉลี่ยอยู่ ในระดับมาก ( $\bar{X}$  = 3.71) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยรองลงมาคือ รายข้อที่ 1 ติดตามความสำเร็จของโครงการ ตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้และตัวบ่งชี้ของโครงการ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ( $\bar{X}$  = 3.53) และข้อที่มี ค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ รายข้อที่ 2 ผลการนำแนวปฏิบัติที่ดีไปใช้ประโยชน์เพื่อนำข้อมูลที่ได้กลับมาทบทวนในปี ถัดไป มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ( $\bar{X}$  = 3.53)

**ตารางที่ 4.12** แสดงภาพรวมค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ด้านการ มีส่วนร่วมโดยภาพรวมตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3 ห่วง 2 เงื่อนไขโดยใช้การบริหารวงจร คุณภาพ PDCA

การมีส่วนร่วมโดยภาพรวม	( $\bar{X}$ )	S.D.	การแปลผล	ลำดับ
1 การวางแผน (Plan)	3.48	0.62	มาก	4
2 การลงมือปฏิบัติ (Do)	3.48	0.51	มาก	3
3 การตรวจสอบ (Check)	3.58	0.54	มาก	2
4 การปรับปรุงการดำเนินกิจกรรม (Act)	3.59	0.50	มาก	1
รวม	3.53	0.53	มาก	

จากตารางที่ 4.12 แสดงภาพรวมค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับการพัฒนา แหล่งเรียนรู้ด้านการมีส่วนร่วมโดยภาพรวมตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3 ห่วง 2 เงื่อนไข โดยใช้การบริหารวงจรคุณภาพ PDCA ข้อมูลภาพรวมระดับการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานของผู้นำ ชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชน โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ย อยู่ในระดับมาก

( $\bar{X}$  = 3.53, S.D. = 0.53) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยคือ การปรับปรุงการดำเนินงานกิจกรรม (Act) ( $\bar{X}$  = 3.59) มีค่าเฉลี่ยในระดับมาก รองลงมาคือ การตรวจสอบ (Check) ( $\bar{X}$  = 3.58) มีค่าเฉลี่ยในระดับมาก การลงมือปฏิบัติ (Do) และการวางแผน (Plan) ( $\bar{X}$  = 3.48) มีค่าเฉลี่ยที่เท่ากันในระดับมาก

## การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลประมวลผลข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ (Statistical package)

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 190 คน ซึ่งประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน โดยมีรายละเอียดดังนี้ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 99 คน คิดเป็นร้อยละ 51.60 อายุ 46 ปีขึ้นไป จำนวน 117 คน คิดเป็นร้อยละ 61.57 มีวุฒิการศึกษา ประถมศึกษา จำนวน 125 คน คิดเป็นร้อยละ 65.1 อาชีพทำนา คิดเป็นร้อยละ 42.10 เลี้ยงสัตว์ 20 คน คิดเป็นร้อยละ 10.53 และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,001-15,000 บาท จำนวน 87 คน คิดเป็นร้อยละ 45.79 เกษตรกรมีอาชีพทำนา และมีความสนใจในการเลี้ยงสัตว์เป็นอาชีพเสริม

ข้อมูลทั่วไป ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีจำนวน 140 คน จำแนกตามปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมได้ดังนี้ ลักษณะการทำเกษตรเป็นแบบปลูกพืชผสมผสาน จำนวน 66 คน คิดเป็นร้อยละ 47.10 มีการเลี้ยงสัตว์เป็นไก่หรือเป็ด จำนวน 93 คน คิดเป็นร้อยละ 66.40 คราวเรือนมีแรงงานที่สามารถช่วยเหลือในการทำเกษตร 3-4 คน จำนวน 72 คน คิดเป็นร้อยละ 51.40 ปัจจุบันมีหนี้สิน 50,000 บาทขึ้นไป จำนวน 56 คน คิดเป็นร้อยละ 40.00 มีส่วนร่วมในศูนย์พัฒนาการเรียนรู้ เข้าร่วมกิจกรรมศูนย์อยู่เสมอ จำนวน 77 คน คิดเป็นร้อยละ 55.00 ทราบเรื่องแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงจากการประชุม/อบรม จำนวน 74 คน คิดเป็นร้อยละ 52.90 และได้รับการอบรมเรื่องแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง มากกว่า 1 ครั้ง/ปี จำนวน 89 คน คิดเป็นร้อยละ 63.60

การปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชน ผสมผสานระหว่างผลตอบแทนทางเศรษฐกิจและสังคมในการเลี้ยงสัตว์แบบบูรณาการตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง

1. ด้านการลดรายจ่าย คราวเรือนใช้พื้นที่ในการเลี้ยงสัตว์ไว้กินเองในครอบครัวทำให้การปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชน เรื่อง การบูรณาการการเลี้ยงสัตว์ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง มีค่าเฉลี่ย ( $\bar{X}$ ) เท่ากับ 4.29 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.86 อยู่ในระดับมาก เป็นอันดับที่ 1 ส่วนครัวเรือนมีการเลี้ยงสัตว์ร่วมกับการปลูกพืชชนิดอื่น ๆ มีค่าเฉลี่ย ( $\bar{X}$ ) เท่ากับ 3.53 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 1.07 อยู่ในระดับมาก เป็นอันดับที่ 2 คราวเรือนใช้วัสดุอาหารสัตว์ที่มีในท้องถิ่น จนสามารถเลี้ยงสัตว์เป็นอาชีพหลักได้ มีค่าเฉลี่ย ( $\bar{X}$ ) เท่ากับ 2.77 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.90 อยู่ในระดับปานกลาง เป็นอันดับที่ 3 คราวเรือนสามารถเลี้ยงกระบือ สุกร และไก่ ได้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นรายได้หลักเลี้ยงครอบครัวมีค่าเฉลี่ย ( $\bar{X}$ ) เท่ากับ 2.76 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.82 อยู่ในระดับปานกลาง เป็นอันดับที่ 4 และครัวเรือนมีการบูรณาการการเลี้ยงกระบือ สุกร และไก่ ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงมีค่าเฉลี่ย ( $\bar{X}$ ) เท่ากับ 1.81 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.81 อยู่ในระดับน้อย เป็นอันดับที่ 5

2. ด้านการเพิ่มรายได้

2.1 คราวเรือนมีอาชีพเสริม มีรายได้จากการเลี้ยงกระบือ การเลี้ยงสุกร และการเลี้ยงไก่ คราวเรือนมีอาชีพ การเลี้ยงกระบือ การเลี้ยงสุกร และการเลี้ยงไก่ มีค่าเฉลี่ย ( $\bar{X}$ ) เท่ากับ 3.74 ส่วนเบี่ยงเบน

มาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.88 อยู่ในระดับมาก เป็นอันดับที่ 1 ครั้วเรื้อนมีรายได้เพิ่มขึ้นการเลี้ยงกระบือ การเลี้ยงสุกร และการเลี้ยงไก่ มีค่าเฉลี่ย ( $\bar{x}$ ) เท่ากับ 3.51 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.82 อยู่ในระดับมาก เป็นอันดับที่ 2 ครั้วเรื้อนทำอาชีพเสริมด้านการเกษตรกรรม เช่น เลี้ยงปลา เลี้ยงกบ เป็นต้น ค่าเฉลี่ย ( $\bar{x}$ ) เท่ากับ 3.51 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.82 อยู่ในระดับปานกลาง เป็นอันดับที่ 3 นักวิชาการเข้ามาให้ความรู้บูรณาการการเลี้ยงกระบือ การเลี้ยงสุกร และการเลี้ยงไก่ได้อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อสร้างรายได้เพิ่มอย่างต่อเนื่อง มีค่าเฉลี่ย ( $\bar{x}$ ) เท่ากับ 2.39 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.84 อยู่ในระดับน้อย เป็นอันดับที่ 4 ตามลำดับ

### 3. ด้านการประหยัด

3.1 ครั้วเรื้อนมีการออมทรัพย์จากการปลูกพืชเลี้ยงสัตว์อื่น ๆ สมาชิกครั้วเรื้อนมีการฝากเงินไว้กับธนาคาร มีค่าเฉลี่ย ( $\bar{x}$ ) เท่ากับ 3.98 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.85 อยู่ในระดับมาก เป็นอันดับที่ 1 สมาชิกครั้วเรื้อนเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ในชุมชนมากกว่า 1 กองทุน เช่น กลุ่มสหกรณ์ กลุ่มฅาปนกิจสงเคราะห์ ฯลฯ มีค่าเฉลี่ย ( $\bar{x}$ ) เท่ากับ 3.88 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.91 อยู่ในระดับมาก เป็นอันดับที่ 2 สมาชิกครั้วเรื้อนมีรายได้การฝากเงินไว้กับกลุ่มออมทรัพย์ในชุมชน มีค่าเฉลี่ย ( $\bar{x}$ ) เท่ากับ 3.70 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.85 อยู่ในระดับมาก เป็นอันดับที่ 3 สมาชิกครั้วเรื้อนลดละความฟุ่มเฟือยในการดำรงชีวิตอย่างจริงจัง มีค่าเฉลี่ย ( $\bar{x}$ ) เท่ากับ 3.45 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.57 อยู่ในระดับปานกลาง เป็นอันดับที่ 4 สมาชิกครั้วเรื้อนมีการวางแผนการใช้จ่ายเงินโดยการทำบัญชี มีค่าเฉลี่ย ( $\bar{x}$ ) เท่ากับ 2.95 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 1.03 อยู่ในระดับปานกลาง เป็นอันดับที่ 5 ตามลำดับ

3.2 ชุมชนมีกลุ่มออมทรัพย์และมีเครือข่ายร่วมกับชุมชนอื่น สมาชิกครั้วเรื้อนเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ผลิตภัณฑ์จากพืชและสัตว์ มีค่าเฉลี่ย ( $\bar{x}$ ) เท่ากับ 3.56 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.67 อยู่ในระดับมาก เป็นอันดับที่ 1 สมาชิกครั้วเรื้อนเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่ออาชีพอื่น มีค่าเฉลี่ย ( $\bar{x}$ ) เท่ากับ 3.29 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.81 อยู่ในระดับปานกลาง เป็นอันดับที่ 2 สมาชิกครั้วเรื้อนมีการเชื่อมโยงเครือข่ายกับกลุ่มอาชีพอื่น มีค่าเฉลี่ย ( $\bar{x}$ ) เท่ากับ 3.15 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.92 อยู่ในระดับปานกลาง เป็นอันดับที่ 3 สมาชิกครั้วเรื้อน มีการออมทรัพย์กลับกลุ่มออมทรัพย์นอกชุมชน มีค่าเฉลี่ย ( $\bar{x}$ ) เท่ากับ 2.84 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 1.09 อยู่ในระดับปานกลาง เป็นอันดับที่ 4 ตามลำดับ

4. ด้านการเอื้ออารีต่อกัน ชุมชนมีการช่วยเหลือดูแลคนจน คนด้อยโอกาส และประสบปัญหาเอื้ออารี รู้รักสามัคคีต่อกัน ชุมชนจัดให้มีการประชาสัมพันธ์ การประกันราคาผลประโยชน์ต่าง ๆ จากรัฐบาลในการประกอบอาชีพการปลูกพืชเลี้ยงสัตว์ มีค่าเฉลี่ย ( $\bar{x}$ ) เท่ากับ 3.94 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.78 อยู่ในระดับมาก เป็นอันดับที่ 1 ชุมชนจัดให้มีกองทุนฅาปนกิจหมู่บ้าน มีค่าเฉลี่ย ( $\bar{x}$ ) เท่ากับ 3.87 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.71 อยู่ในระดับมาก เป็นอันดับที่ 2 ชุมชนจัดให้มีการแสดงความคิดเห็นในกิจกรรมต่าง ๆ สร้างความสามัคคีในชุมชน มีค่าเฉลี่ย ( $\bar{x}$ ) เท่ากับ 3.61 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.61 อยู่ในระดับมาก เป็นอันดับที่ 3 และชุมชนจัดให้มีกองทุนสงเคราะห์ผู้ด้อยโอกาส มีค่าเฉลี่ย ( $\bar{x}$ ) เท่ากับ 3.17 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.79 อยู่ในระดับปานกลาง เป็นอันดับที่ 4 ตามลำดับ

5. ครั้วเรื้อนใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม ครั้วเรื้อนมีการใช้อุปกรณ์เครื่องมือในการประกอบอาชีพอย่างเหมาะสมและคุ้มค่า เช่น รถไถนาขนาดเล็ก ใช้ไถนา สูบน้ำ และเป็นพาหนะ มีค่าเฉลี่ย ( $\bar{x}$ ) เท่ากับ 3.32

ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 1.05 อยู่ในระดับปานกลาง เป็นอันดับที่ 1 รองลงมา คือ คริวเรือมีการใช้ปุ๋ยชีวภาพในการเพาะปลูก น้ำหมักชีวภาพในการเลี้ยงสัตว์ การลดการใช้พลังงานโดยใช้เทคโนโลยีลดความร้อนในการสร้างโรงเรือนเลี้ยงสัตว์ที่เหมาะสม มีค่าเฉลี่ย ( $\bar{x}$ ) เท่ากับ 3.01 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 1.06 อยู่ในระดับปานกลาง เป็นอันดับที่ 2 ส่วนคริวเรือที่มีการปลูกผัก ปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ ปลอดภัยเพื่อสร้างค่านิยมในการรักษาสุขภาพและเพิ่มมูลค่าผลผลิตทางการเกษตร มีค่าเฉลี่ย ( $\bar{x}$ ) เท่ากับ 2.19 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.93 อยู่ในระดับน้อย เป็นอันดับที่ 3 และครอบครัวมีการใช้พลังงานทดแทนในการเพาะปลูก เช่น เครื่องสูบน้ำพลังงานไฟฟ้าหรือพลังงานแสงอาทิตย์ มีค่าเฉลี่ย ( $\bar{x}$ ) เท่ากับ 2.08 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.94 อยู่ในระดับน้อย เป็นอันดับที่ 4

ความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำชุมชนกับการปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชน การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ด้านการวางแผนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3 ห่วง 2 เงื่อนไข โดยใช้การบริหารวงจรคุณภาพ PDCA จะเห็นได้ว่า

1. ข้อมูลการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3 ห่วง 2 เงื่อนไข โดยใช้การบริหารวงจรคุณภาพ PDCA ด้านการวางแผน (Plan) มีค่าเฉลี่ย ( $\bar{x}$ ) เท่ากับ 3.48 อยู่ในระดับมาก ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.62 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อคำถามโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยสูงสุด อันดับที่ 1 คือ เน้นการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโดยร่วมกันวางแผนในรูปแบบการประชุมร่วมกัน มีค่าเฉลี่ย ( $\bar{x}$ ) เท่ากับ 3.64 อยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ การแต่งตั้งคณะทำงานและวางแผนการดำเนินโครงการ มีค่าเฉลี่ย ( $\bar{x}$ ) เท่ากับ 3.59 อยู่ในระดับมาก และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การวางแผนเตรียมความพร้อมในการเก็บข้อมูลเพื่อสรุปผลการดำเนินงาน เช่น การบันทึกภาพจากการปฏิบัติกิจกรรมการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม เป็นต้น มีค่าเฉลี่ย ( $\bar{x}$ ) เท่ากับ 3.36 อยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ

2. การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ด้านการลงมือปฏิบัติตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3 ห่วง 2 เงื่อนไข โดยใช้การบริหารวงจรคุณภาพ PDCA ข้อมูลการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3 ห่วง 2 เงื่อนไข โดยใช้การบริหารวงจรคุณภาพ PDCA ด้านการลงมือปฏิบัติ (Do) มีค่าเฉลี่ยรวม ( $\bar{x}$ ) เท่ากับ 3.48 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.51 อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อคำถามโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยสูงสุด อันดับที่ 1 คือ ดำเนินการตามแผนที่วางไว้ มีค่าเฉลี่ย ( $\bar{x}$ ) เท่ากับ 3.59 อยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ การประชุมสรุปงาน พร้อมระบุปัญหาในแต่ละวัน/กิจกรรม มีค่าเฉลี่ย ( $\bar{x}$ ) เท่ากับ 3.56 อยู่ในระดับมาก และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การเก็บข้อมูลในการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องทั้งหมด เช่น จำนวนผู้เข้าร่วมโครงการ/ความพึงพอใจ/ผลการทดสอบ/ปัญหา/อุปสรรค มีค่าเฉลี่ย ( $\bar{x}$ ) เท่ากับ 3.24 อยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ

3. การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ด้านการตรวจสอบตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3 ห่วง 2 เงื่อนไขโดยใช้การบริหารวงจรคุณภาพ PDCA ข้อมูลการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3 ห่วง 2 เงื่อนไข โดยใช้การบริหารวงจรคุณภาพ PDCA ด้านการตรวจสอบ (Check) มีค่าเฉลี่ยรวม อยู่ในระดับมาก ( $\bar{x} = 3.58$ , S.D. = 0.54) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อคำถามโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อที่ 3 ประเมินความสำเร็จของโครงการตามวัตถุประสงค์และตัวชี้วัดของโครงการ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ( $\bar{x} = 3.64$ ) รองลงมา คือ ข้อที่ 5 ประเมินผลกระทบที่เกิดขึ้นจากโครงการและประโยชน์ที่ได้รับ วิเคราะห์ความเป็นไปได้ในจัดโครงการครั้งต่อไป รวมทั้งสรุปปัญหา มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ( $\bar{x} = 3.61$ ) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ข้อที่ 2 ติดตามการปฏิบัติงานของแต่ละฝ่ายและสรุปความคืบหน้าของแผนงานเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไข มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ( $\bar{x} = 3.49$ )

4. การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ด้านการปรับปรุงการดำเนินกิจกรรมตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3 แห่ง 2 เงื่อนไข โดยใช้การบริหารวงจรคุณภาพ PDCA ข้อมูลการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3 แห่ง 2 เงื่อนไข โดยใช้การบริหารวงจรคุณภาพ PDCA การปรับปรุงการดำเนินกิจกรรม (Act) มีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก ( $\bar{X} = 3.59, S.D. = 0.50$ ) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อคำถามโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อที่ 3 นำผลการประเมินพร้อมทั้งข้อเสนอแนะมาพัฒนาและปรับปรุงในปีถัดไป มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ( $\bar{X} = 3.71$ ) รองลงมา คือ ข้อที่ 1 ติดตามความสำเร็จของโครงการตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้และตัวบ่งชี้ของโครงการ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ( $\bar{X} = 3.53$ ) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ข้อที่ 2 ผลการนำแนวปฏิบัติที่ดีไปใช้ประโยชน์เพื่อนำข้อมูลที่ได้กลับมาทบทวนในปีถัดไป มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ( $\bar{X} = 3.53$ )

5. การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ด้านการมีส่วนร่วมโดยภาพรวมตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3 แห่ง 2 เงื่อนไข โดยใช้การบริหารวงจรคุณภาพ PDCA ข้อมูลภาพรวมระดับการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานของผู้นำชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสถียรในชุมชน โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ( $\bar{X} = 3.53, S.D. = 0.53$ ) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ การปรับปรุงการดำเนินกิจกรรม (Act) ( $\bar{X} = 3.59$ ) มีค่าเฉลี่ยในระดับมาก รองลงมา คือ การตรวจสอบ (Check) ( $\bar{X} = 3.58$ ) มีค่าเฉลี่ยในระดับมาก การลงมือปฏิบัติ (Do) และการวางแผน (Plan) ( $\bar{X} = 3.48$ ) มีค่าเฉลี่ยที่เท่ากันในระดับมาก

#### การวิเคราะห์ความสำเร็จของชุมชนกับแนวทางการถ่ายทอดความรู้ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจและสังคมกับการบูรณาการการเลี้ยงสัตว์ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ผลกระทบส่วนหนึ่งจากกระบวนการเสริมสร้าง/ สนับสนุนตามโครงการการศึกษาศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาต้นแบบศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง เป็นที่รู้จักในวงกว้าง ชาวบ้านก็เปลี่ยนวิถีคิด วิถีทำงาน หลังจากที่เข้าร่วมเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ได้สนทนาแลกเปลี่ยนกันระหว่างชุมชนต้นแบบ ทำให้เกิดความคิด และเห็นว่าชุมชนอื่นเขาทำได้ ชุมชนเราก็ทำได้เช่นกัน

#### ตารางที่ 4.13 แสดงความสำเร็จของชุมชนศูนย์การเรียนรู้ทั้ง 15 ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง

องค์กรแหล่งการเรียนรู้/การจัดการความรู้	ความสำเร็จของชุมชน	การพัฒนาแหล่งเรียนรู้
		ระบบคัดสรร
1. การแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชนต้นแบบ	การเผยแพร่ความรู้/ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ/ผลตอบแทนทางสังคม/การเลี้ยงสัตว์แบบบูรณาการตาม	1. ชุมชนแต่งตั้งคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง 2. แกนนำชุมชนอาศัยการมีส่วนร่วมเพื่อเลือกรับโครงการ/กิจกรรมที่มีส่วนงานสนับสนุนทั้งภาครัฐและภาคเอกชน 3. การต่อยอด การติดตามผลงาน ให้ความรู้และการประเมินผลอย่างต่อเนื่องเพื่อรับข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไข
2. ประสิทธิภาพการศึกษาดูงาน	แนวเศรษฐกิจพอเพียง	

## การเลี้ยงกระบือบูรณาการตามแนวแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

โดยภาพรวมสามารถสรุปการเลี้ยงกระบือ เกษตรกรทั่วไปสามารถทำได้ เนื่องจากเกษตรกรมีการเลี้ยงในครัวเรือนมานาน เริ่มต้นจากการใช้ประโยชน์จากแรงงานกระบือ นำปุ๋ยมาใส่ผัก และเมื่อเลี้ยงเพิ่มเป็นจำนวนมาก ก็สามารถขายเพิ่มรายได้เลี้ยงครอบครัว อีกทั้งสามารถนำผลพลอยได้จากการทำนามาเลี้ยงกระบือ ได้แก่ ฟางข้าว หรือ ผลพลอยได้จากการทำไร่ เช่น มันสำปะหลัง ข้าวโพด เลี้ยงสัตว์ ยอดอ้อย นำมาเลี้ยงกระบือเพื่อเปลี่ยนให้เป็นเนื้อสัตว์ที่มีราคาสูงได้ ควายจะใช้ประโยชน์จากหญ้าธรรมชาติ หญ้าที่เป็นวัชพืช ฟางข้าว และสามารถเปลี่ยนเป็นเนื้อได้ดีกระบือโตเร็วและมี ไขมันน้อย กระบือจะมีน้ำหนักมากกว่าโคพันธุ์เมื่ออายุเท่ากันแต่กระบือจะเลี้ยงง่ายและ ต้นทุนต่ำกว่าและให้เนื้อมากกว่า และเนื้อกระบือมีไขมันต่ำจึงเหมาะในการบริโภคมากกว่าโค แต่อย่างไรก็ตามการเลี้ยงกระบือ ขุนแบบโคขุนจะต้องลงทุนสูงและผลที่ได้จะไม่คุ้มทางเศรษฐกิจ ในสภาพแวดล้อมแบบเขตร้อนของประเทศไทยนี้ เมื่อโคกระบือมาอยู่ในสภาพแวดล้อมเดียวกันนั้น โคจะมีร่างกายผอมในขณะที่กระบือยังคงสภาพเดิม ซึ่งอาจเนื่องจากความแตกต่างทางด้านสัณฐานวิทยา สรีระวิทยา และการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมทำให้กระบือมีความแตกต่างจากโคและเอื้อประโยชน์ในการนำเอาสารอาหารไปเปลี่ยนแปลงเป็นเนื้อได้ดีกว่าโค (Khongdee, 2011, 2016).

ในสมัยก่อนประเทศไทยมีการเลี้ยงกระบือกันเป็นจำนวนมากโดยเฉพาะใน ภาคอีสาน ส่วนใหญ่จะเลี้ยงไว้เพื่อใช้งานและเพื่อนำเนื้อมาบริโภค แต่หลังจากมีเครื่องจักรเครื่องกลเข้ามาแทนที่ จำนวนกระบือในประเทศไทยก็ลดลงไปมาก บางจังหวัดแทบจะไม่มีกระบือให้เห็นเลย ปัจจุบันนี้ น้ำมันมีราคาแพงมาก จึงทำให้เกษตรกรบางรายหันกลับไปใช้กระบือเป็นแรงงานในไร่นาแทนเครื่องจักร มากขึ้น บางหมู่บ้านโดยเฉพาะในภาคอีสานหันกลับมาใช้กระบือเป็นแรงงานในการทำนา ผลพลอยได้ก็คือ ได้เนื้อกระบือมาบริโภค การจัดการเลี้ยงดูกระบือไม่ยุ่งยากเหมือนโค เนื่องจากกระบือเลี้ยงง่าย ทนโรค กินอาหารได้เกือบทุกชนิด การเลี้ยงกระบือจึงเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่เกษตรกรควรให้ความสนใจ กระบือสามารถเลี้ยงในที่ลุ่มได้ เนื่องจากกระบือมีระบบย่อยอาหารที่ยาวกว่าโคและมีจุลินทรีย์ชนิดที่โคไม่มี ดังนั้นกระบือจึงสามารถใช้ประโยชน์อาหารหยาบที่คุณภาพต่ำซึ่งอยู่ในที่ลุ่ม เปลี่ยนเป็นเนื้อได้ดีกว่าโค แต่กระบือเป็นสัตว์ไม่ทนร้อนจึงชอบนอนปลักทำให้แปลงหญ้าเกิดความเสียหาย การเลี้ยงกระบือในรูปแบบฟาร์มจึงเป็นไปได้ยาก

ปัญหาอีกประการหนึ่งคือการลดจำนวนลง อย่างรวดเร็วของประชากรกระบือในประเทศ ซึ่งจากสถิติของกรมปศุสัตว์ ในช่วงระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งจากสถิติของกรมปศุสัตว์ ในช่วงระยะเวลา 2.3 ล้านตัว (กรมปศุสัตว์, 2540) โดยมีอัตราการลดจำนวนลดจำนวนลงของกระบือร้อยละ 2.94 ต่อปี (ศักดิ์สงวน, 2540) สาเหตุสำคัญเนื่องมาจากกระบือถูกนำไปฆ่าเพื่อการบริโภคมากกว่าการผลิต การฆ่ากระบือเพื่อบริโภคเนื้ออย่างผิดกฎหมาย มีการนำกระบือเพศเมียและกระบือท้องส่งเข้าโรงฆ่าชำแหละซาก จะเห็นได้ว่าจำนวนกระบือที่ส่งเข้าโรงฆ่าสัตว์อย่างถูกกฎหมาย มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นทุกปี เกษตรกรรายย่อยเลี้ยงกระบือเพื่อใช้แรงงานโดยการนำเอารถไถนาขนาดเล็มาใช้ งานแทน การขาดแคลนแรงงานเลี้ยงกระบือหรือไม่มีที่ดินที่จะเลี้ยงกระบือ นอกจากนี้ปัญหาลูกกระบือในฝูงของเกษตรกรมีอัตราการตายก่อนหย่านมสูงมากประมาณ 20-30 % ตายจากโรคพยาธิภายใน เกษตรกรไม่สนใจในด้านสุขภาพของกระบือ เช่นไม่มีการทำวัคซีนป้องกันโรคระบาดต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งปัญหาดังกล่าวเหล่านี้ยังไม่ได้รับการแก้ไขอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ใน ส่วนของการพัฒนาด้านวิชาการการเลี้ยงและปรับปรุงพันธุ์กระบือซึ่งเป็น หน้าที่ของภาครัฐก็ไม่ได้ได้รับความสนใจเท่าที่ควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาค้นคว้าวิจัยทางวิชาการซึ่งได้มีการดำเนินการมา มากและเป็นเวลานานพอสมควร แต่การนำผลงานไปถ่ายทอดและพัฒนาการเลี้ยงกระบือให้แก่เกษตรกรก็ยังไม่มียุทธศาสตร์ที่แน่นอน ถูกต้องและชัดเจน เกษตรกรรายย่อยจะขาดแคลนกระบือที่จะใช้แรงงาน ในการทำไร่นา และผลิตลูก

เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่เห็นความสำคัญและตระหนักในปัญหาที่เกิดขึ้น เพราะการเลี้ยงส่วนใหญ่เป็นการเลี้ยงแบบหลังบ้าน ไม่มีการลงทุน การเลี้ยงกระบือที่ให้ผลผลิตต่ำไม่สามารถจะมองเห็นผลร้ายแรงในเวลาอันใกล้ได้ แต่ผลเสียหายจะเกิดขึ้นทีละน้อยไม่รู้ตัว และเมื่อมีผลผลิตต่ำก็เลิกเลี้ยงไปเลย

ในด้านการส่งเสริมการเลี้ยงกระบือ ที่ภาครัฐดำเนินการ ค่อนข้างจะได้รับความสนใจจากเกษตรกรน้อยมาก ทั้งนี้เนื่องจากเกษตรกรไม่เห็นคุณค่าของกระบืออย่างชัดเจนจึงไม่ให้ความสำคัญแก่กระบือเท่าที่ควร มีการใช้ประโยชน์ในส่วนของการใช้แรงงานกระบืออยู่บ้างแต่น้อยลงอย่างเห็น ได้ชัดเกษตรกรส่วนใหญ่กลับเปลี่ยนไปใช้แรงงานจากเครื่องจักรแทน กระบือของเกษตรกรส่วนใหญ่จึงถูกปล่อยปละละเลยในด้านการเลี้ยงดู ปล่อยให้หากินเอง ตามทุ่งหญ้าสาธารณะ หรือเดินกินหญ้าตามธรรมชาติข้างทาง ด้วยเหตุนี้จึงทำให้งานทางด้านส่งเสริมและพัฒนาการเลี้ยงกระบือของภาครัฐจึง ไม่ค่อยประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ มีความพยายามในการถ่ายทอดเทคโนโลยีในการพัฒนาการเลี้ยงกระบือให้มีประสิทธิภาพสูงสุด จากผลงานวิจัยที่ผ่านมาสู่เกษตรกรอย่างต่อเนื่อง ดังแสดงในภาพที่ 4.1 และ 4.2



ภาพที่ 4.1 การส่งเสริม เทคนิคการสร้างปลักต้นในการเลี้ยงกระบือเพื่อระบายความร้อน  
เกษตรกรสามารถทำได้ง่าย

ที่มา : (Khongdee, 2011).



ภาพที่ 4.2 การส่งเสริม เทคนิคการสร้างหลังคาสองชั้นเพื่อลดอุณหภูมิ เพิ่มผลผลิต และฟื้นฟูระบบสืบพันธุ์ในการเลี้ยงกระบือ เกษตรกรสามารถทำได้ง่าย

ที่มา : (Khongdee, 2013).

### การเลี้ยงสุกรบูรณาการตามแนวแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

โดยภาพรวมสามารถสรุปการเลี้ยงสุกร เริ่มจากการเลี้ยงเล็กๆในครัวเรือน นำเศษอาหารมาให้สุกรกิน นำมูลสุกรไปใช้ประโยชน์คล้ายกับการเลี้ยงกระบือ ทั้งนี้เพราะสามารถเลี้ยงเป็นฟาร์มเล็กๆจำนวนไม่กี่ตัวก็ได้ เพราะใช้พื้นที่น้อยเลี้ยงง่ายใช้แรงงานน้อยนอกจากนี้มูลสุกรยังสามารถนำมาเป็นปุ๋ยหรืออาหารในบ่อเลี้ยงปลาได้ สุกรเป็นสัตว์เลี้ยงที่ขยายพันธุ์ได้เร็วมีลูกดกจึงเป็นกิจการที่ให้ผลกำไรดี ทำให้เป็นที่นิยมเลี้ยงกันมาก – เนื้อสุกรนั้นเป็นที่นิยมของผู้บริโภคเป็นส่วนมาก และสามารถขายหรือจำหน่ายได้หลายตลาดทั้งในท้องถิ่นและตลาดที่รับซื้อทั่วไปในเมือง โดยผู้คนหรือเกษตรกร สามารถเลี้ยงสุกรได้ทั้งแบบเป็นฟาร์มขนาดเล็ก, ฟาร์มขนาดใหญ่ เนื่องด้วยการเลี้ยงสุกรนั้นใช้พื้นที่ไม่มากแถมยังมีการเลี้ยงที่ง่ายและไม่ซับซ้อนจนเกินไป

การเลี้ยงสุกรขุน ใช้เงินลงทุนน้อยให้ผลตอบแทนที่ดีอีกด้วย แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นผู้เลี้ยงหรือเกษตรกรก็ต้องมีเงินลงทุนไว้สำหรับใช้จ่ายในส่วนของการอาหารเพื่อให้สุกรมีอาหารได้กินอย่างเพียงพอด้วยเช่นกัน ส่วนเรื่องสถานที่การเลี้ยงนั้น เกษตรกรควรจะสร้างโรงเรือนให้อยู่ห่างจากชุมชนสักหน่อยถ้าเป็นไปได้ เพราะการเลี้ยงสุกรอาจจะทำให้มีกลิ่นที่แรงและอาจจะไม่เป็นผลดีต่อสิ่งแวดล้อมของชุมชนในย่านนั้น หรือไม่เกษตรกรก็ต้องมีการจัดการกับระบบมูลสุกรหรือของเสียที่อาจจะส่งกลิ่นออกมาให้ดี แหะและถ้าให้ดีควรอยู่ใกล้แหล่งวัดฤดูดับอาหารที่สามารถหาซื้อได้โดยไม่แพงมากจนเกินไป หรือ อาจจะใกล้แหล่งที่สามารถหาอาหารเหลือใช้จากครัวเรือน หรือระบบไร่นาเพื่อใช้เป็นอาหารเลี้ยงสุกรได้อย่างเพียงพอ การตลาดเกษตรกรก็ควรศึกษาหาแหล่งตลาดที่รับซื้อสุกร ขายเป็นสุกร ทั้งที่สุกรยังมีชีวิต และตลาดที่รับสุกรชำแหละแล้วไว้ด้วย โดยพันธุ์สุกรที่เกษตรกรหรือผู้คนที่เลี้ยงสุกร จะนิยมนำมาขุน ส่วนมากจะนิยมใช้ผสม 2, 3, หรือ 4 สายพันธุ์ ซึ่งจะมีลักษณะการให้ผลผลิต การเติบโต และ ความแข็งแรง ที่ดีกว่าการได้จากพ่อและแม่พันธุ์ที่ให้กำเนิดพันธุ์เดียวกัน พันธุ์ที่ส่วนมากใช้ในการผสมข้ามสายพันธุ์มีหลายพันธุ์ อย่างเช่น พันธุ์ลาร์จไวน์ พันธุ์แลนด์เรซ และ พันธุ์คูร์ร็อคเจอร์ซี่ เป็นต้น

โรงเรือนที่ใช้เลี้ยงสุกร ควรตั้งอยู่ในที่น้ำไม่ท่วม สามารถระบายน้ำได้ดี ห่างไกลจากชุมชน หรือ ตลาด ต่างๆ โรงเรือนที่ใช้เลี้ยงสุกรต้องสามารถป้องกันแดด กันฝน และ กันลม ยิ่งถ้าช่วงในฤดูร้อนควรจะต้องดูแล เป็นพิเศษ พื้นในคอกของสถานที่เลี้ยงควรเป็นพื้นคอนกรีต เพื่อความสะดวกในการทำความสะอาด โดยขนาดของคอกควรมีประมาณ 4 x 35 เมตร จึงจะสามารถเลี้ยงสุกรขุน ที่มีขนาด 60 – 100 กิโลกรัม ประมาณ 8 – 10 ตัว ส่วนความยาวของคอกนั้นให้ขึ้นอยู่กับว่า จำนวนสุกรที่เกษตรกรเลี้ยงมีจำนวนมาก เท่าไหร่ การให้อาหารสุกร โดยสุกรนั้นเป็นสัตว์กระเพาะเดี่ยว ไม่สามารถย่อยอาหารที่มีเยื่อมากได้ดีเหมือน สัตว์กระเพาะรวมชนิดอื่นๆ ดังนั้นอาหารที่ใช้เลี้ยงสุกร จึงควรจะต้องมีโภชนาการที่ครบถ้วน อาหารสำหรับ สุกรขุนส่วนใหญ่จะนิยมใช้อาหารแบบสำเร็จรูป หรือ ผู้เพาะเลี้ยง เกษตรกรบางรายอาจผสมอาหารเพื่อใช้ เลี้ยงสุกรเอง ซึ่งจะช่วยให้ลดต้นทุนการผลิต โดยใช้หัวอาหารผสมรวมกับรำ, ปลายข้าว หรือวัสดุอื่น ๆ ตาม สัดส่วนที่เกษตรกรเป็นคนกำหนด และการให้อาหารสุกรแต่ละช่วงนั้นจะต้องมีความสอดคล้องกับ ความ ต้องการบริโภคของสุกรในแต่ละช่วงอายุของตัวสุกรโดยการจัดการเลี้ยงดูแลสุกร

การเลี้ยงสุกรขุนเกษตรกรควรเริ่มเลี้ยงสุกรขุน ตั้งแต่ระยะที่สุกรนั้นหย่านม โดยมีน้ำหนักที่ประมาณ 20 กิโลกรัม โดยใช้อาหารที่มีโปรตีนประมาณ 18 เปอร์เซ็นต์ และให้สุกรกินเต็มที่ประมาณวันละ 1 – 2 กิโลกรัม จากนั้นเมื่อสุกรขุนมีน้ำหนักประมาณ 60 กิโลกรัม ก็จะเปลี่ยนอาหารโดยใช้อาหารที่มีโปรตีน 16 เปอร์เซ็นต์แทน และให้สุกรกินอาหารวันละ 2.5 – 3.5 กิโลกรัม จนถึงระยะที่จะส่งตลาดเมื่อสุกรมีน้ำหนัก ประมาณ 100 กิโลกรัม โดยตลอดระยะเวลาการเลี้ยงสุกรนั้น จะต้องมีการดูแลสุขภาพให้สุกรกินตลอดทั้งวัน ด้านความสะอาดของสถานที่เลี้ยงหรือคอก เกษตรกรควรทำความสะอาดพื้นคอกสุกรอยู่เป็นประจำ เพื่อลด เชื้อโรคต่างๆ ที่อาจจะนำโรคมารัฐตัวสุกรได้ และอีกทั้งยังป้องกันกลิ่นจากมูลสุกรไปรบกวนชุมชนสถานที่ ใกล้เคียงอีกด้วยอีกด้วย และสุกรทุกตัวต้องมีการถ่ายพยาธิ และ จัดฉีดวัคซีนตามกำหนด ที่มีโปรแกรม สม่่าเสมอ เพื่อให้สุกรมีสุขภาพที่ดี (สมชาย, 2549)



ภาพที่ 4.3 การส่งเสริม เทคนิคการเลี้ยงหมูหลุม เกษตรกรสามารถทำได้ง่าย และการเลี้ยงลูกสุกรสายพันธุ์ที่มีความ แข็งแรง เจริญเติบโตดี ทนต่อโรคและสภาพอากาศที่มีอุณหภูมิสูง เขตร้อนชื้นของประเทศ ไทย



ภาพที่ 4.4 การส่งเสริม การคัดเลือกพ่อพันธุ์ที่ดีเพื่อผสมสร้างลูกสุกรที่เป็นพ่อแม่พันธุ์ทดแทน หรือลูกสุกรขุน ที่มีคุณภาพ ความแข็งแรง เจริญเติบโตดี ทนต่อโรคและสภาพอากาศที่มีอุณหภูมิสูง



ภาพที่ 4.5 ลูกสุกรขุน ที่มีคุณภาพ ความแข็งแรง เจริญเติบโตดี ทนต่อโรคและสภาพอากาศที่มีอุณหภูมิสูง

#### การเลี้ยงไก่เนื้อ และเป็ด แบบบูรณาการตามแนวแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

สมชาย (2549) รายงานภาพรวมสามารถสรุปการเลี้ยงไก่เนื้อ ซึ่งไก่เนื้อในปัจจุบันมีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพการใช้อาหารดีมากขึ้นตามลำดับ การจัดการเลี้ยงดูมี ส่วนเสริมให้ดีขึ้นด้วย การจัดการเลี้ยงดูที่สำคัญได้แก่ การเตรียมโรงเรือนและอุปกรณ์ มีการเตรียมเช่นเดียวกับสัตว์ปีกชนิดอื่นๆ ซึ่งฟาร์มเลี้ยงไก่เนื้อ ที่สมบูรณ์ควรมีโรงเรือนเลี้ยงไก่เนื้อ โรงเรือนเก็บอาหาร ยา และอุปกรณ์การเลี้ยง อาคารอาบน้ำสำหรับบุคคลที่จะเข้าฟาร์ม สำนักงาน บ้านพัก โรงเรือนสเปรย์ยาฆ่าเชื้อรถยนต์ภายนอกฟาร์ม โรงเก็บวัสดุรองพื้น ระบบน้ำภายในฟาร์ม

ภายในโรงเรือนเลี้ยงไก่เนื้อนั้นควรจะทำให้มีความกว้าง 10 เมตร และยาวประมาณ 100 เมตร ภายในนั้นแบ่งเป็นล็อกขนาด 100-200 ตารางเมตร และมีที่เก็บอาหารประจำโรงขนาด 40 ตารางเมตร และมีอุปกรณ์ต่าง ๆ สำหรับการเลี้ยงพร้อมโรงเรือนและอุปกรณ์ควรทำความสะอาดและฆ่าเชื้อด้วยยาฆ่าเชื้อก่อน ต่อมาจะทำการปูด้วยวัสดุรองพื้น และจัดอุปกรณ์เข้าโรงเรือน จากนั้นใช้ยาฆ่าเชื้อฉีดพ่นเป็นฝอยอีกครั้ง การนำลูกไก่เข้าเลี้ยงและการเลี้ยงดู ก่อนนำลูกไก่เข้าเลี้ยงจะต้องตรวจความพร้อมอีกครั้ง และนำลูกไก่อลงปล่อย ปกติพื้นที่ 1 ล็อกขนาด 200 ตารางเมตร จะปล่อยลูกไก่ 1000-2000ตัว การให้น้ำและอาหาร เป็นงานปกติที่ต้องทำประจำวัน ไก่เนื้อควรให้อาหารบ่อยๆ เพื่อกระตุ้นให้ไก่กินอาหารได้มากขึ้น การใช้ถังอาหารแบบแขวน ควรเข้าไปเขย่าบ่อยๆ เช่นกัน สำหรับน้ำควรมีให้กินตลอดเวลา และควรล้างภาชนะให้น้ำอย่างน้อยวันละ 1 ครั้ง การให้แสงสว่างสำหรับไก่เนื้อ ไก่เนื้อต้องการแสงสว่างเพื่อให้สามารถกินอาหารได้ตลอดวันและตลอดคืน ดังนั้นจึงต้องให้แสงสว่างอย่างเพียงพอ การกกไก่เนื้อ เป็นการจัดการที่สำคัญอีกอย่างหนึ่ง จำเป็นเพื่อให้ลูกไก่อค่อย ๆ ปรับตัวกับสภาพแวดล้อม การให้วัคซีน ได้แก่ วัคซีนป้องกันโรค นิวคลิโอซิส ฟีดาซ และ หลอดลมอักเสบ ซึ่งจะให้ตามโปรแกรมวัคซีนสำหรับไก่เนื้อ การจับไก่เพื่อจำหน่าย เป็นขั้นตอนสุดท้ายของการเลี้ยงไก่เนื้อการจับไก่จำหน่ายควรทำช่วงอากาศเย็นหรือช่วงเวลากลางคืน

การเลี้ยงไก่เนื้อ และเปิดตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงสามารถบูรณาการร่วมกันได้เพื่อประโยชน์ในการใช้พื้นที่ จะแตกต่างตรงที่เปิดควรมีการจัดแหล่งน้ำเพื่อให้ได้มีการออกกำลังกายตามความชอบและพฤติกรรมของเปิด ในแนวทางการเลี้ยงเปิดไข่อารมณ์ดี (Happy Chick และ Happy Duck) เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีปริมาณมากและเป็นที่ต้องการของตลาด คนรักสุขภาพ ในปัจจุบัน อีกทั้งการเลี้ยงไก่เนื้อและเปิดเนื้อยังมีการจัดการและการควบคุมโรคระบาดที่คล้ายคลึงกันที่ควรเฝ้าระวัง การควบคุมโรค ประกอบไปด้วยหลักการต่างๆ ดังนี้

1. การจัดการโดยใช้หลักการ มาตรฐานฟาร์มสัตว์ที่เหมาะสม เลือกภูมิประเทศที่น้ำไม่ท่วมขัง
2. การเลือกพื้นที่ห่างจากชุมชน ห่างจากแปลงแพร์ระบาดของโรค เช่น โรงฆ่าสัตว์ เป็นต้น
3. ระบบโรงเรือนที่เหมาะสม คอกสัตว์ที่แข็งแรง การป้องกันพาหะนำโรค นก หนู แมลง อันตรายต่างๆ
4. ระบบที่เหมาะสมที่สุดในการเลี้ยงไก่เนื้อ ใช้ระบบ All-in all-out system ใช้ระบบเข้าหมด ออกหมด เพื่อจัดการ จำกัดการแพร่ระบาดของโรค
5. การพักเล้า ควรทำการพักเล้าทุกครั้งหลังจากจับขายไก่เนื้อ และการเลี้ยงเปิดเปิดรุ่นๆ
6. ระบบการสุขาภิบาล ได้แก่ การล้าง การฆ่าเชื้อ การเข้าเล้าต้องจุ่มเท้าก่อนบ่อน้ำยาฆ่าเชื้อ หรือการอาบน้ำ เปลี่ยนเสื้อผ้าก่อนเข้าเล้า รวมทั้งการฆ่าเชื้อภายนอก-ภายในโรงเรือน ระหว่างการพักเล้า และการเลี้ยง
7. ส่งเสริมสิ่งแวดล้อมให้ดี เช่น การระบายอากาศ การกก น้ำและอาหาร ความสะอาดพื้น และความแข็งแรงของอุปกรณ์ต่างๆในการใช้งาน
8. การทำวัคซีน (vaccination program) เป็นไปตามโปรแกรม จะสามารถควบคุมการระบาดของโรคได้ดี
9. การกำจัดโรค (disease elimination)
  - คัดเลือกลูกไก่-ลูกเปิด ที่นำมาเลี้ยงควรปราศจากเชื้อ
  - ป้องกันความเครียดต่าง ๆ สภาพอากาศ คนเลี้ยง เป็นต้น
  - รีบให้การรักษา เพื่อป้องกันการระบาดของโรค ปรีกษาสัตว์บาลในพื้นที่
  - คัดไก่ป่วย-เปิดป่วยออก และทำลายซากสัตว์ที่ตายโดยการฝังดิน



ภาพที่ 4.6 เลือกซื้อพันธุ์ลูกไก่ที่ปลอดเชื้อโรคมีความแข็งแรง เจริญเติบโตดี  
ทนต่อโรคและสภาพอากาศที่มีอุณหภูมิสูง



ภาพที่ 4.7 การจัดการระยะต่างๆ ให้เหมาะสม เช่น การกก การให้น้ำ ให้อาหาร



ภาพที่ 4.8 เลือกซื้อพันธุ์ลูกเป็ดที่ปลอดเชื้อโรคมี่ความแข็งแรง เจริญเติบโตดี  
ทนต่อโรคและสภาพอากาศที่มีอุณหภูมิสูง



ภาพที่ 4.9 การเลี้ยงไก่และเป็ด สามารถบูรณาการร่วมกันได้บูรณาการในแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง



ภาพที่ 4.10 การถ่ายทอดเทคโนโลยีการผสมอาหาร กระบือ สุกร สัตว์ปีก ใช้เองตามวัตถุประสงค์ที่สิ้นตลาด หรือมีมากในท้องถิ่นเพื่อลดต้นทุนค่าอาหารในการผลิต บูรณาการในแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง  
ที่มา : (Khongdee, 2016).



ภาพที่ 4.11 การถ่ายทอดเทคโนโลยีการใช้ผลพลอยได้ทางการเกษตร ฟางข้าว มาผสมในสูตรอาหารกระบือ เพื่อลดต้นทุนค่าอาหารในการผลิตด้านอาหารสัตว์ บูรณาการในแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง



ภาพที่ 4.12 การถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตอาหาร กระบือ สุกร สัตว์ปีก ใช้รูปแบบสดและอัดเม็ด จากวัตถุดิบที่สามารถหาได้ในท้องถิ่น บูรณาการในแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

## ราคาเฉลี่ยสินค้าปศุสัตว์ที่เกษตรกรขายได้ สัปดาห์ที่ 2 เดือน ตุลาคม 2560

	หน่วย บาท/ตัว		
	9-ต.ค.-60	2-ต.ค.-60	เพิ่ม/-ลด (%)
ลูกไก่เนื้อ	15.50	16.50	-6.06
ไก่เนื้อ (หน่วย บาท/กก.)	34.00	34.00	0.00
ลูกไก่ไข่	15.00	17.00	-11.76
ไข่ขุ่น	130.00	135.00	-3.70

ที่มา : สมาคมผู้เลี้ยงไก่พันธุ์ และ CP.

	หน่วย บาท/ตัว		
	9-ต.ค.-60	2-ต.ค.-60	เพิ่ม/-ลด (%)
ลูกเป็ดเนื้อ	31.38	28.90	10.92
เป็ดเนื้อ (หน่วย บาท/กก.)	71.29	64.43	10.65
ลูกเป็ดไข่	26.00	26.00	0.00
เป็ดไข่	145.00	145.00	0.00

ที่มา : สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดและ CP

	หน่วย บาท/ฟอง		
	9-ต.ค.-60	2-ต.ค.-60	เพิ่ม/-ลด (%)
ไข่ไก่เบอร์ 0	3.40	3.40	0.00
ไข่ไก่เบอร์ 1	2.90	2.90	0.00
ไข่ไก่เบอร์ 2	2.60	2.60	0.00
ไข่ไก่เบอร์ 3	2.40	2.40	0.00
ไข่ไก่เบอร์ 4	2.20	2.20	0.00
ไข่ไก่เบอร์ 5	1.90	1.90	0.00
ไข่ไก่เบอร์ 6	1.60	1.60	0.00
ไข่ไก่คละ	2.30	2.30	0.00

ที่มา : หจก. ร่วมมิตรฟาร์ม

	หน่วย บาท/กก.		
	9-ต.ค.-60	2-ต.ค.-60	เพิ่ม/-ลด (%)
ภาคตะวันตก	46.00	58.00	-20.68
ภาคตะวันออก	54.00	56.00	-3.57
ภาคอีสาน	50.00	58.00	-13.79
ภาคเหนือ	56.00	59.00	-5.08
ภาคใต้	53.00	56.00	-5.35
เฉลี่ยทั่วประเทศ	51.80	57.40	-9.69
ลูกสุกร 16 กก. (หน่วย บาท/ตัว)	1500.00	1600.00	-6.25

ที่มา : สมาคมผู้เลี้ยงสุกรแห่งชาติ

	หน่วย บาท/กก.		
	9-ต.ค.-60	2-ต.ค.-60	เพิ่ม/-ลด (%)
โคเนื้อ	94.31	97.53	-3.30

ที่มา : สำนักงานปศุสัตว์จังหวัด

	หน่วย บาท/กก.		
	9-ต.ค.-60	2-ต.ค.-60	เพิ่ม/-ลด (%)
กระบือ	86.28	90.11	-4.25

ที่มา : สำนักงานปศุสัตว์จังหวัด

	หน่วย บาท/กก.		
	9-ต.ค.-60	2-ต.ค.-60	เพิ่ม/-ลด (%)
นม	18.15	18.22	-0.38

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

	หน่วย บาท/กก.		
	9-ต.ค.-60	2-ต.ค.-60	เพิ่ม/-ลด (%)
แพะ	108.07	107.01	0.99

ที่มา : สำนักงานปศุสัตว์จังหวัด

รวบรวมข้อมูล : กลุ่มวิจัยเศรษฐกิจการปศุสัตว์ กองส่งเสริมและพัฒนาการปศุสัตว์

ภาพที่ 4.13 ข้อมูลทางการตลาด การซื้อขายกระบือ สุกร สัตว์ปีก ฯลฯ สัปดาห์ที่ 2 ตุลาคม 2560  
ที่มา : ข้อมูล : กลุ่มวิจัยเศรษฐกิจการปศุสัตว์ กองส่งเสริมและพัฒนาการปศุสัตว์

## ราคาเฉลี่ยสินค้าปศุสัตว์ที่เกษตรกรขายได้ สัปดาห์ที่ 3 เดือน ตุลาคม 2560

	หน่วย บาท/ตัว		
	20-ต.ค.-60	13-ต.ค.-60	เพิ่ม/-ลด (%)
ลูกไก่เนื้อ	14.50	15.50	-6.45
ไก่เนื้อ (หน่วย บาท/กก.)	32.00	33.00	-3.03
ลูกไก่ไข่	15.00	15.00	0.00
ไข่ไก่รุ่น	130.00	130.00	0.00

ที่มา : สมาคมผู้เลี้ยงไก่พันธุ์ และ CP.

	หน่วย บาท/ตัว		
	20-ต.ค.-60	13-ต.ค.-60	เพิ่ม/-ลด (%)
ลูกเป็ดเนื้อ	28.24	31.38	-10.01
เป็ดเนื้อ (หน่วย บาท/กก.)	69.96	70.63	-0.95
ลูกเป็ดไข่	26.00	26.00	0.00
เป็ดไข่	145.00	145.00	0.00

ที่มา : สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดและ CP

	หน่วย บาท/ฟอง		
	20-ต.ค.-60	13-ต.ค.-60	เพิ่ม/-ลด (%)
ไข่ไก่เบอร์ 0	3.10	3.40	-8.82
ไข่ไก่เบอร์ 1	2.60	2.90	-10.34
ไข่ไก่เบอร์ 2	2.30	2.60	-11.54
ไข่ไก่เบอร์ 3	2.10	2.40	-12.50
ไข่ไก่เบอร์ 4	2.00	2.20	-9.09
ไข่ไก่เบอร์ 5	1.70	1.90	-10.53
ไข่ไก่เบอร์ 6	1.40	1.60	-12.50
ไข่ไก่คละ	2.00	2.30	-13.04

ที่มา : หจก. ร่วมมิตรฟาร์ม

	หน่วย บาท/กก.		
	20-ต.ค.-60	13-ต.ค.-60	เพิ่ม/-ลด (%)
ภาคตะวันตก	46.00	46.00	0.00
ภาคตะวันออก	54.00	54.00	0.00
ภาคอีสาน	50.00	50.00	0.00
ภาคเหนือ	56.00	56.00	0.00
ภาคใต้	51.00	53.00	-3.77
เฉลี่ยทั่วประเทศ	51.40	51.80	-0.77
ลูกสุกร 16 กก. (หน่วย บาท/ตัว.)	1,300.00	1,500.00	-13.33

ที่มา : สมาคมผู้เลี้ยงสุกรแห่งชาติ

	หน่วย บาท/กก.		
	20-ต.ค.-60	13-ต.ค.-60	เพิ่ม/-ลด (%)
โคเนื้อ	95.19	94.31	0.93

ที่มา : สำนักงานปศุสัตว์จังหวัด

	หน่วย บาท/กก.		
	20-ต.ค.-60	13-ต.ค.-60	เพิ่ม/-ลด (%)
กระบือ	90.17	86.28	4.51

ที่มา : สำนักงานปศุสัตว์จังหวัด

	หน่วย บาท/กก.		
	20-ต.ค.-60	13-ต.ค.-60	เพิ่ม/-ลด (%)
นม	18.19	18.15	0.22

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

	หน่วย บาท/กก.		
	20-ต.ค.-60	13-ต.ค.-60	เพิ่ม/-ลด (%)
แพะ	113.99	108.07	5.48

ที่มา : สำนักงานปศุสัตว์จังหวัด

รวบรวมข้อมูล : กลุ่มวิจัยเศรษฐกิจการปศุสัตว์ กองส่งเสริมและพัฒนาการปศุสัตว์

ภาพที่ 4.14 ข้อมูลทางการตลาด การซื้อขายกระบือ สุกร สัตว์ปีก ฯลฯ สัปดาห์ที่ 3 ตุลาคม 2560  
ที่มา : ข้อมูล : กลุ่มวิจัยเศรษฐกิจการปศุสัตว์ กองส่งเสริมและพัฒนาการปศุสัตว์

## ราคาเฉลี่ยสินค้าปศุสัตว์ที่เกษตรกรขายได้ สัปดาห์ที่ 4 เดือน ตุลาคม 2560

	หน่วย บาท/ตัว		
	27-ต.ค.-60	20-ต.ค.-60	เพิ่ม/-ลด (%)
ลูกไก่เนื้อ	13.50	14.50	-6.90
ไก่เนื้อ (หน่วย บาท/กก.)	32.00	32.00	0.00
ลูกไก่ไข่	11.00	15.00	-26.67
ไก่ไข่อุ่น	125.00	130.00	-3.85

ที่มา : สมาคมผู้เลี้ยงไก่พันธุ์ และ CP.

	หน่วย บาท/ตัว		
	27-ต.ค.-60	20-ต.ค.-60	เพิ่ม/-ลด (%)
ลูกเป็ดเนื้อ	31.38	28.24	11.12
เป็ดเนื้อ (หน่วย บาท/กก.)	72.50	69.96	3.63
ลูกเป็ดไข่	26.00	26.00	0.00
เป็ดไข่	145.00	145.00	0.00

ที่มา : สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดและ CP

	หน่วย บาท/ฟอง		
	27-ต.ค.-60	20-ต.ค.-60	เพิ่ม/-ลด (%)
ไข่ไก่เบอร์ 0	3.10	3.10	0.00
ไข่ไก่เบอร์ 1	2.60	2.60	0.00
ไข่ไก่เบอร์ 2	2.30	2.30	0.00
ไข่ไก่เบอร์ 3	2.10	2.10	0.00
ไข่ไก่เบอร์ 4	2.00	2.00	0.00
ไข่ไก่เบอร์ 5	1.70	1.70	0.00
ไข่ไก่เบอร์ 6	1.40	1.40	0.00
ไข่ไก่คละ	2.00	2.00	0.00

ที่มา : หจก. ร่วมมิตรฟาร์ม

	หน่วย บาท/กก.		
	27-ต.ค.-60	20-ต.ค.-60	เพิ่ม/-ลด (%)
ภาคตะวันตก	46.00	46.00	0.00
ภาคตะวันออก	54.00	54.00	0.00
ภาคอีสาน	50.00	50.00	0.00
ภาคเหนือ	56.00	56.00	0.00
ภาคใต้	51.00	51.00	0.00
เฉลี่ยทั่วประเทศ	51.40	51.40	0.00
ลูกสุกร 16 ก.ก. (หน่วย บาท/ตัว)	1,300.00	1,300.00	0.00

ที่มา : สมาคมผู้เลี้ยงสุกรแห่งชาติ

	หน่วย บาท/กก.		
	27-ต.ค.-60	20-ต.ค.-60	เพิ่ม/-ลด (%)
โคเนื้อ	98.03	95.19	2.98

ที่มา : สำนักงานปศุสัตว์จังหวัด

	หน่วย บาท/กก.		
	27-ต.ค.-60	20-ต.ค.-60	เพิ่ม/-ลด (%)
กระบือ	87.41	90.17	-3.06

ที่มา : สำนักงานปศุสัตว์จังหวัด

	หน่วย บาท/กก.		
	27-ต.ค.-60	20-ต.ค.-60	เพิ่ม/-ลด (%)
นม	18.18	18.19	-0.05

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

	หน่วย บาท/กก.		
	27-ต.ค.-60	20-ต.ค.-60	เพิ่ม/-ลด (%)
แพะ	113.52	113.99	-0.41

ที่มา : สำนักงานปศุสัตว์จังหวัด

รวบรวมข้อมูล : กลุ่มวิจัยเศรษฐกิจการปศุสัตว์ กองส่งเสริมและพัฒนาการปศุสัตว์

ภาพที่ 4.15 ข้อมูลทางการตลาด การซื้อขายกระบือ สุกร สัตว์ปีก ฯลฯ สัปดาห์ที่ 4 ตุลาคม 2560  
ที่มา : ข้อมูล : กลุ่มวิจัยเศรษฐกิจการปศุสัตว์ กองส่งเสริมและพัฒนาการปศุสัตว์

## บทที่ 5

### สรุปผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เกษตรกรมีอาชีพทำนา และมีความสนใจในการเลี้ยงสัตว์เป็นอาชีพเสริม สำหรับเกษตรกรที่มีอาชีพเลี้ยงสัตว์เดิมก็มีความต้องการข้อมูลในการบูรณาการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่เหมาะสม

#### ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจในการเลี้ยงสัตว์แบบบูรณาการตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง

- **ด้านการลดรายจ่าย** คราวเรือนใช้พื้นที่ในการเลี้ยงสัตว์ไว้กินเองในครอบครัวทำให้การปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชน เรื่อง การบูรณาการการเลี้ยงสัตว์ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เป็นอันดับที่ 1 ส่วนครัวเรือนมีการเลี้ยงสัตว์ร่วมกับการปลูกพืชชนิดอื่น ๆ เป็นอันดับที่ 2 คราวเรือนใช้วัสดุอาหารสัตว์ที่มีในท้องถิ่นจนสามารถเลี้ยงสัตว์เป็นอาชีพหลักได้ เป็นอันดับที่ 3 คราวเรือนสามารถเลี้ยงกระบือ สุกร และไก่ ได้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นรายได้หลักเลี้ยงครอบครัว เป็นอันดับที่ 4 และครัวเรือนมีการบูรณาการ การเลี้ยงกระบือ สุกร และไก่ ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง และเป็นอันดับที่ 5

- **ด้านการเพิ่มรายได้** คราวเรือนมีอาชีพการเลี้ยงกระบือ การเลี้ยงสุกร และการเลี้ยงไก่ เป็นอันดับที่ 1 คราวเรือนมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการเลี้ยงกระบือ การเลี้ยงสุกร และการเลี้ยงไก่ เป็นอันดับที่ 2 คราวเรือนทำอาชีพเสริมด้านการเกษตรกรรม เช่น เลี้ยงปลา เลี้ยงกบ เป็นต้น เป็นอันดับที่ 3 นักวิชาการเข้ามาให้ความรู้ บูรณาการ การเลี้ยงกระบือ การเลี้ยงสุกร และการเลี้ยงไก่ ได้อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อสร้างรายได้เพิ่มอย่างต่อเนื่อง เป็นอันดับที่ 4 ตามลำดับ

- **ด้านการประหยัด** คราวเรือนมีการออมทรัพย์จากการปลูกพืชเลี้ยงสัตว์อื่น ๆ สมาชิกครัวเรือนมีการฝากเงินไว้กับธนาคาร เป็นอันดับที่ 1 สมาชิกครัวเรือนเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ในชุมชนมากกว่า 1 กองทุน เช่น กลุ่มสหกรณ์ กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ ฯลฯ เป็นอันดับที่ 2 สมาชิกครัวเรือนมีรายได้การฝากเงินไว้กับกลุ่มออมทรัพย์ในชุมชน เป็นอันดับที่ 3 สมาชิกครัวเรือนลดละความฟุ่มเฟือยในการดำรงชีวิตอย่างจริงจัง เป็นอันดับที่ 4 สมาชิกครัวเรือนมีการวางแผนการใช้จ่ายเงินโดยการทำบัญชี เป็นอันดับที่ 5 ตามลำดับ

- **ชุมชนมีกลุ่มออมทรัพย์และมีเครือข่ายร่วมกับชุมชนอื่น** สมาชิกครัวเรือนเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตผลิตภัณฑ์จากพืชและสัตว์ เป็นอันดับที่ 1 สมาชิกครัวเรือนเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่ออาชีพอื่น เป็นอันดับที่ 2 สมาชิกครัวเรือนมีการเชื่อมโยงเครือข่ายกับกลุ่มอาชีพอื่น เป็นอันดับที่ 3 สมาชิกครัวเรือนมีการออมทรัพย์กลับกลุ่มออมทรัพย์นอกชุมชน เป็นอันดับที่ 4 ตามลำดับ

#### ผลตอบแทนทางสังคมในการเลี้ยงสัตว์แบบบูรณาการตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง

- **ด้านการเอื้ออารีต่อกัน** ชุมชนมีการช่วยเหลือดูแลคนจน คนด้อยโอกาสและประสบปัญหาเอื้ออารี รู้รักสามัคคีต่อกัน ชุมชนจัดให้มีการประชาสัมพันธ์การประกันราคาผลประโชยชน์ต่าง ๆ จากรัฐบาลในการประกอบอาชีพ การปลูกพืชเลี้ยงสัตว์ เป็นอันดับที่ 1 ชุมชนจัดให้มีกองทุนฌาปนกิจ เป็นอันดับที่ 2 ชุมชน

จัดให้มีการแสดงความคิดเห็นในกิจกรรมต่าง ๆ สร้างความสามัคคีในชุมชน เป็นอันดับที่ 3 และชุมชนจัดให้มีกองทุนสงเคราะห์ผู้ด้อยโอกาส เป็นอันดับที่ 4 ตามลำดับ

- **ครัวเรือนใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม** ครัวเรือนมีการใช้อุปกรณ์เครื่องมือในการประกอบอาชีพอย่างเหมาะสมและคุ้มค่า เช่น รถไถนาขนาดเล็ก ใช้ไถนา สูบน้ำ และใช้เป็นพาหนะ เป็นอันดับที่ 1 รองลงมา คือ ครัวเรือนมีการใช้ปุ๋ยชีวภาพในการเพาะปลูก ใช้น้ำหมักชีวภาพในการเลี้ยงสัตว์ การลดการใช้พลังงานโดยใช้เทคโนโลยีลดความร้อน ในการสร้างโรงเรือนเลี้ยงสัตว์ที่เหมาะสม เป็นอันดับที่ 2 ส่วน ครัวเรือนที่มีการปลูกผัก ปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ ปลอดภัย เพื่อสร้างค่านิยมในการรักษาสุขภาพและเพิ่มมูลค่าผลผลิตทางการเกษตร เป็นอันดับที่ 3 และครอบครัวมีการใช้พลังงานทดแทนในการเพาะปลูก เช่น เครื่องสูบน้ำพลังงานไฟฟ้า หรือพลังงานแสงอาทิตย์ เป็นอันดับที่ 4 ตามลำดับ

**ความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำชุมชนกับการปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชน**  
การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ด้านการวางแผนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3 ห่วง 2 เงื่อนไข โดยใช้การบริหารวงจรคุณภาพ PDCA

การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ด้านการวางแผนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3 ห่วง 2 เงื่อนไขโดยใช้การบริหารวงจรคุณภาพ PDCA พบว่า ด้านการวางแผน (Plan) เน้นการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน โดยร่วมกันวางแผนในรูปแบบการประชุมร่วมกัน ด้านการลงมือปฏิบัติ (Do) คือ ดำเนินการตามแผนที่วางไว้ การประชุมสรุปงาน พร้อมระบุปัญหาในแต่ละวัน/กิจกรรม มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การเก็บข้อมูลในการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องทั้งหมด ด้านการตรวจสอบ (Check) มีการประเมินความสำเร็จของโครงการตามวัตถุประสงค์และตัวชี้วัดของโครงการ (Act) นำผลการประเมินพร้อมทั้งข้อเสนอแนะมาพัฒนาและปรับปรุงในปีถัดไป ตามลำดับ

### ประโยชน์และการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

ภาครัฐดำเนินการเข้ามาส่งเสริมการเพิ่มจำนวนกระบือ ค่อนข้างจะได้รับความสนใจจากเกษตรกรน้อยมาก ทั้งนี้เนื่องจากเกษตรกรไม่เห็นคุณค่าของกระบืออย่างชัดเจนจึงไม่ให้ความสำคัญแก่กระบือเท่าที่ควร มีการใช้ประโยชน์ในส่วนของการใช้แรงงานกระบืออยู่บ้างแต่ก็น้อยลงอย่างเห็นได้ชัด เกษตรกรส่วนใหญ่กลับเปลี่ยนไปใช้แรงงานจากเครื่องจักรแทน กระบือของเกษตรกรส่วนใหญ่จึงถูกปล่อยปละละเลยในด้านการเลี้ยงดู ปล่อยให้หากินเอง ตามทุ่งหญ้าสาธารณะ หรือเดินกินหญ้าตามธรรมชาติข้างทาง ด้วยเหตุนี้จึงทำให้งานทางด้านส่งเสริมและพัฒนาการเลี้ยงกระบือของภาครัฐจึงไม่ค่อยประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ดังนั้นจึงต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วน มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ คณะเทคโนโลยีการเกษตรและเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มีความพยายามในการถ่ายทอดเทคโนโลยีในการพัฒนาการเลี้ยงกระบือให้มีประสิทธิภาพสูงสุด จากผลงานวิจัยที่ผ่านมาสู่เกษตรกรอย่างต่อเนื่อง อาทิเช่น

1. การส่งเสริม เทคนิคการสร้างปลั๊กต้นในการเลี้ยงกระบือเพื่อระบายความร้อน สามารถทำได้ง่าย
2. การส่งเสริม เทคนิคการสร้างหลังคาสองชั้นเพื่อลดอุณหภูมิ เพิ่มผลผลิต และฟื้นฟูระบบสืบพันธุ์ในการเลี้ยงกระบือ เกษตรกรสามารถทำได้ง่ายอีกเช่นกัน
3. การผสมอาหารสัตว์ใช้เองจากวัตถุดิบที่เหลือใช้ ที่ล้นตลาด หรือผลพลอยได้ทางการเกษตร เป็นต้น เพื่อลดต้นทุนการผลิตค่าอาหารสัตว์ในการเลี้ยง กระบือ สุกร และสัตว์ปีก

การเลี้ยงสุกร เริ่มจากการเลี้ยงเล็กๆในครัวเรือน นำเศษอาหารมาให้สุกรกิน นำมูลสุกรไปใช้ประโยชน์คล้ายกับการเลี้ยงกระบือ ทั้งนี้เพราะสามารถเลี้ยงเป็นฟาร์มเล็กๆจำนวนไม่กี่ตัวก็ได้ เพราะใช้พื้นที่น้อยเลี้ยงง่ายใช้แรงงานน้อยนอกจากนี้มูลสุกรยังสามารถนำมาเป็นปุ๋ยหรืออาหารในบ่อเลี้ยงปลาได้ สามารถขายหรือจำหน่ายได้หลายๆ ตลาดทั้งในท้องถิ่นและตลาดที่รับซื้อทั่วไปในเมือง เนื่องด้วยการเลี้ยงสุกรนั้นใช้พื้นที่ไม่มากแถมยังมีการเลี้ยงที่ง่ายและไม่ซับซ้อนจนเกินไป

สุกรนั้นเป็นสัตว์กระเพาะเดี่ยว ไม่สามารถย่อยอาหารที่มีเยื่อมากๆได้ดีเหมือนสัตว์กระเพาะรวมชนิดอื่นๆ ดังนั้นอาหารที่ใช้เลี้ยงสุกร จึงควรจะต้องมีโภชนาการที่ครบถ้วน อาหารสำหรับสุกรขุนส่วนใหญ่จะนิยมใช้อาหารแบบสำเร็จรูป ผสมอาหารใช้เองจะช่วยให้ลดต้นทุนการผลิต โดยใช้หัวอาหารผสมรวมกับรำ, ปลายข้าว หรือวัสดุอื่น ๆ ตามสัดส่วนที่เกษตรกรเป็นคนกำหนด และการให้อาหารสุกรแต่ละช่วงนั้นจะต้องมีความสอดคล้องกับความต้องการบริโภคของสุกรในแต่ละช่วงอายุของตัวสุกรโดยการจัดการเลี้ยงดูแลสุกรเป็นสำคัญ

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ คณะเทคโนโลยีการเกษตรและเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มีความพยายามในการถ่ายทอดเทคโนโลยีในการพัฒนาการเลี้ยงสุกรให้มีประสิทธิภาพสูงสุด จากผลงานวิจัยที่ผ่านมาสู่เกษตรกรอย่างต่อเนื่อง ได้แก่

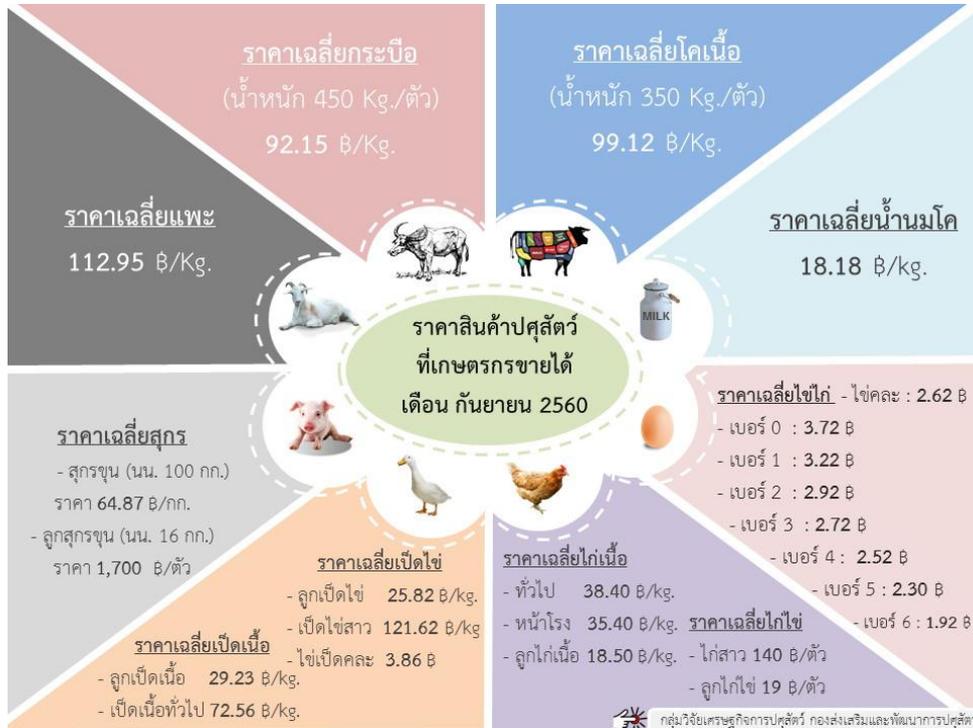
1. การส่งเสริม เทคนิคการเลี้ยงหมูหลุม เกษตรกรสามารถทำได้ง่าย และการเลี้ยงลูกสุกรสายพันธุ์ที่มีความแข็งแรง เจริญเติบโตดี ทนต่อโรคและสภาพอากาศที่มีอุณหภูมิสูงเขตร้อนชื้นของประเทศไทย
2. การส่งเสริม การคัดเลือกพ่อพันธุ์ที่ดีเพื่อผสมสร้างลูกสุกรที่เป็นพ่อแม่พันธุ์ทดแทน หรือลูกสุกรขุนที่มีคุณภาพ ความแข็งแรง เจริญเติบโตดี ทนต่อโรคและสภาพอากาศที่มีอุณหภูมิสูง
3. การคัดเลือกลูกสุกรขุน ที่มีคุณภาพ ความแข็งแรง เจริญเติบโตดี ทนต่อโรคและสภาพอากาศที่มีอุณหภูมิสูง

การเลี้ยงไก่เนื้อ และเปิดตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงสามารถบูรณาการร่วมกันได้เพื่อประโยชน์ในการใช้พื้นที่ จะแตกต่างตรงที่เปิดควรมีการจัดแหล่งน้ำเพื่อให้ได้มีการออกกำลังกายตามความชอบและพฤติกรรมของเปิด ในแนวทางการเลี้ยงเปิดไข่อารมณ์ดี (Happy Chick และ Happy Duck) เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีปริมาณมากและเป็นที่ต้องการของตลาด คนรักสุขภาพ ในปัจจุบัน อีกทั้งการเลี้ยงไก่เนื้อและเปิดเนื้อยังมีการจัดการและการควบคุมโรคระบาดที่คล้ายคลึงกันที่ควรเฝ้าระวัง การควบคุมโรค ที่ตัวอย่างมีหลักการที่ถูกต้องเหมาะสม การทำวัคซีน (vaccination program) เป็นไปตามโปรแกรม จะสามารถควบคุมการระบาดของโรคได้ดี โดยใช้ระบบ All-in All-Out เป็นต้น

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ คณะเทคโนโลยีการเกษตรและเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มีความพยายามในการถ่ายทอดเทคโนโลยีในการพัฒนาการเลี้ยงสัตว์ปีกให้มีประสิทธิภาพสูงสุด จากผลงานวิจัยที่ผ่านมาสู่เกษตรกรอย่างต่อเนื่อง ได้แก่

1. เลือกรุ่นพ่อแม่พันธุ์ลูกไก่-ลูกเปิด ที่ปลอดเชื้อโรคมีความแข็งแรง ทนต่อโรคและสภาพอากาศร้อน
2. การจัดการระยะต่างๆ ในการเลี้ยงเปิดและไก่ ให้เหมาะสม เช่น การกก การให้น้ำ ให้อาหาร
3. การเลี้ยงไก่และเปิด สามารถบูรณาการร่วมกันได้บูรณาการในแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง
4. การถ่ายทอดเทคโนโลยีการผสมอาหาร สัตว์ปีก ใช้เองตามวัตถุดิบที่ล้นตลาด หรือมีมากในท้องถิ่น เพื่อลดต้นทุนค่าอาหารในการผลิต บูรณาการในแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง
5. การถ่ายทอดเทคโนโลยีการใช้ผลพลอยได้ทางการเกษตร ฟางข้าว มาผสมในสูตรอาหารกระบือ เพื่อลดต้นทุนค่าอาหารในการผลิตด้านอาหารสัตว์ บูรณาการในแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

6. การถ่ายทอดเทคโนโลยีการผสมอาหาร กระบือ สุกร สัตว์ปีก ใช้รูปแบบสดและอัดเม็ด จาก  
 วัสดุดิบ  
 ที่สามารถหาได้ในท้องถิ่น บูรณาการในแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง



ภาพที่ 5.1 ข้อมูลทางการตลาด การซื้อขายกระบือ สุกร สัตว์ปีก ฯลฯ  
 ที่มา: ข้อมูล : กลุ่มวิจัยเศรษฐกิจการปศุสัตว์ กองส่งเสริมและพัฒนาการปศุสัตว์  
<http://www.dld.go.th/th/index.php/th/newsflash/310-costprice-cat/14094-costprice256009-1>

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เกษตรกรมีอาชีพทำนา และมีความสนใจในการเลี้ยงสัตว์เป็นอาชีพเสริม สำหรับเกษตรกรที่มีอาชีพเลี้ยงสัตว์เดิมก็มีความต้องการข้อมูลในการบูรณาการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่เหมาะสม เนื่องจากแต่ละพื้นที่ แต่ละจังหวัดนั้น การปรับใช้รูปแบบต่างๆ ในการดำเนินกิจกรรมตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงมีความจำกัดในหลายด้าน หลายปัจจัย ขึ้นอยู่กับความเหมาะสม ความพร้อมของชุมชน และผู้ที่สนใจเป็นสำคัญ ในส่วนของข้อมูลปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม

จำแนกตามปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมได้ดังนี้ ลักษณะการทำการเกษตรเป็นแบบปลูกพืชผสมผสาน มีการเลี้ยงสัตว์เป็นไก่หรือเป็ด คราวเรือนมีแรงงานที่สามารถช่วยเหลือในการทำการเกษตร 3-4 คน ปัจจุบันมีหนี้สิน 50,000 บาทขึ้นไป มีส่วนร่วมในศูนย์พัฒนาการเรียนรู้ เข้าร่วมกิจกรรมศูนย์อยู่เสมอ ทราบเรื่องแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงจากการประชุม/อบรม และได้รับการอบรมเรื่องแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง มากกว่า 1 ครั้ง/ปี

การบูรณาการการเลี้ยงสัตว์ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง คราวเรือนใช้พื้นที่ในการเลี้ยงสัตว์ไว้กินเองในครอบครัว ทำให้การปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชน เรื่องการบูรณาการการเลี้ยงสัตว์ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงเป็นอันดับที่ 1 ส่วนครัวเรือนมีการเลี้ยงสัตว์ร่วมกับการปลูกพืชชนิด

อื่นๆ มีเป็นอันดับที่ 2 ครั้วเรือนใช้วัสดุ อาหารสัตว์ที่มีในท้องถิ่น จนสามารถเลี้ยงสัตว์ เป็นอาชีพหลักได้ เป็นอันดับที่ 3 ครั้วเรือนสามารถเลี้ยงกระบือ สุกร และ ไก่ ได้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นรายได้หลักเลี้ยงครอบครัว เป็นอันดับที่ 4 และครั้วเรือนมีการบูรณาการการเลี้ยง กระบือ สุกร และ ไก่ ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง และเป็นอันดับที่ 5

ครั้วเรือนมีอาชีพการเลี้ยงกระบือ การเลี้ยงสุกร และการเลี้ยงไก่ เป็นอันดับที่ 1 ครั้วเรือนมีรายได้เพิ่มขึ้นการเลี้ยงกระบือ การเลี้ยงสุกร และการเลี้ยงไก่ เป็นอันดับที่ 2 ครั้วเรือนทำอาชีพเสริมด้านการเกษตรกรรม เช่น เลี้ยงปลา การเลี้ยงกบ เป็นต้น อันดับที่ 3 นักวิชาการเข้ามาให้ความรู้ บูรณาการการเลี้ยง กระบือ การเลี้ยงสุกร และการเลี้ยงไก่ ได้อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อสร้างรายได้เพิ่มอย่างต่อเนื่อง เป็นอันดับที่ 4 ตามลำดับ

ครั้วเรือนมีการออมทรัพย์จากการปลูกพืชเลี้ยงสัตว์ อื่นๆ สมาชิกครั้วเรือนมีการฝากเงินไว้กับธนาคาร เป็นอันดับที่ 1 สมาชิกครั้วเรือนเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ในชุมชนมากกว่า 1 กองทุน เช่น กลุ่มสหกรณ์ กลุ่มฅาปนกิจสงเคราะห์ ฯลฯ อันดับที่ 2 สมาชิกครั้วเรือนมีรายได้การฝากเงินไว้กับกลุ่มออมทรัพย์ในชุมชน มี เป็นอันดับที่ 3 สมาชิกครั้วเรือนลดละความฟุ่มเฟือยในการดำรงชีวิตอย่างจริงจัง เป็นอันดับที่ 4 สมาชิกครั้วเรือนมีการวางแผนการใช้จ่ายเงินโดยการทำบัญชี เป็นอันดับที่ 5 ตามลำดับ

สมาชิกครั้วเรือนเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ผลิตภัณฑ์จากพืชและสัตว์ เป็นอันดับที่ 1 สมาชิกครั้วเรือนเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่ออาชีพอื่น เป็นอันดับที่ 2 สมาชิกครั้วเรือนมีการเชื่อมโยงเครือข่ายกับกลุ่มอาชีพอื่น เป็นอันดับที่ 3 สมาชิกครั้วเรือนมีการออมทรัพย์กับกลุ่มออมทรัพย์นอกชุมชน เป็นอันดับที่ 4 ตามลำดับ

จากการวิเคราะห์ข้อมูล ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ประชาชน ผสมผสานระหว่างผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ ด้านการลดรายจ่าย ในการเลี้ยงสัตว์แบบบูรณาการตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนจัดให้มีการประชาสัมพันธ์ การประกันราคา ผลประโยชน์ต่างๆจากรัฐบาล ในการ ประกอบอาชีพการปลูกพืชเลี้ยงสัตว์ เป็นอันดับที่ 1 ชุมชนจัดให้มีกองทุนฅาปนกิจ เป็นอันดับที่ 2 ชุมชนจัดให้มีการแสดงความคิดเห็นในกิจกรรมต่างๆ สร้างความสามัคคีในชุมชน อันดับที่ 3 และ ชุมชนจัดให้มีกองทุนสงเคราะห์ผู้ด้อยโอกาส เป็นอันดับที่ 4 ตามลำดับ จะเห็นได้ว่าค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ประชาชน ผสมผสานระหว่างผลตอบแทนทางสังคม ด้านการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการเลี้ยงสัตว์แบบบูรณาการตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง ครั้วเรือนมีการใช้อุปกรณ์เครื่องมือในการประกอบอาชีพอย่างเหมาะสมและคุ้มค่า เช่น รถไถนาขนาดเล็ก ใช้ไถนา สูบน้ำและเป็นพาหนะ เป็นอันดับที่ 1 รองลงมาคือครั้วเรือนมีการใช้ปุ๋ยชีวภาพในการเพาะปลูก น้ำหมักชีวภาพในการเลี้ยงสัตว์ การลดการใช้พลังงานโดยใช้เทคโนโลยีลดความร้อน ในการสร้างโรงเรือนเลี้ยงสัตว์ที่เหมาะสม เป็นอันดับที่ 2 ส่วนครั้วเรือนที่มีการปลูกผัก ปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ ปลอดภัยพืช เพื่อสร้างค่านิยมในการรักสุขภาพ และเพิ่มมูลค่าผลผลิตทางการเกษตร เป็นอันดับที่ 3 และครอบครัวมีการใช้พลังงานทดแทนในการเพาะปลูก เช่น เครื่องสูบน้ำพลังงานไฟฟ้า หรือพลังงานแสงอาทิตย์ เป็นอันดับที่ 4 ตามลำดับ

จากผลการวิเคราะห์ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ด้านการวางแผนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3 ห่วง 2 เงื่อนไขโดยใช้การบริหารวงจรคุณภาพ PDCA เกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ด้านการวางแผนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3 ห่วง 2 เงื่อนไขโดยใช้การบริหารวงจรคุณภาพ PDCA จะเห็นได้ว่า ข้อมูลการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3 ห่วง 2 เงื่อนไข โดยใช้การบริหารวงจร คุณภาพ PDCA ด้านการวางแผน (Plan) อันดับที่ 1 คือ

เน้นการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน โดยร่วมกันวางแผนในรูปแบบการประชุมร่วมกัน มีการแต่งตั้งคณะทำงานและวางแผนการดำเนินงาน ค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ การวางแผน เตรียมความพร้อมในการเก็บข้อมูลเพื่อสรุปผลการดำเนินงาน เช่น การบันทึกภาพจากการปฏิบัติกิจกรรม การเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม เป็นต้น

การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ด้านการลงมือปฏิบัติตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3 ห่วง 2 เงื่อนไข โดยใช้การบริหารวงจรคุณภาพ PDCA ข้อมูลการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3 ห่วง 2 เงื่อนไข โดยใช้การบริหารวงจรคุณภาพ PDCA ด้านการลงมือปฏิบัติ (Do) อันดับที่ 1 คือ ดำเนินการตามแผนที่วางไว้ การประชุมสรุปงาน พร้อมระบุปัญหาในแต่ละวัน/กิจกรรม มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ การเก็บข้อมูลในการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องทั้งหมด เช่น จำนวนผู้เข้าร่วมโครงการ/ความพึงพอใจ/ผลการทดสอบ/ปัญหา/อุปสรรค มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ

การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ด้านการตรวจสอบตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3 ห่วง 2 เงื่อนไข โดยใช้การบริหารวงจรคุณภาพ PDCA ข้อมูลการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3 ห่วง 2 เงื่อนไข โดยใช้การบริหารวงจรคุณภาพ PDCA ด้านการตรวจสอบ (Check) มีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อคำถามโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การประเมินความสำเร็จของโครงการตามวัตถุประสงค์ และตัวชี้วัดของโครงการ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยรองลงมาคือ การประเมินผลกระทบที่เกิดขึ้นจากโครงการ และประโยชน์ที่ได้รับ วิเคราะห์ความเป็นไปได้ในจัดโครงการครั้งต่อไป รวมทั้งสรุปปัญหา มีการ ติดตามการปฏิบัติงานของแต่ละฝ่ายและสรุปความคืบหน้าของแผนงานเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไข มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง

การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ด้านการปรับปรุงการดำเนินกิจกรรม ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3 ห่วง 2 เงื่อนไข โดยใช้การบริหารวงจร คุณภาพ PDCA ข้อมูลการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3 ห่วง 2 เงื่อนไข โดยใช้การบริหารวงจรคุณภาพ PDCA การปรับปรุงการดำเนินกิจกรรม (Act) มีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก การนำผลการประเมินพร้อมทั้งข้อเสนอแนะ มาพัฒนาและปรับปรุงในปีถัดไป มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ( $\bar{X} = 3.71$ ) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยรองลงมาคือ การติดตามความสำเร็จของโครงการ ตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้และตัวบ่งชี้ของโครงการ ผลการนำแนวปฏิบัติที่ดีไปใช้ประโยชน์เพื่อนำข้อมูลที่ได้กลับมาทบทวนในปีถัดไป มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง

แสดงภาพรวมค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ด้านการมีส่วนร่วม โดยภาพรวมตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3 ห่วง 2 เงื่อนไข โดยใช้การบริหารวงจรคุณภาพ PDCA ข้อมูลภาพรวมระดับการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานของผู้นำชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชน โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ย อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยคือ การปรับปรุงการดำเนินกิจกรรม (Act) มีค่าเฉลี่ยในระดับมาก รองลงมาคือ การตรวจสอบ (Check) การลงมือปฏิบัติ (Do) และการวางแผน (Plan) ตามลำดับ

การวิเคราะห์ความสำเร็จของชุมชนกับแนวทางการถ่ายทอดความรู้ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจและสังคมกับการบูรณาการการเลี้ยงสัตว์ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผลกระทบส่วนหนึ่งจากกระบวนการเสริมสร้าง/ สนับสนุนตามโครงการ การศึกษาศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาต้นแบบศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง เป็นที่รู้จักในวงกว้าง ชาวบ้านก็เปลี่ยนวิถีคิด วิถีทำงานหลังจากที่เข้าร่วมเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ได้สนทนาแลกเปลี่ยนกันระหว่างชุมชนต้นแบบ ทำให้เกิดความคิด และเห็นว่าชุมชนอื่นเขาทำได้ ชุมชนเราก็ทำได้เช่นกัน โดยองค์กรแหล่งการเรียนรู้/การจัดการความรู้ มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชนต้นแบบ สร้างประสบการณ์การศึกษาดูงาน และ

ความสำเร็จของชุมชนขึ้นอยู่กับ การเผยแพร่ความรู้/ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ/ผลตอบแทนทางสังคม/การเลี้ยงสัตว์แบบบูรณาการตามแนวเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง โดยชุมชนต้องมีการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ หรือศูนย์การเรียนรู้ร่วมกับภาครัฐ หรือ เอกชน หรือหน่วยงานการศึกษา อย่างสม่ำเสมอ

การทดลองครั้งนี้ ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง สามารถเป็นเครือข่ายเป็นแหล่งเรียนรู้ของเกษตรกร และเป็นแหล่งข้อมูลให้เกษตรกรรุ่นใหม่และผู้สนใจ ในการเลี้ยงสัตว์แบบบูรณาการตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง เกษตรกรสามารถเลี้ยงสัตว์ผสมผสานแบบบูรณาการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีผลตอบแทนทางเศรษฐกิจที่คุ้มค่าในการเลี้ยงสัตว์แบบบูรณาการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และมีผลตอบแทนทางสังคมโดยมีการลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ ความสามัคคี เอื้ออาทร เสียสละ และมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาร่วมกัน สามารถประเมินผลการดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในการเลี้ยงสัตว์แบบบูรณาการ เพื่อความยั่งยืนในการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต่อไป

## อภิปรายผลการวิจัย

รายงานการวิจัยนี้เน้นย้ำให้เกษตรกรเห็นความสำคัญในการปฏิบัติตนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง และเลี้ยงสัตว์แบบบูรณาการ เพื่อให้เกิดผลตอบแทนทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีความยั่งยืนในการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพ ก่อให้เกิดรายได้ ลดรายจ่าย มีการประหยัด การออม และการมีคุณภาพชีวิตที่ดี สอดคล้องกับรายงานของ สุนทร (2544) ซึ่งกล่าวว่า การดำรงชีพแบบ “เศรษฐกิจแบบพอเพียง” เป็นการเข้าสู่มาตรฐาน “พออยู่ พอกิน” ตามแนวพระราชดำริซึ่งอาจปฏิบัติตนโดยการยึดความประหยัด ในขณะที่ วัฒน (2549) กล่าวว่า เศรษฐกิจแบบพอเพียงเป็นการปฏิบัติตนให้พอเพียง ยึดหลักความประหยัด อุดหนุน ส่วน พุทธิพันธ์ (2549) ได้กล่าวไว้ว่า ควรมีการทำบัญชีรายรับจ่ายเมื่อตระหนักถึงภาระหนี้สินที่เป็นปัญหาหลัก โดย สุนทร (2544) ได้กล่าวเพิ่มเติมอีกว่า เศรษฐกิจพอเพียงให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่ม องค์กรชาวบ้านจะทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ส่วน ธวัชชัย (2549) รายงานว่า การจะทำงานอะไรต้องเริ่มต้นด้วยการเรียนรู้ก่อน ต้องมีสติจึงจะเกิดปัญญาและต้องมีการจัดการความรู้ ซึ่ง ฉลาด (2550) กล่าวไว้ด้วยว่า การพัฒนาคนพัฒนางานและพัฒนางานที่ต่อเนื่องโดยมีความรู้และกระบวนการจัดการความรู้เป็นเครื่องมือที่สำคัญอย่างยิ่งของการพัฒนาประเทศซึ่งสามารถนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนากิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างยั่งยืน (กฤษณ์สัมพันธ์, 2560)

ชัยอนันต์ (2541) ให้ข้อสรุปว่า สิ่งบ่งชี้ในด้านศักยภาพของชุมชน ได้แก่ สมาชิกของชุมชน มีความรู้ มีทรัพยากรในการผลิตในระดับครัวเรือน มีเศรษฐกิจพอมีพอกิน ความสามารถของชุมชน คือ สิ่งที่แสดงออกในรูปแบบพฤติกรรมของการกระทำเพื่อให้เกิดประสิทธิผล และพึ่งตนเองได้ สอดคล้องกับ เสรี (2548) ซึ่งกล่าวว่า สิ่งที่ทำให้เครือข่ายชุมชนอยู่ได้อย่างยั่งยืน คือ ต้องมีแกนนำที่เข้มแข็ง ชีระพงษ์ (2543) ได้แนะนำหลักการพิจารณาถึงพลังสร้างสรรค์ชุมชนว่า คือ พลังคน พลังกลุ่ม พลังทุน พลังธุรกิจ พลังเอื้ออาทร และพลังการเรียนรู้และการสื่อสารมาประกอบการจัดการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชนเพื่อการพัฒนาแบบยั่งยืน ส่วน นพพร (2549) ได้ส่งเสริมให้นำแนวปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ ในการดำเนินชีวิต สอดคล้องกับ ธวัชชัย (2549) และสมพร (2549) ที่กล่าวว่า การรับฟังความคิดเห็นและเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น มีความสุจริตและมีความกตัญญู เป็นเรื่องที่สำคัญที่สุด ควรพึ่งตนเองให้ได้ และมีความเอื้ออาทรต่อกัน ร่วมมือและช่วยเหลือกัน

จากการวิจัยครั้งนี้พบว่า การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ด้านการวางแผนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3 ห่วง 2 เงื่อนไขโดยใช้การบริหารวงจรคุณภาพ PDCA ด้านการลงมือปฏิบัติ (Do) คือ ดำเนินการตามแผนประชุมสรุปงานพร้อมระบุปัญหาในแต่ละวัน/กิจกรรม มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด จึงต้องมีการส่งเสริมความร่วมมือในองค์กรให้สามารถดำเนินการตามแผนงาน ประชุมแก้ไขปัญหาร่วมกันเพื่อสร้างความเข้มแข็งของศูนย์การเรียนรู้ในรูปแบบธุรกิจชุมชนที่มั่นคงต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในประเทศไทย ดังที่ปรากฏใน หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ (2560) ซึ่งกล่าวถึง “บันได 7 ขั้น ต่อยอดพอเพียง” และ “โมเดลต้นแบบพอเพียง” เอาไว้อย่างน่าสนใจ โดยเฉพาะงานวิจัยของ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้เสนอแนวทางการขับเคลื่อนการพัฒนาพื้นที่อย่างยั่งยืนตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่ โดยเน้นการรวมกลุ่มของชาวบ้านในรูปแบบสหกรณ์ อีกทั้งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ยังพบสูตรสำเร็จแนวปฏิบัติสู่ความยั่งยืนเป็นลำดับขั้นตอน 3 ขั้น คือ ครัวเรือนพึ่งตนเอง ชุมชนรวมกลุ่มพึ่งตนเองได้ ชุมชนออกสู่ภายนอก โดยเสนอแนวทาง “บันได 7 ขั้น สู่การรวมกลุ่ม

อย่างยั่งยืน” ได้แก่ 1) การประเมินความพร้อมของกลุ่ม 2) การสร้างความเข้าใจในสิทธิ หน้าที่ และประโยชน์ของสมาชิก 3) พัฒนาโมเดลธุรกิจและระบบการจัดการกลุ่มให้ทันสมัย 4) เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต 5) กระตุ้นการมีส่วนร่วมของสมาชิกในทุกขั้นตอน 6) ส่งเสริมการใช้ฐานข้อมูลและองค์ความรู้เพื่อประเมินผลและเพิ่มประสิทธิภาพ และ 7) สร้างทักษะการทำงานร่วมกันกับหน่วยงานให้ตรงจุดสำคัญและต่อเนื่อง นอกจากนี้จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยยังได้เสนอทางออกในการแก้ปัญหาโดยออกแบบแนวทางฟื้นฟูและพัฒนาชนพื้นเมืองสู่วิถีชุมชนพอเพียง พี่งตนเองได้อย่างยั่งยืนอีกด้วย คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์ ได้เสนอแนวทาง “จากสหกรณ์สู่ทฤษฎีใหม่ ผลงานวิจัยตามศาสตร์พระราชา” ก่อให้เกิดรูปแบบธุรกิจสหกรณ์และธุรกิจชุมชน นำไปสู่การแก้ปัญหาเชิงโครงสร้างได้อย่างเป็นรูปธรรม เช่น สามพรานโมเดล คิซมกฏโมเดล เป็นต้น

การวิจัยครั้งนี้ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ได้วิเคราะห์ผลการวิจัย ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจและสังคมในการเลี้ยงสัตว์แบบบูรณาการแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เน้นแนวทางให้ศูนย์การเรียนรู้เป็นแหล่งการเรียนรู้การปฏิบัติกิจกรรม โดยมีผู้นำชุมชนเรียนรู้ร่วมกันกับเกษตรกร มีเครือข่ายร่วมกิจกรรมด้วยความสามัคคี ระดมสมองแสดงความเห็น ส่งเสริมให้ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง จัดกิจกรรมที่เป็นประโยชน์อย่างต่อเนื่อง โดยมีหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามาให้ความรู้ นำผลงานวิจัยมาใช้ประโยชน์ ทางด้านการบูรณาการการเลี้ยงสัตว์ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงที่ถูกต้องตามหลักการและปรับใช้ให้เข้ากับสภาพของชุมชน เช่น นำวัตถุดิบอาหารสัตว์ในท้องถิ่นมาผสมอาหารสัตว์ใช้เอง การส่งเสริมเทคโนโลยีการลดอุณหภูมิในโรงเรือน การทำฟางหมัก การทำหญ้าหมัก เพื่อเพิ่มมูลค่าอาหารสัตว์ให้ใช้ประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้การเลี้ยงสัตว์ได้รับผลตอบแทนสูงสุด โดยสอดคล้องกับ สีน (2544) ที่กล่าวว่าการยอมรับเทคโนโลยีของเกษตรกรเพื่อการผลิตภาคเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้ง สรรเสริญ (2546) ซึ่งรายงานสอดคล้องกับ อภิพรธณ (2544) ว่าเมื่อใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมสามารถทำให้การผลิตภาคการเกษตรมีการพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป

### ข้อเสนอแนะ

ควรมีการศึกษา ปรับใช้กิจกรรมต่าง ๆ และประเมินผลการทำงานของศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงอย่างต่อเนื่องเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน และเป็นเครือข่ายระหว่างของชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ

## บรรณานุกรม

- กรมปศุสัตว์. (2557). *สรุปข้อมูลและสถิติปศุสัตว์*. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : [http://ict.dld.go.th/th2/images/stories/stat\\_web/yearly/2557/book2557/02.pdf](http://ict.dld.go.th/th2/images/stories/stat_web/yearly/2557/book2557/02.pdf). (2558, 16 ตุลาคม).
- \_\_\_\_\_. (2558). *ข้อมูลเกษตรกร/ปศุสัตว์ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2558*. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <http://ict.dld.go.th/th2/index.php/th/reoport/447-report-thailand-livestock/reportservey2558>. (2559, 14 มกราคม).
- กลุ่มวิจัยเศรษฐกิจการปศุสัตว์ กองส่งเสริมและพัฒนากการปศุสัตว์ พ.ศ. 2560 [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <http://www.dld.go.th/th/index.php/th/newsflash/310-costprice-cat/14094-costprice256009-1>. (2560, 15 ตุลาคม).
- กระทรวงมหาดไทย. (2551). *รายงานผลการดำเนินงานขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กระทรวงมหาดไทย รอบ 1 ปี*. คณะกรรมการอำนวยการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กระทรวงมหาดไทย.
- กฤษณ์สัมพันธ์ เมนะสุด. (2560, มิถุนายน 26). “แนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน”. มติชน : 7.
- ชนิษฐา กาญจนรังษิณนท์. (2542). *การสร้างเครือข่ายเพื่อการพัฒนา*. กรุงเทพฯ : กลุ่มงานวิจัยและพัฒนา. คณะกรรมการอำนวยการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กระทรวงมหาดไทย. (2550). *รายงานผลการดำเนินงานขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง*. กรุงเทพฯ : กระทรวงมหาดไทย.
- \_\_\_\_\_. (2551). *รายงานผลการดำเนินงานขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง*. กรุงเทพฯ : กระทรวงมหาดไทย.
- ฉลาด จันทรสมบัติ. (2550). *การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ขององค์กรชุมชน*. ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ชัยอนันต์ สมุทวนิช. (2541). *ทฤษฎีใหม่ : มิติที่ยิ่งใหญ่ทางความคิด*. สถาบันนโยบายการศึกษา.
- นพพร เมธีอนันต์กุล. (2549). *การนำแนวปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิต : กรณีศึกษาเกษตรกรลูกค้ำ ธ.ก.ส. อำเภอบึงสามพันบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์*. ภาควิชาปรัชญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ธวัชชัย พิษผล. (2549). *รักในหลวงต้องทำเพื่อในหลวง*. กรุงเทพฯ : Read & Share.
- ธีระพงษ์ แก้วหาญ. (2543). *กระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง : ประชาคม ประชาสังคม*. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ : โครงการจัดตั้งมูลนิธิเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง ชมรมนักวิชาการสาธารณสุข ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.
- ปราณี ไวดาบ. (2548). *การวิจัยและพัฒนาภูมิปัญญาไทยเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์. ใน แนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่ภาคกลาง*. สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.
- พลาดิษฐ์ สิทธิธัญกิจ. (2549). *ในหลวง ๆ กษัตริย์นักพัฒนาผู้ยิ่งใหญ่*. กรุงเทพฯ : บุ๊คส์ไมล์.
- พุทธินันท์ สุขพรวรรกุล. (2549). *จากภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่ปฏิบัติการพึ่งตนเอง*. นนทบุรี : โครงการชุมชนเป็นสุข.
- วัฒน์ ระวี. (2549). *เมื่อฟ้าโอบและแผ่นดินอุ่น ขอตามรอยบาทพ่อที่พอเพียง*. กรุงเทพฯ : แสงดาว.

- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2550). *การพัฒนาศูนย์ชีวิตการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศไทย ระยะที่ 2 ปี 2549*. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สุนทร กุลวัฒน์รพงศ์. (2544). *ตามรอยพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง-ทฤษฎีใหม่*. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาสน์.
- สมชาย ศรีพูล. (2549). *หลักการเลี้ยงสัตว์*. นครสวรรค์. คณะเทคโนโลยีการเกษตรและเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- สมพร เทพสิทธิ์า. (2549). *ดวงประทีปจากพระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว*. กรุงเทพฯ : พิมพ์สวย.
- สรรเสริญ วงศ์ชะอุ่ม. (2546). *การพัฒนาแบบยั่งยืน*. นนทบุรี ฯ : เพชรรุ่งการพิมพ์.
- เสรี พงศ์พิศ. (2548). *เครือข่าย : ยุทธวิธีเพื่อประชาคมเข้มแข็ง ชุมชนเข้มแข็ง*. กรุงเทพฯ : สถาบันส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน.
- สิน พันธุ์พินิจ. (2544). *การยอมรับเทคโนโลยีของเกษตรกร ตามโครงการปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตรภาคกลางประเทศไทย*. สถาบันวิจัยและพัฒนา นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ. (2560). *บันได 7 ขั้น...ต่อยอดพอเพียง*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://www.thairath.co.th/content/1117385>. (2560, พฤศจิกายน 18).
- \_\_\_\_\_ (2560). *โมเดลต้นแบบพอเพียง*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://www.thairath.co.th/content/1118047>. (2560, พฤศจิกายน 18).
- อภิพรธณ พุกภักดี. (2544). *เกษตรยั่งยืน*. กรุงเทพฯ : ชุมนุมสหกรณ์.
- อุทัย บุญประเสริฐ. (2538) *การวางแผนและการจัดการระบบแผนงานในโรงเรียน* กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เอส ดี เพรส.
- อุทัย บุญประเสริฐ (2540) *หลักสูตรและการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เอส ดี เพรส.
- ปริทรรศน์ พันธุ์บรรยงก์ (2545) *100 แผนภูมิสุดยอดกลยุทธ์การจัดการ*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ.
- Hitoshi Kume (2540). Management by quality (MBO) แปรจาก Management by quality. โดย ปรีชา สีสานุกรม, สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น). กรุงเทพฯ: เอเชียเพรส. (in Thai)
- Khongdee, T., S.Somchai, C. Vajrabukka. 2011. The Effect of high temperature and wallow on physiological responses of swamp buffaloes (*Bubalus bubalis*) during winter season in Thailand. **Journal of Thermal Biology**. 36 (2011) 417-421.
- Khongdee, T., S.Somchai, C. Vajrabukka. 2013. The effects of high temperature and roof modifications on physiological responses of swamp buffaloes (*Bubalus bubalis*) in the tropics. *International Journal of Biometeorology*. 2013(57): 349-354.
- Khongdee, T. 2016. Effects of roof modifications on growth performance and physiological changes of crossbred beef heifers (*Bos indicus*). *Songklanakarin Journal of Science and Technology (SJST)*. 2016. 38(2): 183-188.

- Khongdee, T., S.Somchai. 2016. Effect on Management of Feeding on Production Performance and level of stress of Tak beef cattle under Tropical conditions in Thailand. *Rajabhat Agric.* 2016.15(1): 44-53.
- Yamane, T. (1973). *Statistics : An Introductory Analysis.* (3<sup>rd</sup> ed.). New York.

ภาคผนวก

## ประวัติคณะผู้วิจัย

### ผู้วิจัยหลัก

1. ชื่อ นางสาวฐิติตาภรณ์ คงดี  
Ms. Titaporn Khongdee
2. เลขหมายประจำตัวประชาชน 3 1702 00155 27 3
3. ตำแหน่ง อาจารย์ประจำคณะเทคโนโลยีการเกษตรและเทคโนโลยีอุตสาหกรรม/หัวหน้า  
กลุ่มงานส่งเสริมและสนับสนุนงานวิจัย สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏ  
นครสวรรค์
4. หน่วยงานที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้ คณะเทคโนโลยีการเกษตรและเทคโนโลยีอุตสาหกรรม  
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ อ.เมือง จ.นครสวรรค์  
โทรศัพท์ 0-5621-9100 ต่อ1138, 1139 โทรสาร 0-5622-1554  
โทรศัพท์มือถือ 086-1222-617 e-mail : jum\_pook@hotmail.com
5. ประวัติการศึกษา

คุณวุฒิ	ปี พ.ศ. ที่จบ	ชื่อสถานศึกษาและประเทศ
วท.บ. สาขาสัตวศาสตร์ B.Sc. (Animal Science)	2541	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล วิทยา เขตบางพระ อ. ศรีราชา จ.ชลบุรี
Ph.D. (Animal Science) ปริญญาเอกกาญจนาภิเษก (RGJ Scholarship/ B.Sc-Ph.D.), The Thailand Research Fund, Thailand.	2551	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขต บางเขน กรุงเทพมหานคร

### 6. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ (แตกต่างจากวุฒิการศึกษา)

การผลิตโคนม โคน้ำ-กระบือในเขตร้อน

สรีรวิทยาระบบสืบพันธุ์และการให้ผลผลิตของโคนมในเขตร้อนชื้น,

ระบบ Hormone ที่เกี่ยวข้องกับความเครียดของสัตว์เลี้ยงในเขตร้อนชื้น

### 7. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ งานวิจัยที่ทำเสร็จแล้ว/ ผลงานที่เคยตีพิมพ์/ เผยแพร่

Khongdee, S., K. Makvichit , G. Hinch , N. Chaiyabutr, S. Tummabood and C.

Vajrabukka. 2005. A survey of calving seasons on dairy reproductive

performance and milk production under tropical conditions. **Thai Journal of  
Agricultural Science** (3-4): 95-100.

Khongdee, S., N.Chaiyabutr, G. Hinch, K. Markvichitr and C.Vajrabukka. 2006. Effects of

evaporative cooling on reproductive performance and milk production of

dairy cows in hot wet conditions. **Int. J. Biometeorol.** 50:253–257.

- Khongdee, S., S. Sripoon, S. Chaosawai, K. Markvichitr, S. Tummabood and C. Vajrabukka. 2010. The Effect of Modified Roofing on the milk yield and reproductive performance of heat- stressed dairy cows under hot-humid conditions. **Animal Science Journal** (2010) **81**, 606–611.
- Khongdee, T., S.Somchai, C. Vajrabukka. 2011. The Effect of high temperature and wallow on physiological responses of swamp buffaloes (*Bubalus bubalis*) during winter season in Thailand. **Journal of Thermal Biology**. 36 (2011) 417–421.
- Khongdee, T., S.Somchai, C. Vajrabukka. 2013. The effects of high temperature and roof modifications on physiological responses of swamp buffaloes (*Bubalus bubalis*) in the tropics. *International Journal of Biometeorology*. 2013(57): 349-354.
- Khongdee, T. 2016. Effects of roof modifications on growth performance and physiological changes of crossbred beef heifers (*Bos indicus*). *Songklanakarin Journal of Science and Technology (SJST)*. 2016. 38(2): 183-188.
- Khongdee, T., S.Somchai. 2016. Effect on Management of Feeding on Production Performance and level of stress of Tak beef cattle under Tropical conditions in Thailand. *Rajabhat Agric.* 2016.15(1): 44-53.

#### ผู้ร่วมวิจัย

- ชื่อ นายสมชาย ศรีพูล  
Mr. Somchai Sripoon
- เลขหมายประจำตัวประชาชน 3 6001 01115 64 3
- ตำแหน่งปัจจุบัน ผู้ช่วยศาสตราจารย์
- หน่วยงานที่สามารถติดต่อได้ คณะเทคโนโลยีเกษตรและเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ อ.เมือง จ.นครสวรรค์ โทรศัพท์ 0-5621-9100 ต่อ 2521 โทรสาร 0-5622-1554 โทรศัพท์มือถือ 081-785-6129  
e-mail : [S.Sripoon@gmail.com](mailto:S.Sripoon@gmail.com)

#### 5. ประวัติการศึกษา

คุณวุฒิ	ปี พ.ศ. ที่จบ	ชื่อสถานศึกษาและประเทศ
ทศ.บ. สาขาสัตวศาสตร์ (Animal Science)	2531	มหาวิทยาลัยแม่โจ้ อ. สันทราย จ.เชียงใหม่
สส.บ. ส่งเสริมการเกษตร	2538	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช อ. ปากเกร็ด จ.นนทบุรี
M.Sc. (Animal Science)	2535	มหาวิทยาลัยขอนแก่น อ.เมือง จ.ขอนแก่น

6. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ (แตกต่างจากวุฒิการศึกษา)

การผลิตสัตว์ปีก

การทดสอบคุณภาพพืชอาหารสัตว์

การทดสอบพืชสมุนไพรแทนยาปฏิชีวนะ

การใช้มูลสัตว์สำหรับเป็นปุ๋ยอินทรีย์ในข้าว

7. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ  
งานวิจัยที่ทำเสร็จแล้ว ผลงานที่เคยตีพิมพ์/เผยแพร่

Khongdee, S., S. Sripoon, S. Chaosawai, K. Markvichitr, S. Tummabood and C.

Vajrabukka. 2010. The Effect of Modified Roofing on the milk yield and reproductive performance of heat- stressed dairy cows under hot-humid conditions. **Animal Science Journal** (2010) **81**, 606–611.

Khongdee, T., S.Somchai, C. Vajrabukka. 2011. The Effect of high temperature and wallow on physiological responses of swamp buffaloes (*Bubalus bubalis*) during winter season in Thailand. **Journal of Thermal Biology**. 36 (2011) 417–421.

Khongdee, T., S.Somchai, C. Vajrabukka. 2013. The effects of high temperature and roof modifications on physiological responses of swamp buffaloes (*Bubalus bubalis*) in the tropics. *International Journal of Biometeorology*. 2013(57): 349-354.

Khongdee, T., S.Somchai. 2016. Effect on Management of Feeding on Production Performance and level of stress of Tak beef cattle under Tropical conditions in Thailand. *Rajabhat Agric.* 2016.15 (1): 44-53.

ที่ปรึกษาโครงการวิจัย

1. ชื่อ นายชาญวิทย์ วัชรพุกก์

Mr. Chanvit Vajrabukka

2. เลขหมายประจำตัวประชาชน 3 1017 01950 71 9

3. ตำแหน่งปัจจุบัน ศาสตราจารย์

4. หน่วยงานที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้ ภาควิชาสัตวบาล คณะเกษตร

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บางเขน จตุจักร กรุงเทพฯ 10900 โทรศัพท์ 0-2579-1120 โทรสาร 0-2579-1120 e-mail : [agrcvv@ku.ac.th](mailto:agrcvv@ku.ac.th)

โทรศัพท์มือถือ 081-9220-851 / 086-4003-6368

## 5. ประวัติการศึกษา

คุณวุฒิ	ชื่อสถานศึกษาและประเทศ
Dip.App.Sc.	Gatton Campus, Queensland University, Australia
B.App.Sc.	Gatton Campus, Queensland University, Australia
Dip.Sc.Ag.	University of New England, Australia
M.Sc.Ag.	University of New England, Australia
Ph.D.	University of New England, Australia

## 6. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ (แตกต่างจากวุฒิการศึกษา)

สรีรวิทยาสิ่งแวดล้อมและพฤติกรรมสัตว์เลี้ยง

## 7. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ

หัวหน้าโครงการเกษตรภูษิตในการเพิ่มผลผลิตน้ำนมดิบในการดัดแปลงโรงเรือน

- Khongdee, S., K. Makvichit , G. Hinch , N. Chaiyabutr, S. Tummabood and C. Vajrabukka. 2005. A survey of calving seasons on dairy reproductive performance and milk production under tropical conditions. **Thai Journal of Agricultural Science** (3-4): 95-100.
- Khongdee, S., N.Chaiyabutr, G. Hinch, K. Markvichitr and C.Vajrabukka. 2006. Effects of evaporative cooling on reproductive performance and milk production of dairy cows in hot wet conditions. **Int. J. Biometeorol.** 50:253–257.
- Khongdee, S., S. Sripoon, S. Chaosawai, K. Markvichitr, S. Tummabood and C. Vajrabukka. 2010. The Effect of Modified Roofing on the milk yield and reproductive performance of heat- stressed dairy cows under hot-humid conditions. **Animal Science Journal** (2010) **81**, 606–611.
- Khongdee, T., S.Somchai, C. Vajrabukka. 2011. The Effect of high temperature and wallow on physiological responses of swamp buffaloes (*Bubalus bubalis*) during winter season in Thailand. **Journal of Thermal Biology.** 36 (2011) 417–421.
- Khongdee, T., S.Somchai, C. Vajrabukka. 2013. The effects of high temperature and roof modifications on physiological responses of swamp buffaloes (*Bubalus bubalis*) in the tropics. *International Journal of Biometeorology.* 2013(57): 349-354.